

Yargıtay Kararları Işığında 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda Düzenlenen Suç Tipleri

Crimes In The Law On Declaration Of Commodity, Combating Of Bribery And Corruption (Law No. 3628) In The Light Of Supreme Court Decisions

Ar. Gör. Batuhan AKTAŞ*

ÖZET

Tarihin en eski çağlarından günümüze kadar yolsuzluk sorunu, demokratik rejimleri tehdit eden, gelir dağılımını bozan hatta ekonomik düzeni kökünden sarsan bir olgudur. Bundan dolayı, yolsuzluğun önlenmesi hem devletin bürokrasisinin ve adaletinin düzgün biçimde işleyebilmesi hem de sosyal adalet ve eşitlik ilkelerinin sağlanması açısından son derece önemlidir. Türk hukukunda da yolsuzluk ve rüşvetle mücadele edebilmek adına 1990 tarihli 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu kabul edilmiş; söz konusu kanun ilgili kişiler açısından özel bir soruşturma usulünü getirmenin yanı sıra bünyesinde birtakım suçlara da yer vermiştir. 3628 sayılı Kanunu'nun 'Ceza hükümleri' başlıklı üçüncü bölümünde; mal bildiriminde bulunmama, gerçeğe aykırı açıklamalarda bulunma, gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunma ve haksız mal edinme suçları düzenlenmiştir. Çalışmada sistematik açıdan öncelikle yolsuzluk üzerinde durulacak daha sonra ilgili suçlar, suç genel teorisi uyarınca ve birbirlerinden bağımsız olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Yolsuzluk, Rüşvet, Mal Bildirimi, Gerçeğe Aykırı Mal Bildirimi, Haksız Mal Edinme, 3628 sayılı Kanun.*

* Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi.

ABSTRACT

The problem of corruption from the earliest ages of history to the day is a phenomenon that threatens democratic regimes, distorts income distribution, and even shakes the economic order. Therefore, the prevention of corruption is crucial both for the proper functioning of the state bureaucracy and for its justice and for the provision of social justice and equality principles. In order to combat corruption and bribery in the Turkish law, the Law on Declaration of Commodity, Combating of Bribery and Corruption, No. 3628 of 1990, was adopted; In addition to bringing about a special investigation procedure in terms of the persons concerned, the law also included some crimes. In the third chapter of the 'Penal Provisions' of the Law No. 3628; violation of declaration of goods, Prevarication of facts, prevarication declaration of goods and acquisition of unjustified goods. Related crimes shall be examined in accordance with the crime general theory and independently of each other; It will also briefly focus on the case of corruption in order to better understand the subject.

Keywords: *Corruption, Bribery, Declaration of Commodity, Prevarication Declaration Of Goods, Acquisition of Unjustified Goods, Law No.3628.*

GİRİŞ

İnsanların örgütlenmeye başladığı ilk zamanlardan itibaren görülmeye başlanan yolsuzluk sorunu, varlığını günümüzde de devam ettirmektedir¹. Tarihin her döneminde ve her toplum açısından dolaylı veya doğrudan pek çok problemin kaynağı olarak görülen yolsuzluğun; ortaya çıkış nedenleri, meydana getirdiği sonuçlar ve önlenmesine ilişkin ileri sürülen çözüm önerileri birçok sosyologun, ekonomistin ve hukukçunun bu alana ilgi göstermesine neden olmuştur. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren siyasal ve ekonomik yolsuzluk üzerine *-ki bu yolsuzluk türleri çoğu zaman beraber ortaya çıkmaktadır-* çok sayıda çalışma yapılmış² ve yolsuzluk olgusu, uluslararası alanda önemli bir

¹ Bu noktada yolsuzluk, hastalık kavramına benzetilmiş ve insanlığın var olduğu sürece yolsuzluğun da olacağı belirtilmiştir. **KLITGAARD, Robert**, Controlling Corruption, University of California Press, London, 1988, s. 7 (Box 1).

² *Tanzi*, yolsuzluk kavramının 1990'lı yıllardan itibaren bu kadar ilgi görmesini ve konuşulmaya hatta araştırılmaya başlanmasını çeşitli nedenlere bağlamıştır. Buna göre; de-

konu haline gelmiştir³. Bununla beraber, bu ilginin nedeni yolsuzluk sorununun artmasından ziyade, hükümet dışı kuruluşlar ve aktif medya organları sayesinde yolsuzluğun gün ışığına çıkarılmasından kaynaklanmaktadır⁴.

Öte yandan günümüzde yolsuzluk, artık devletler açısından yerel bir sorun olmanın ötesinde uluslararası bir problem halini almıştır⁵. Yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde küresel ticaretin büyümesi, sınırların daha belirsiz hale gelmesi ile özel sektörün yabancı ülkelerdeki yeni yatırım alanlarına kayması, sermayenin küreselleşmesi ve uluslararası kuruluşların (Avrupa Birliği, North American Free Trade Agreement vb.) ülke politikalarına etki etmesi gibi pek çok etken yolsuzluğun uluslararası bir boyut kazanmasına neden olmuştur⁶. Buna bağlı olarak, yolsuzluğun küresel çapta önlenmesi amacıyla "*Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*" hazırlanmış ve yüz kırk ülke tarafından imzalanarak 14 Aralık 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷. Sözleşme'nin giriş kısmında, yolsuzluğun; demokrasinin kurum ve değerlerini zayıflattığı, sürdürülebilir kalkınmayı ve hukukun üstünlüğünü tehlikeye soktuğu, ayrıca toplumsal istikrar ve güvenliğe yönelik olarak da ciddi tehditler meydana getirdiği vurgulanmıştır.

mokratik hükümetlerin çoğalması, bağımsız ve aktif medya kuruluşlarının güçlenmesi ve hükümet dışı uluslararası kuruluşların (uluslararası şeffaflık örgütü gibi) etkin bir rol oynaması yolsuzluk kavramını tabu olmaktan çıkarmıştır. Daha fazlası için bkz. **TANZI, Vito**, "*Dünya Çapında Yolsuzluk Nedenleri, Sonuçları, Boyutları, Çözüm Yolları*", (Çeviren: Gamze KÖSEKAHYA), Maliye Dergisi, Sy: 136, 2001, s. 115.

³ **BAŞAK, Cengiz**, "*Uluslararası Örgütlerin Yolsuzlukla Mücadeledeki Rolü*", Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 10 (2), 2008, s. 92; **MASON, Patrycja Szarek**, *The European Union's Fight Against Corruption (The evolving policy towards Member States and candidate countries)*, Cambridge University Press, 2010, s. 5.

⁴ Karşı görüş için bkz. **TANZI**, s. 115.

⁵ **TOPKAYA, Hatice/ TOPKAYA, Ahmet**, "*Yolsuzlukla Mücadelede Etkin Bir Araç: BM Sözleşmesi Çerçevesinde Yolsuzluk Kaynaklı Mal Varlıklarının Geri Alınması*", Sayıştay Dergisi, Sayı: 74-75, Temmuz-Aralık 2009, s. 26.

⁶ **ELİAÇIK, Elif**, "*Yolsuzlukları Önlemede Uluslararası Deneyimler ve Türkiye Uygulaması*", Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2009, s. 52-53; **KARAKAŞ, Mehmet/ ÇAK, Murat**, "*Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü*", Maliye Dergisi, Sayı: 153, Temmuz-Aralık 2007, s. 79.

⁷ Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin tam metni için bkz. **TARHAN, R. Bülent**, *Yolsuzlukla Mücadele Mevzuatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 307-358.*

Sözleşme'yi imzalayan devletler; ulusal ve yabancı kamu görevlilerine rüşvet verilmesini ve bu kişilerin rüşvet almasını, malvarlığının kamu görevlilerince zimmete geçirilmesini, kamu görevlilerinin nüfuzlarını veya görevlerini kötüye kullanmalarını, suç gelirlerinin aklanarak veya gizlenerek menfaat sağlanmasını suç olarak düzenleme yükümlülüğü altına girmişlerdir⁸. Nitekim Türkiye de Sözleşme'yi 18.05.2006 tarihli 5506 sayılı Kanunla onaylamış ve söz konusu Kanun 24.05.2006 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanmıştır⁹.

Ayrıca yine Sözleşme'de özel sektör açısından rüşvet ve zimmet suçu da öngörülmüştür. Her ne kadar Türk Ceza Kanunu kapsamında hem rüşvet hem de zimmet suçu özgü suçlardan olup, failleri ancak kamu görevlisi sıfatını haiz kimseler ise de, Sözleşme'nin getirdiği bu yeni anlayış yolsuzluğun günümüzdeki boyutlarına daha uygun düşmektedir¹⁰.

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi öncesinde uluslararası arenada yolsuzluğun önlenmesi adına imzalanan ve daha dar bir ölçekte etkili olan birkaç sözleşmeye de değinmek gerekir. Bu kapsamda, 29 Mart 1996 tarihinde kabul edilen, *Amerikan Ülkeleri Arasında Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*¹¹; Avrupa Birliği Konseyi tarafından 21 Mayıs 1997 tarihinde kabul edilen, *Avrupa Toplulukları Görevlilerini ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Görevlilerini Kapsayan Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*¹²; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

⁸ Ayrıca Sözleşme'nin diğer bir getirisi de, başka ülke kamu görevlilerine ödenen rüşvetin vergiden indirilmesinin yasaklanması ve yolsuzluğun önlenmesi adına taraf devletlere birtakım önleyici politikalar ve uygulamalar kapsamında önleyici birim ya da birimler kurma zorunluluğu getirmesidir. Daha fazla bilgi için bkz. ÇAĞLAR, A. Atilla, "Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası İşbirliği ve Örgütler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 66 vd.

⁹ 5506 Sayılı "Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun", R.G. No: 26177.

¹⁰ Bununla birlikte, Türk Ceza Kanunu'nda Rüşvet suçunun düzenlendiği 252. maddede bazı hallerin gerçekleşmesi durumunda üçüncü kişilerin de kamu görevlisi gibi cezalandırılacağına ilişkin hükümler, BM Sözleşmesi'nin özel sektörde rüşveti yasaklayan anlayışına yakınlık gösterdiğini ifade etmeliyiz.

¹¹ Sözleşmenin İngilizce tam metni için bkz. http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/inter_american_treaties_B-58_against_Corruption.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

¹² İngilizce tam metni için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1997:0192:FIN:EN:PDF> (Erişim Tarihi: 10.11.2017). Ayrıca Avrupa Birliği'nin yolsuzluk hakkında kapsamlı po-

(OECD) tarafından 21 Kasım 1997 tarihinde kabul edilen *Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetle Mücadele Sözleşmesi*¹³; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 6 Kasım 1997 tarihinde yayımlanan *Avrupa Konseyi Yolsuzlukla Mücadelede Yirmi Temel İlke Kararı*¹⁴ ve yine Konsey tarafından 27 Ocak 1999 tarihinde kabul edilen *Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi*¹⁵ ve 4 Kasım 1999 tarihinde kabul edilen *Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi*¹⁶, nihayetinde Afrika Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından 12 Temmuz 2003 tarihinde kabul edilen *Afrika Birliği Yolsuzluğun Önlenmesi ve Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*¹⁷ yolsuzluğun ve uluslararası arenada rüşvetin önüne geçilebilmesine yönelik önemli kazanımlar olarak görülmektedir.

Yolsuzluğun önlenmesine dair pek çok uluslararası sözleşmeye taraf olan Türkiye de, kendi iç hukukunda bu sorunla mücadele etmek adına çeşitli kanunlarda değişiklik yapmış, eksik olan mevzuatını güçlendirmiştir¹⁸. Bu bakımdan, inceleme konusu olan 1990 tarihli 3628

litikalarını düzenleyen 2003 tarihli diğer bir bildiri için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0317&from=EN> (Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 10.11.2017). Ayrıca Avrupa Birliği Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesine İlişkin On İlke (European Union Ten Principles for Improving the Fight Against Corruption in the Candidate Countries) için bkz. **TARHAN**, *Mevzuat*, s. 449 – 450.

- ¹³ Sözleşme'yi Türkiye 1 Şubat 2000 tarihinde 4518 sayılı Kanun ile onaylamıştır. Sözleşme'nin Türkçe metni için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler/kanun_4518.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017).
- ¹⁴ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yolsuzlukla mücadelenin daha disiplinli yapılmasını sağlamak için 20 temel ilke karar belirlemiştir. Kararlar için bkz. **KARAKAŞ/ÇAK**, s. 92.
- ¹⁵ Sözleşme'yi Türkiye 14.01.2004 tarihli 5065 sayılı Kanunla onaylamıştır. Sözleşme'nin tam metni için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5065.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).
- ¹⁶ Sözleşme Türkiye tarafından 17.04.2003 tarihli ve 4852 sayılı Kanun ile onaylanmış ve 2003 tarihinde söz konusu Onay Kanunu Remi Gazete'de yayımlanmıştır. Sözleşme'nin tam metni için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc087/kanuntbmmc087/kanuntbmmc08704852.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017).
- ¹⁷ Sözleşme'nin İngilizce tam metni için bkz. "*African Union Convention on Preventing and Combating Corruption*", https://au.int/sites/default/files/treaties/7786-file-african_union_convention_preventing_combating_corruption.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017).
- ¹⁸ Bu noktada Global Integrity raporu göz önüne alınarak yapılan değişiklikler sonrası Türkiye'de yolsuzluk mücadele etmek adına mevzuatın yeterli olduğu ileri sürülmüştür. **TARHAN**, *Mevzuat*, s. 23.

sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda¹⁹ çeşitli suçlar düzenlenmiş ve 4483 sayılı Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un getirdiği soruşturma usullerinden ayrılarak 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununda yazılı suçlarla, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarından veya bu suçlara iştirak etmekten sanık olanlar hakkında özel bir soruşturma usulü hüküm altına alınmıştır.

Nitekim 3628 sayılı Kanun'nun yanı sıra, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda²⁰, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda²¹, 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nda²² ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunu'nda²³ yolsuzluğu önlemek adına çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir²⁴. Bu kapsamda, kamuda şeffaflığın artırılmasını amaçlayan 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu da yolsuzluğun ortaya çıkartılmasına ve önlenmesine hizmet etmektedir.

Bu kanunların yanı sıra, ilgili mevzuatın uygulanması ve yolsuzluğun denetlenmesi açısından birtakım denetim birimleri ve soruşturmacı kurullar oluşturulmuştur²⁵. Sayıştay başta olmak üzere, Devlet Denetleme Kurulu, Başbakanlık Teftiş Kurulu ve 2010 Anayasa değişikliği ile

¹⁹ Resmî Gazete Tarihi: 04.05.1990, Sayı: 20508.

²⁰ Resmî Gazete Tarihi: 01.11.2005, Sayı: 25983.

²¹ Resmî Gazete Tarihi: 22.01.2002, Sayı: 24648.

²² Resmî Gazete Tarihi: 22.02.2002, Sayı: 24648.

²³ Resmî Gazete Tarihi: 18.01.2006, Sayı: 26323.

²⁴ Yolsuzluğun önlenmesi için ihdas edilen mevzuat bu sayılanlar ile sınırlı değildir. Nitekim Sermaye Piyasası Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Sigorta Murakabe Kanunu ve Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu gibi çeşitli düzenlemeler de yolsuzluğun yaygınlaşmasını önlemeye hizmet etmektedir. **NİŞANCI, Dilaver**, "Yolsuzluk Ve Yolsuzluğun Önlenmesine İlişkin Olarak OECD Rüşvetle Mücadele Sözleşmesi'ndeki Denetim Süreci", TBB Dergisi, Sayı: 114, 2014, s. 318. Ayrıca bu kapsamda; Kamu Finansmanı ve Borç Yönetimi Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Gelir İdaresi Kanunu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması hakkında Kanun gibi mevzuatlar da dile getirilmiştir. **KARAKAŞ/ÇAK**, s. 75.

²⁵ Ancak söz konusu denetim birimlerinin, oldukça dağınık dizayn edildiği ve ortak denetim standartlarını sağlayamadığı; bundan dolayı, denetimde gereksiz tekrarlar ve denetim dışı alanların doğduğu ileri sürülmüştür. **UĞUR, Hüsamettin**, "3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na Eleştirel Bir Bakış ve Çözüm Öne-

hukukumuzda giren Kamu Denetçiliği Kurumu (ombudsman) gibi mekanizmalar denetim birimlerinin başında gelmektedir. Ayrıca 5549 sayılı Kanun kapsamında görev ve yetkisi belirlenen MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu), mali suçları ve 5176 sayılı Kanun ile kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu²⁶ da kamuda yolsuzluk kapsamında görülen; ancak doğrudan mali kapsamda olmayan nepotizm ve siyasi kayırmacılık gibi olayları denetleme ve araştırma görevini üstlenmişlerdir.

Yolsuzluk; demokrasi ve insan hakları için bir tehdit oluşturmakta, iyi yönetim, hakkaniyet ve sosyal adalet ilkelerini temelden sarsmakta, iktisadi gelişmeyi yavaşlatmakta ve demokratik kurumların istikrarını ve toplumun ahlaki yapısını tehlikeye atmaktadır. Tüm bu olumsuz neticelerinin önlenmesi ve yolsuzluğun ortadan kaldırılması ise geçici çözümler ile değil, ancak toplumun temeline yayılan bir değişim ile gerçekleşebilir. Bu değişimin gerçekleşmesine öncülük etmek ve özelinde yolsuzluğu açığa çıkarmak ve önlemek adına ihdas edilen 1990 tarihli 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda yer alan cezai hükümler ise bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu bakımdan çalışmada, söz konusu Kanundaki hükümler incelemeden önce, genel olarak tanımlanması oldukça zor olan yolsuzluk kavramı üzerinde durulacak, daha sonrasında ise çalışmanın ana konusunu oluşturan ve 3628 sayılı Kanun'un 10. ve devamı maddelerinde düzenlenen; bildirimde bulunmama, gerçeğe aykırı açıklama, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma, haksız mal edinme, mal kaçırma veya gizleme suçları Yargıtay kararları ışığında ve suç genel teorisi kapsamında detaylı olarak ele alınacaktır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, incelenen suçlar açısından ortak olan özellikler, tekrara düşmemek adına her suç açısından ayrıca değerlendirilmeyecektir.

rileri", TBB Dergisi, Sayı: 76, 2008, s. 289. (Bu eser, yazarın diğer eseriyle karışmaması adına "3628 sayılı Kanuna Eleştirel Bir Bakış..." olarak kısaltılacaktır.)

²⁶ Bu kurulun Başbakanlığa bağlı olması ve kendi personelinin olması öğretilde eleştirilmiş ve bundan dolayı soruşturmaların bağımsız ve tarafsız yürütülemeyeceği endişeleri dile getirilmiştir. **TARHAN**, Mevzuat, s. 22.

I. YOLSUZLUK KAVRAMI

Yolsuzluk, kendi içerisinde birçok olguyu barındırmasına rağmen, genel geçer bir tanımın yapılması oldukça zor olan bir kavramdır²⁷. Sözlükte; "*bir yetkiyi ve bir görevi kötüye kullanma*" şeklinde tanımlanan²⁸ yolsuzluğun, İngilizce karşılığı olarak öğretilde kabul gören "*Corruption*"²⁹ kelimesi de, özellikle güçlü kişiler tarafından yapılan yasa dışı hareketler ve dürüst olmayan davranışlar olarak ifade edilmiştir³⁰. Öğretilde yolsuzluğu tarif etmek için sık sık başvurulan ve Dünya Bankası tarafından geliştirilen bir tanıma göre yolsuzluk; "*kamu gücünün özel çıkarlar amacıyla kötüye kullanılması*"³¹.

Yine yolsuzluk öğretilde ve çeşitli ulusal veya uluslararası kuruluşlarda; "*kamu görevlisinin maddesel ve maddesel olmayan çıkarlar için yetkisini yasal düzenlemelere aykırı bir biçimde kullanması*"³², "*ister maddi-manevi çıkar karşılığında isterse herhangi bir duygunun tatmini (sadakat,*

²⁷ Bu hususta *Tanzi*, yolsuzluğun tanımının yapılmasını bir körün filii tarif etmesine benzetmiş ve tarifi zor da olsa çabuk fark edilen bir olgu olduğunun altını çizmiştir. **TANZI**, s. 115.

²⁸ TDK, Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.582c386197aa29.82136629 (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

²⁹ Corruption terimi, Latince "*corruptus*" kelimesinden gelmektedir. Corruptus ise yıkmak, kırmak ya da ihlal etmek anlamlarında kullanılmaktadır. **BAŞAK**, s. 93.

³⁰ Cambridge Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/corruption> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

³¹ "*the abuse of public office for private gain*", Helping Countries Combat Corruption: The Role Of World Bank, The World Bank Group, <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor02.htm#note1> (Erişim Tarihi: 10.11.2017). Ayrıca bkz. "*Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler ve Çözüm Önerileri*", TBMM Yolsuzluk Araştırma Komisyonu Raporu ve Güncellemeler, TEPAV Yolsuzlukla Mücadele Kitapları – 1, Ankara, 2006, s. 23; **TANZI**, s. 115; **TOPKAYA/TOPKAYA**, s. 25; **NİŞANCI**, s. 317; **ÖZÇETNİK, Ümit**, "*Türkiye'de Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2014, s. 3; **KAHRAMAN, Seden**, "*Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukla Mücadelede Hukuki ve İdari Düzenlemelerin Etkisi*", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2010, s. 3; **ELİAÇIK**, s. 6; **ÖZÇELİK, Özer/ ODABAŞI, Yavuz/ ÖNDER, Hüseyin**, "*Üçüncü Dünya Ülkelerinin Yolsuzluk Düzeylerini Açıklamakta CPIA Endeksi Değişkenlerinin Kullanılması*", Maliye Dergisi, Sayı: 159, Temmuz-Aralık, 2010, s. 433.

³² **BERKMAN, Ümit**, Az Gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, TO-DİE Yayınları, No: 203, Ankara, 1983, s. 16.

intikam, gösteriş) amacıyla, karşılığında adli-idari yaptırım öngörülen suç ve kabahat veya idari soruşturma gerektiren disiplinsizce hareket ya da toplumda hoş görülme-yen, kınanan, etik dışı her türlü usulsüz haksız davranış"³³, "kamu gücüyle sınırlı olmayan herhangi bir görevin özel çıkarlar için kötüye kullanılması"³⁴, "bir menfaat sağlamak için kamu görevlisine yasa dışı olarak ödeme yapılması"³⁵, "devlet görevlilerinin kamu mülkiyetini (yetkilerini de) kişisel kazançları için satması"³⁶, "bir görevlinin tekel gücüne ve belli mal veya hizmetlere göre bir ölçüde takdir yetkisine sahip olduğu ve hesap verebilirlik sisteminin zayıf olduğu koşullarda ortaya çıkan bir kavram"³⁷, "kendisine doğrudan ya da dolaylı olarak teklif edilen maddi veya diğer avantajlar sebebiyle kamusal veya özel sorumluluklarını yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi"³⁸, "kaynakların kullanılmasında tekelci yetkiye sahip olan, görevleriyle ilgili konularda tek başlarına karar alma yetkilerini kötüye kullanan ve hesap verme mekanizmaları bulunmayan görevlilerin bu süreçte kendi çıkarlarını gözetmeleri"³⁹, "şahsi çıkar ve menfaat temin etmek için güç ve takdir yetkisinin kötüye kullanılması"⁴⁰, "kamu görevlisinin özel yaşamı ile ilgili (aile ilişkileri vb.) veya maddi sebeplerden dolayı, görevini yerine getirirken bundan sapması veya belli özel durumlar sebebiyle kuralları ihlal etmesi"⁴¹, "büyük ölçüde devletin ekonomiye müdahalesi nedeniyle kısıtlanan

³³ UĞUR, Hüsamettin, "Türkiye'nin Yolsuzlukla Mücadele Enstrümanları", TBB Dergisi, Sayı: 98, Yıl: 2012, s. 303.

³⁴ Aktaran: HASDEMİR, İsmail, "Sosyolojik Bakış Açısıyla Yolsuzluk Olgusu", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 55.

³⁵ ACKERMAN, Susan Rose, "When is Corruption Harmful", in: Political Corruption – Concepts&Contexts, Third Edition, Arnold J. Heidenheimer, Michael Johnston (Ed.), Transaction Publishers, New Brunswick and London, 2002, s. 353.

³⁶ SHLEIFER, Andrei; VISHNY, W. Robert, "Corruption" The Quarterly Journal of Economics, August, 1993, s. 599.

³⁷ KLITGAARD, s. 75; Ayrıca Klitgaard, yolsuzluğu; "MONOPOLY+DISCRETION+LACK OF ACCOUNTABILITY şeklinde formüle etmiştir. KLITGAARD, s. 74.

³⁸ European Parliament, "Resolution on Combating Corruption İn Europe" (1995), Aktaran MASON, s. 6.

³⁹ ÖZÇENTİK, s. 4.

⁴⁰ SORABJEE, J. Soli, "Yolsuzluk", (Çeviren: Murat AN), Ankara Barosu Dergisi, Yıl:54, Sayı:2, 1997, s. 104.

⁴¹ NYE, J. S., "Political Corruption; a Cost-Benefit Analysis", in: A.J. Heidenheimer, M. Johnston and V. Levine (Ed.), Political Corruption (Handbook), New Brunswick, 1989, s. 966; aktaran: PHILIP, Mark, "Defining Political Corruption", Political Studies, XLV, 1997, s. 440.

ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan rantların yasadışı yollarla ele geçirilmesi"⁴², "kamu güç, görev ve yetkisinin rüşvet, irtikâp, kayırmacılık, sahtekârlık ve zimmet yoluyla özel çıkar elde etmek için kötüye kullanılması"⁴³, "ellerinde kamusal güç bulunduran şahısların özel çıkar ve statü kazanabilmek amacıyla söz konusu yetkilerini ilgili toplumdaki örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına aykırılık gösterecek şekilde belirli kişi ya da gruplar lehine kullanmaları eylemi"⁴⁴ ve "emanet edilen kamusal veya özel yetkinin şahsi çıkarlar için sömürülmesi"⁴⁵, "kamu hizmeti gören kişi ya da grupların özel maddi çıkarlar ya da statü sağlamak için normal görev davranışlarını bu özel amaçlar doğrultusunda saptırmaları"⁴⁶ şeklinde tanımlanmıştır⁴⁷.

Bu tanımların çoğunun ortak noktası; yolsuzluk olgusunun kamu kesimine özgülenmesi ve içerisinde kamusal yetkileri kullanan birtakım mekanizmaların maddi veya maddi olmayan çıkarlar doğrultusunda bu yetkilerini kötüye kullanmalarıdır. Nitekim öğretilerde de, yolsuzluğun içerisinde üç temel unsur barındırması gerektiği ileri sürülmüştür⁴⁸. Buna göre, öncelikle yolsuzluğun gerçekleşebilmesi için taraflardan en az birisinin yetkili olması gerekmektedir. Bu yetkinin neleri kapsamaması gerektiği veya yetkiyi kişinin hangi şartlar altında elde ettiği (atama ya da seçilme usulü vb.) önemli değildir. Genellikle yetki unsuru açısın-

⁴² TOSUN, M. Umur, "Yolsuzluğun Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (5), 2003, s. 127.

⁴³ Uluslararası Şeffaflık Derneği tanımı için bkz. <http://www.seffaflik.org/yolsuzluk/yolsuzluk-nedir/> (Erişim Tarihi: 23.11.2016).

⁴⁴ KARAKAŞ/ ÇEK, s. 77.

⁴⁵ Söz konusu tanım Transparency International tarafından yapılmıştır. <https://www.transparency.org/declaration/> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

⁴⁶ ALTUN, Şafak, Rüşvet'ten Özelleştirmeye Yolsuzluğun Yüzyıllık Tarihi, Agora Kitaplığı, İstanbul, Eylül 2014, s. xi.

⁴⁷ Kavramın değişik şekillerdeki tanımları için bkz. HASDEMİR, s. 55 vd.; BERKMAN, s. 9 vd.; AYDIN, Ömer, "Türkiye'de Yolsuzluk ve Organize Suç Örgütleri", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara, 2014, s. 10 vd.

⁴⁸ BERKMAN, s. 10 vd.; AYDIN, Süleyman/ YILMAZER, Yakup, Yolsuzluk ve Mali Suçlar, Ankara, 2014, s. 8 vd.; Hasdemir, yolsuzluk olgusunun taşınması gereken karakteristik özellikleri şu şekilde sıralamıştır; yolsuzluğun kahramanı -belirli durumlar hariç- en az iki kişidir, genellikle gizlilik ögesini barındırır, karşılıklı sorumluluk ve çıkar ilişkisine dayanır, yolsuzluğu gerçekleştiren kişiler ya yetkilidir ya da yetkili kişiler ile ilişki içerisinde, yolsuzluk gerçekleştirilen hedeflenen şahsi çıkar, toplumsal çıkardan üstün tutulur ve yolsuzluğun her türlü toplumdaki güven duygusunu zedeler. HASDEMİR, s. 60-61; Ayrıca bkz. KAHRAMAN, s. 4; ÖZÇETNİK, s. 5 vd.; ÇAĞLAR, s. 5.

dan kamu görevlisi sıfatını haiz kişiler kast edilmektedir⁴⁹. Gerçekten de yolsuzluğa ilişkin genel yaklaşım, kamu gücünün belirli bir menfaat karşılığında kötüye kullanılmasıdır. Ancak bu yaklaşımın, 90'lı yılların sonuna doğru dile getirilmeye başlanan özel sektörün de yolsuzluğa karışabileceği argümanı⁵⁰ karşısında gerilediğini ifade etmeliyiz. Nitekim hem Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi hem de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi özel sektörde görülen rüşvet ve zimmet şeklindeki fiillerin suç olarak düzenlenmesi yönünde taraf devletlere yükümlülükler getirmiştir⁵¹.

Yolsuzluk açısından ileri sürülen ikinci unsur, öngörülen kuralardan sapma olarak belirtilebilir⁵². Bu açıdan özel ilişkilerinde veya herhangi bir statüde menfaat elde etmek amacıyla hareket eden kişiler, kendilerine özgülenen yetkileri ya hiç ya da gereği gibi kullanmamakta, bu bakımdan bir kuralı ihlal etmektedir. Ancak, yolsuzluğun daha genel anlamda hukuk düzeninde bir ihlal teşkil ettiğini ileri süren görüşler de vardır⁵³. Diğer bir ifadeyle, hukuk düzeninde her türlü sapma yolsuzluk olarak görülmektedir. Ancak bu görüş yolsuzluğun anlamını çok genişlettiği ve kavramın içeriğini boşalttığından dolayı eleştiriyi açıktır.

Nihayetinde üçüncü unsur, yolsuzluğu gerçekleştirecek kişiler açısından geçerli olan çıkar ögesidir⁵⁴. Yolsuzluğun bazen iki taraf bazen de daha fazla kişi açısından bir değiş-tokuş içerdiği ileri sürülmüştür⁵⁵. Bununla beraber, yolsuzluğun yalnızca bir değiş-tokuş içermesine gerek bulunmamaktadır. Yolsuzluğu gerçekleştirecek kişiler açısından görevlerinin dışına çıkan kullanımın maddi veya maddi olmayan menfaatler içermesi yeterlidir. Bu bakımdan devlet dairesinde çalışan bir icra müdürünün kimse fark etmeden hesabına yüklü paralar geçirmesi her

⁴⁹ BERKMAN, s. 11; ÖZÇETNİK, s. 5.

⁵⁰ NİŞANCI, s. 317; BAŞAK, s. 93; ÇAĞLAR, s. 6.

⁵¹ Ayrıca bkz. SORABJEE, s. 104.

⁵² Bu husus öğretilerde genellikle; "yetkinin aykırı şekilde kullanılması" şeklinde ifade edilmiştir. BERKMAN, s. 12; ÖZÇETNİK, s. 6; ÇAĞLAR, s. 6.

⁵³ AYDIN/ YILMAZER, s. 5.

⁵⁴ BERKMAN, s. 15; HASDEMİR, s. 60; ÖZÇETNİK, s. 6; ÇAĞLAR, s. 6.

⁵⁵ BERKMAN, s. 15; ÖZÇETNİK, s. 6; AYDIN, s. 12.

ne kadar özelinde zimmet suçuna sebebiyet verecek ise de değiş tokuş içermemesine rağmen geniş anlamda yolsuzluk teşkil edecektir⁵⁶.

Öte yandan Türkiye'nin 2003 yılında onayladığı Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi de, "*Yolsuzluğun tanımı*" başlıklı 2. maddesinde yolsuzluğu; "...bir görevin olağan ifasına ya da haksız bir komisyondan veya hak edilmemiş bir yarardan veya böyle bir hak edilmemiş yarar vaadinden fayda sağlayanın, lazım gelen davranışına etki eden haksız bir komisyonun veya diğer hak edilmemiş bir yararın veya böyle bir yararlarla ilgili vadin doğrudan ya da dolaylı olarak talep edilmesi, sunulması, verilmesi ya da kabul edilmesi..." olarak tanımlamıştır. Bu bakımdan yukarıdaki tanımların çoğunda yer alan ve kamusal kesim açısından kabul edilen yolsuzluk olgusu, Sözleşme'de daha geniş şekilde düzenlenmiştir⁵⁷.

Günümüzde ister kamu sektörü olsun isterse özel sektör olsun, kişinin/kurulun kendi veya bir başka kişi/kurum lehine olacak şekilde maddi veya maddi olmayan çıkarlar karşılığında yetkilerini kötüye kullanması yolsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada, devletin gerçekleştirdiği özel hukuk faaliyetlerinde⁵⁸ veya devlet müdahalesi olmayan özel sektörde de yolsuzluk olgusu karşımıza çıkabilir⁵⁹.

Bununla beraber, yolsuzluğun değişik şekillerde ortaya çıkması da toplumda yolsuzluğa verilen tepkinin değişmesine neden olmaktadır. Söz gelimi, bir kamu kurumunda kendi hemşerisini işe alan bir kişiye (nepotizm) verilen tepki ile bir ihale sürecinde ortaya çıkan rüşvet

⁵⁶ Söz gelimi *Tanzi*, hasta olup işe gitmeyen bir kamu çalışanının mevkiini kişisel çıkarlar için kullandığını veya kendi kasabasına havaalanı yaptıran bir devlet başkanının rüşvet vermediği halde yolsuz bir iş yaptığını belirtmiştir. **TANZİ**, s. 115.

⁵⁷ Bununla beraber belirtmek gerekir ki, her ne kadar ilgili tanım daha kapsayıcı gözükse de, söz konusu Sözleşme'nin ortaya çıkış amacı, yolsuzluğa uğrayan kişiler açısından özel hukukta tazminat hakkı da dâhil olmak üzere yolsuzluk sonucu ortaya çıkan zararlarının giderilmesidir. **KARAKAŞ/ ÇAK**, s. 93. Bu kapsamda Sözleşme'nin 4. maddesinde yolsuzluk sonucu ortaya çıkan zararları talep edebilmek adına birtakım şartlar öngörülmüş ve 5. maddesinde Devletin sorumluluğu hüküm altına alınmıştır.

⁵⁸ Bu hususta *Ackerman*, yolsuzluğun devlet ve özel sektörün ara yüzünde gerçekleştiğini ve kamu görevlilerinin özel sektöre ilişkin olarak takdir yetkilerinin bulunmasının rüşvet ve yolsuzluğa zemin hazırladığını savunmuştur. **ACKERMAN, Susan Rose**, "*The Political Economy of Corruption*", Institute for International Economics, s. 31, https://piie.com/publications/chapters_preview/12/2iie2334.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

⁵⁹ **ÖZÇELİK/ ODABAŞI/ ÖNDER**, s. 434.

skandalına verilen tepki aynı olmamaktadır⁶⁰. Her iki örnek açısından verilen tepkinin farklı olması, her ne kadar topluma yansıyan zararın farklı olmasından kaynaklansa da, aslında toplumun yolsuzluğa bakış açısının da bir yansımasıdır⁶¹. Nitekim bunda yolsuzluk kavramının toplum tarafından tam olarak anlaşılabilmesi ve alışılabilir bir olgu olarak görülmesinin de payı olduğu söylenebilir⁶². Dolayısıyla bir fiile toplum tarafından farklı bir tepki *-ya da hiç tepki verilmemesi-* veya isim verilmesi o fiilin aslında yolsuzluk olmadığı anlamına gelmemektedir.

Tüm bunların sonucunda yolsuzluğu, *-farklı görünümde de ortaya çıksa-* yetkilendirilmiş bir kişinin, maddi veya manevi bir çıkar için yetkisini kötüye kullanması olarak tarif etmek mümkündür. Çalışmanın konusunu oluşturan 3628 sayılı Kanun kapsamında sayılan suçlar ise bu tarife uygun olarak, yolsuzluğun özel bir görünümünü teşkil etmekte ve ancak belirli yetkileri haiz kişiler tarafından işlenebilmektedir.

II. 3628 SAYILI MAL BİLDİRİMİNDE BULUNULMASI, RÜŞVET VE YOLSUZLUKLARLA MÜCADELE KANUNU'NDA YER ALAN SUÇ TİPLERİ

A. GENEL OLARAK

1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele etmek adına, belirli kişilerin mal bildiriminde bulunmalarını, bil-

⁶⁰ Bu noktada yolsuzluğun, bazı durumlarda topluma yararlı olacağını ileri süren görüşlere de rastlamak mümkündür. Bu konuda bazı yazarlara göre, toplumun aşırı şekilci olarak örgütlendiği (kabin sisteminin uygulandığı) bazı yerlerde yapılan etnik ayrımcılık (ethnic nepotism), bu azınlıkların (çoğunlukla göçmenlerin) da topluma kaynaşmasına yardımcı olmaktadır. **NYE, J. S.**, "Political Corruption; a Cost-Benefit Analysis", The American Political Science Review, Vol. 61, No. 2, Jun. 1967, s. 417. **Ackerman**, yolsuzluğun küçük market piyasasında, devlet katmalarında ve bürokraside getirdiği sonuçları tartışmış ve yolsuzluğun olumlu olup olamayacağına ilişkin bir takım sorulara yer vermiştir. **ACKERMAN**, "When is Corruption Harmful", s. 353-354. Ayrıca yolsuzluğun olumlu yönlerine ilişkin ileri sürülen teorilerin ayrıntılı bir incelemesi için bkz. **BERKMAN**, s. 98 vd.

⁶¹ Bu bakımdan yerleşik kültürel öğeler ve hukuki sistemler yolsuzluğa ilişkin tepkinin farklı olmasına sebebiyet verebilir. **ACKERMAN, Susan Rose**, "Corruption, Organized Crime, and Money Laundering", World Bank Roundtable on Institutions, Governance and Corruption, Montevideo, May 26-27, 2016, s. 1.

⁶² Hatta bu hususta toplumda "devletin malı deniz, yemeyen keriz", "su akarken küpünü dolduracaksin", "bal tutan parmağını yalar" gibi birtakım söz kalıplarının da toplumun yolsuzluk açısından yanlış bir algı içerisinde olduğunu göstermektedir. **HASDEMİR**, s. 75-76.

dirimlerin yenilenmesini, mal edinmelerinin denetimiyle, haksız mal edinme veya gerçeğe aykırı bildirimde bulunma halinde uygulanacak hükümleri ve ilgili Kanun kapsamında sayılan suçlardan dolayı kamu görevlileri ve suç ortakları hakkında takip ve muhakeme usulünü düzenlemektedir.

Söz konusu Kanunun yürürlüğe girmesi ile beraber, artık 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun ile 1983 tarih ve 2871 sayılı Kamu Görevlileri ile ilgili Mal Bildirimi Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (m. 23). Bu bakımdan 1609 sayılı Kanun; "*İrtikâp, rüşvet, ihtilas, zimmet, kaçakçılık, resmen vukubulan müzayede ve münakaşalara ve alım satıma fesat karıştırmak, devlet hariciyesine ait gizli evrakı veya şifreleri ifşa etmek suçlarında*" ilk soruşturmanın adli makamlarca yapılacağını öngörmekle beraber, savcının hazırlık soruşturması yaptıktan sonra kamu davasını açabilmesini belli kurumların⁶³ iznine bağlamaktaydı⁶⁴. Bu ise uygulamada çelişik kararların verilmesine neden olmakta ve bazı hal-lerde ihbarı alan savcılık hazırlık soruşturmasını dahi yapmadan sanık memurun kurumundan izin alma yoluna gitmekteydi⁶⁵. Bundan dolayı, yolsuzlukla mücadele etmek için hızlı işlemesi gereken sistem, birçok prosedürün uygulanmasına takılmakta ve dolayısıyla kanun beklenen işlevselliği gösterememekteydi.

Bu sebeplerle 1990 tarihinde yürürlüğe giren Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nun 17. maddesinde; 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununda yazılı suçlarla, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırmak, devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarından veya bu suçlara iştirak etmekten sanık olanlar hakkında 4483 sayılı Kanunu'nun uygulanma-

⁶³ Savcı gerekli izni; sanık, milli irade ile tayin edilmiş memurlardan ise Adalet Bakanlığı yolu ile memurun bulunduğu Bakan'dan, Vilayet Memurlarından veya tali memurlardan ise Vali'den almak zorundaydı. OĞAN, Ali Mehmet, "Görev Suçlarında İlk Soruşturma", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:3, 1981, s. 382. Ayrıca bkz. ERKENCİ, Hüseyin, "Memurin Muhakemat-ı Hakkında Kanunu Muvakkat Üzerine Düşünceler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:1, 1999, s. 12.

⁶⁴ UĞUR, "3628 sayılı Kanuna Eleştirel Bir Bakış...", s. 292.

⁶⁵ OĞAN, s. 382.

yacağı ve söz konusu suçlar açısından savcılığın doğrudan soruşturma başlatabileceği hüküm altına alınmıştır^{66 67}.

Ayrıca rüşvet ve yolsuzlukla mücadele etmek adına, Kanunda gösterilen bazı kişilerin malvarlıkları ile bu malvarlıklarında gelecekte yaşanacak herhangi bir nedenden kaynaklanan artışı bildirme zorunluluğu getirilmiş ve hangi hallerin haksız mal edinme olacağına ilişkin bir karineye de yer verilmiştir. Yine Kanunu'nun "Ceza Hükümleri" başlıklı üçüncü bölümünde, "*süresinde mal bildiriminde bulunmama*" (m. 10), "*gerçeğe aykırı açıklamada bulunma*" (m. 11), "*gerçeğe aykırı bildirimde bulunma*" (m. 12), "*haksız mal edinme, mal kaçırma veya gizleme*" (m. 13) ve "*yetkililer tarafından istenen bilginin verilmemesi*" (m. 20) suçlarına yer verilmiştir.

B. 3628 SAYILI KANUN'DA YER ALAN SUÇLARLA KORUNAN HUKUKİ MENFAAT

Hukuki değerın tespiti hususunda ise suçların yer aldığı mevzuat veya o mevzuat içerisinde bulunduğu bölümün dikkate alınması elzemdir. İnceleme konusu suçlar, 3628 sayılı Kanunu'nun cezai hükümler başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili Kanunu'nun amacı, rüşvet ve yolsuzluklarla etkili mücadele etmek ve bu mücadele noktasında önemli bir araç olan mal bildiriminde bulunma hususunu hüküm altına almaktır. Bu noktada belirtmek gerekir ki yolsuzluk, rüşvet veya başkaca bir haksız menfaat temin etmenin ötesinde, demokratik rejimleri tehdit eden, gelir dağılımını bozan hatta ekonomik düzeni kökünden sarsan bir olgudur⁶⁸. Bundan dolayı, yolsuzluğun önlenmesi hem devletin bürokrasinin ve adaletinin düzgün biçimde işleyebilmesi hem de sosyal

⁶⁶ UĞUR, "3628 sayılı Kanuna Eleştirel Bir Bakış...", s. 292. Ayrıca 3628 sayılı Kanunu'nun "Soruşturma Usulü" başlıklı 19. maddesinde Cumhuriyet savcısının bizzat soruşturmaya başlamakla beraber durumu atamaya yetkili amirine veya 8 inci maddede sayılan mercilere bildireceği de düzenlenmiştir. Ancak bu bildirim eski Kanunu'nda olduğu gibi, sayılan mercilerden izin alma anlamına gelmemektedir.

⁶⁷ Kanun metninin görüşülmesi sırasında da 1990 tarihli 3628 sayılı Kanunu'nun, 2871 sayılı Yasanın büyük ölçüde tekrarı ve ona, rüşvet ve yolsuzluklarla ilgili olarak işlenen suçların soruşturmalarını, soruşturma şeklini düzenleyen hüküm ve ilavesi niteliğinde olduğu dile getirilmiştir. **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba), s. 20.

⁶⁸ Yolsuzlukla Mücadele Kanun Tasarısı, T.B.M.M. Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 610, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss610m.htm> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

adalet ilkelerinin sağlanması ve iktisadi kalkınmanın sürdürülebilmesi için son derece önemlidir.

Bunların sonucunda çalışmanın konusunu oluşturan suçlarla korunan hukuki menfaati hem devlete ve devlet görevlilerine karşı duyulan güveninin korunması -toplumdaki kamu idaresine duyulan güvenin sarsılmaması yani kamu güveninin korunması⁶⁹- hem de toplumdaki sosyal adaletin ihlalinin önlenmesi olarak belirleyebiliriz. Nitekim bu tespitimiz yolsuzluğun bir görünümü teşkil eden rüşvet, zimmet ve irtikâp suçları açısından da geçerlidir⁷⁰.

Bununla birlikte, her ne kadar Kanunu'nun üçüncü bölümünde yer alan inceleme konumuz suçlar açısından ortak bir korunan hukuki yarar bulunsa da, özellikle Kanunu'nun 11. maddesinde yer alan Gerçeğe Aykırı Açıklamada bulunma suçu açısından korunan hukuki değer farklılaşmaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak yer verilecekse de, söz konusu suç ile korunan hukuki yararın mal bildirim sahiplerinin üçüncü kişilere karşı özel hayatlarının bir kısmını oluşturan verileri koruma düşüncesi olduğunu ifade etmeliyiz.

C. 3628 SAYILI KANUN'DA YER ALAN SUÇLAR

1. SÜRESİ İÇERİSİNDE MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMAMA SUÇU (M. 10)

a. Genel Olarak

Anayasa'nın 71. maddesinde; kamu hizmetine giren görevlilerin mal bildirimlerinde bulunacakları ve bu bildirimlerin tekrarlanma sıklığının kanunla düzenleneceği ve bu kapsamda yasama ile yürütme

⁶⁹ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, R. Mustafa/ÖNOK, R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 14. Bası, Ankara, 2017, s. 1098.

⁷⁰ BAYTEMİR, Erdal, "5237 Sayılı Türk Ceza Kapsamında Rüşvet Suçu", TBB Dergisi, Sayı: 88, 2010, s. 339; Ayrıca bkz. AKYÜREK, Güçlü, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yeni 252. Maddesi ve Özel Sektörde Rüşvet", Bahçeşehir Üniversitesi- Kazancı Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 99-100, 2012, s. 24. Keza devletin faaliyetlerinde tarafsız ve objektif olduğu, herkese dürüst ve eşit davranması gerektiğine ilişkin hükümler gerek Anayasa'da gerekse diğer mevzuatlarda yer almaktadır. Bu düzenlemelere ilişkin toplumun kamu idaresine duyduğu güvenin boşa çıkarılmaması gerekmektedir. İşte rüşvet, zimmet ve irtikap gibi Türk Ceza Kanunu'nun Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar başlığı altında düzenlenen diğer suçlarda olduğu gibi 3628 sayılı Kanun açısından da kamu idaresine karşı duyulan güven korunmak istemiştir. Bkz. TEZCAN/ ERDEM/ ÖNOK, s. 1046 vd.

organlarında görev alanların bundan istisna tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa'da düzenlenen bu hüküm uyarınca, kamu görevlilerinin mal bildiriminde bulunma süreleri ve bu süreler içerisinde mal bildiriminde bulunmayan kişilere hangi yaptırımın uygulanacağı 3628 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir.

Bu bakımdan, 3628 sayılı Kanunu'nun 10. maddesinde süresinde mal bildiriminde bulunmama suçu; "6'ncı maddede belirtilen sürelerde mal bildiriminde bulunmayana bildirimlerin verileceği mercilerce ıhtarda bulunulur. İhtarın kendisine tebliğinden itibaren otuz gün içinde mazeretsiz olarak bildirimde bulunmayana üç aya kadar hapis cezası verilir.

Soruşturma ile ilgili olarak verilen süre zarfında mal bildiriminde bulunmayana üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir." şeklinde öngörülmüştür.

İlgili madde kapsamında, 2. maddede sayılan veya özel kanunlarında mal bildiriminde bulunacağı öngörülen kişilerin süresi içinde mal bildiriminde bulunmamaları birinci fıkrada; herhangi bir soruşturmaya bağlı olarak açılan soruşturma kapsamında kişilerin mal bildiriminde bulunmamaları ise ikinci fıkrada yaptırım altına alınmıştır. Bildirimin ne şekilde, hangi zaman aralığında ve hangi mercie yapılacağı hususu ise Kanunu'nun 5. ilâ 9. maddeleri arasında ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliğin 8 ilâ 12. maddeleri arasında (6. madde dâhil) gösterilmiştir⁷¹.

İlgili maddede iki ayrı fıkrada iki ayrı suça yer verilmiştir. Ancak her iki suç açısından da birçok husus aynı olduğundan tekrara düşmek adına aynı başlık altında incelenecektir.

b. Fail ve Mağdur

aa. Fail

Fail, kanunkoyucunun suç veya kabahat olarak düzenlediği tipe uyum hareketi gerçekleştiren gerçek kişi olarak tanımlanabilir. Kural olarak suçların veya kabahatlerin faili herkeştir⁷². Ancak bazı du-

⁷¹ PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer, Açıklamalı – İctihatlı Özel Ceza Yasaları Uygulamasında Ekonomik ve Ticari Suçlar, Ankara, 2005, s. 653-654.

⁷² ARTUK, E. Mehmet/ GÖKCEN, Ahmet/ ALŞAHİN, M. Emin/ ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, 2017, s. 291.

rumlarda kanunkoyucu, suçu işleyen kişinin belli niteliklere veya bir statüye sahip olmasını aramaktadır. İşte bu tür suçlara öğretide, özgü (mahsus) suç denilmektedir⁷³. Özgü suçlar açısından, failin özellikleri suçu düzenleyen normda açıkça belirtilebileceği gibi bazı hallerde de o suçun niteliğinden failin herhangi bir kişi olamayacağı da anlaşılabilir. Nitekim 3628 sayılı Kanunda yer alan suçlar da, ancak belirli bir statüye sahip -kamu görevlisi- veya belirli yetkileri olan kişiler tarafından işlenebileceklerdir. Bu bakımdan çalışmanın konusunu oluşturan suçlar özgü suç niteliğini taşımaktadırlar.

Süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçunun düzenlendiği Kanunu'nun 10. maddesinde; "6 ncı maddede belirtilen sürelerde mal bildiriminde bulunmayan..." hükmüne yer vererek, süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçunun failinin kimler olabileceği kanunda yer alan başka bir maddeye yapılan atıfla gösterilmiştir. Buna göre; Kanunu'nun "Mal bildiriminde bulunacaklar" başlıklı 2. maddesinde; "her tür seçimle iş başına gelen kamu görevlilerinin ve dışardan atanan Bakanlar Kurulu üyelerinin (muhtarlar ve ihtiyar heyeti üyeleri hariç); noterlerin; Türk Hava Kurumunun genel yönetim ve merkez denetleme kurulu üyeleri ile genel merkez teşkilatında ve Türk Kuşu Genel Müdürlüğünde, Türkiye Kızılay Derneğinin merkez kurullarında ve Genel Müdürlük teşkilatında görev alanların ve bunların şube başkanlarının; genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler ve bunlara bağlı kuruluş veya alt kuruluşlarda, kamu iktisadi teşebbüsleri (İktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları) ile bunlara bağlı müessese, bağlı ortaklık ve işletmelerde, özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan ve kamu hizmeti gören kurum ve kuruluşlar ile bunların alt kuruluşlarında veya komisyonlarında aylık, ücret ve ödenek almak suretiyle kamu hizmeti gören memurların; işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ile yönetim ve denetim kurulu üyelerinin; siyasi parti genel başkanlarının; vakıfların idare organlarında görev alanların; kooperatiflerin ve birliklerin başkanlarının, yönetim kurulu üyelerinin ve genel müdürlerin, ayrıca yeminli mali müşavirlerin, kamu yararına sayılan dernek yönetici ve deneticilerinin; son olarak gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim

⁷³ ZAFER, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m. 1-75) Ders Kitabı, 6. Bastı, İstanbul, Eylül 2016, s. 159-160.

kurulu üyelerinin, sorumlu müdürlerin, başyazarların ve fıkra yazarlarının", mal bildiriminde bulunacağı hüküm altına alınmıştır⁷⁴.

Ayrıca 2. maddenin son fıkrası ve yönetmeliğin 9. maddesinin (g) bendi uyarınca da, özel kanunlarına göre mal bildiriminde bulunmak zorunda olanlar da bu kanuna tabi olacaklarından⁷⁵ söz konusu suçun faili olabileceklerdir.

Suçun faili açısından tartışılması gereken bir husus da, Cumhurbaşkanı'nın bu madde kapsamında ele alınıp alınmayacağıdır. Bu bakımdan 3628 sayılı Kanunun meclis görüşmeleri sırasında dönemin Adalet Bakanı, seçilmiş her kamu görevlisi gibi Cumhurbaşkanı'nın da bu kanun kapsamında mal bildiriminde bulunacağını ifade etmiştir⁷⁶. Nitekim ilgili maddenin (a) bendi uyarınca, Cumhurbaşkanı'nın da mal bildiriminde bulunma zorunluluğu mevcuttur⁷⁷.

⁷⁴ Kanunu'nun 2. maddesinde; "*Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında görevli olanlar ile bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri (5590 sayılı Kanuna göre kurulan oda ve borsa-ların oda ve borsa meclisi ile yönetim kurulu üyeleri dâhil)*" şeklinde düzenlenen (e) bendi 557 sayılı KHK (557 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, R.G. No: 22326, R.G. Tarihi: 27.06.1995) ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁷⁵ Söz gelimi, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu üyeleri ile Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu üyeleri göreve başlama ve görevden ayrılma tarihlerinden itibaren bir ay içerisinde ve görevleri devam ettiği süre boyunca her iki yılda bir; 2821 sayılı Sendikalar Kanunu uyarınca da konfederasyon, sendika ve sendika şubelerinin başkanları ve yöneticileri göreve seçildikten sonra üç ay içerisinde mal bildirimde bulunmama zorundadırlar. **UĞUR, Hüsamettin**, Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu & Ulusal ve Uluslararası Boyutta Yolsuzlukla Mücadele, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 112-113. (Bu kitap çalışmanın devamında yazarın diğer eserleri ile karışmaması adına "**UĞUR**, Mal Bildirimi..." şeklinde kısaltılacaktır).

⁷⁶ "... bu kanuna göre, seçilmiş herkesin mal bildirimini nereye vereceği bellidir. Kanun diyor ki; "*Kendisi mal bildiriminde bulunacak şahıs son merci ise -mesela Meclis Başkanı, mesela Yargıtay Başkanı, mesela Cumhurbaşkanı, Danıştay Başkanı vesaire- kendi özlük işleri genel müdürüne, kendi özlük işlerine verir*" diyor. Bu, bütün seçilmiş makamlardaki son mercilerin nereye beyanname vereceklerini göstermektedir." Adalet Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu konuşması, **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba), s. 29-30.

⁷⁷ Ayrıca 2010 tarihli Anayasa referandumu ile Cumhurbaşkanı'nın bizzat halk tarafından seçilmesi de bu yükümlülüğünü kaldıramayacaktır. Çünkü söz konusu (a) bendinde; "...her türlü seçikle..." ifadesine yer verilerek bu husus vurgulanmıştır. Uygulamada da, 28.08.2014 tarih ve 29102 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Yüksek Seçim Kurulu kararında Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip ERDOĞAN'ın mal bildirimine de yer

Yine Kanunu'nun 2. maddesinin (g) bendinde; gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyelerinin, sorumlu müdürlerin, başyazarların ve fıkra yazarlarının da mal bildiriminde bulunacakları düzenlenmiştir. Bu bakımdan gazetede başyazar ve fıkra yazarı olarak çalışan kişiler hariç diğer kişiler (muhabirlerin vb.) ile süreli yayın da olsa kitap ve dergi sahipleri bu hüküm kapsamında değerlendirilemeyecektir⁷⁸. Öğretide haklı olarak ifade edildiği gibi söz konusu fıkra hükmü artık günümüz gereklerine cevap verememektedir. Televizyon ve radyonun yanı sıra internet medyacılığı ve sosyal medya gibi dijital platformların gelişmesi ve yaygınlaşması artık günlük basılan gazetelerin önemini yitirmesine neden olmuştur. Bu bakımdan ileri sürüldüğü gibi ya söz konusu hükmün yasa değişikliği ile yeniden düzenlenmesi⁷⁹ ya da kanunkoyucunun amacını karşılamadığından ortadan kaldırılması gerekmektedir.

3628 sayılı Kanununun 10. maddesinin 2. fıkrasında da; "*Soruşturma ile ilgili olarak verilen süre zarfında mal bildiriminde bulunmayana üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir*" hükmüne yer verilmiştir. Bu açıdan söz konusu suç, ilk fıkrada düzenlenen süresinde mal bildiriminde bulunmama suçundan bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Nitekim ilk fıkradaki suçun faili, Kanunu'nun 2. maddesinde veya özel kanunlarında haklarında mal bildiriminde bulunma yükümlülüğü bulunan kişiler iken; 2. fıkrada düzenlenen suçun failini, söz konusu kanun kapsamında başlatılan soruşturma ile ilgili olarak verilen süre zarfında mal bildiriminde bulunmayanlar oluşturacaktır. Bu bakımdan, 2. maddede sayılan kişiler ile birlikte, 4389 sayılı Bankalar Kanununda yazılı suçlarla, irtikap, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma,

verilmiştir. Bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140828M1.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

⁷⁸ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 111; Ayrıca Yargıtay bir kararında; "3628 sayılı yasanın 6. Maddesinin (g) bendinin "Gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyelerinin, sorumlu müdürlerin, başyazarların ve fıkra yazarlarının mal beyanında bulunacakları düzenlendiğinden cihetle gazete niteliğinde olmayan Erguvan isimli derginin sahibi ve yazı işleri müdürü olan sanıkların mal beyanında bulunma zorunda olmadığı gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi yasaya aykırıdır." ifadesine yer vererek bu hususu ifade etmiştir. Y. 7. CD., E. 2003/7555, K. 2005/1783, T. 10.03.2005, karar için bkz. TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa, Türk Hukukunda Suçlar ve Kabahatler ile Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Özel Ceza Yasaları, Cilt II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 1652.

⁷⁹ Görüş için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 112.

Devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarını işleyenler veya bu suçlara iştirak edenler; yani 17. madde uyarınca Cumhuriyet savcısının doğrudan doğruya soruşturduğu kişiler (tabi olarak bu sayılanların yanı sıra 3628 sayılı Kanunda yer alan diğer cezai hükümleri ihlal edenler de) ilgili suçun faili olabilirler⁸⁰.

Ayrıca Cumhuriyet Savcısı, Kanununun 19. maddesi uyarınca soruşturmaya başlayıp ihbarı doğrulayan emareler bulduğu takdirde, sanıktan, haksız edinilen malın kaçırıldığı yolunda delil ve emare elde edildiği takdirde de sanığın ikinci dereceye kadar kan ve sıhri (kayın) hısımları ile gelini ve damadından mal bildiriminde bulunmalarını isteyecektir. Bundan dolayı, 10. maddenin 2. fıkrasında yer alan suçun faili *-yukarıda sayılan kişilerin yanı sıra-* soruşturmaya konu olan kişinin ikinci dereceye kadar kan ve sıhri hısmı ile gelini ve damadı da olabilir⁸¹.

bb. Mağdur

Suçun mağduru, o suç ile korunan hukuki menfaatin veya değerinin sahibi olup, bundan dolayı suçun işlenmesi ile doğrudan zarara uğrayan veya zarar tehlikesi ile karşılaşan kişidir⁸². Günümüzde artık suçun mağdurunun devlet olduğu yönündeki anlayışın geride kalması, hak süjesinin yalnızca bireylere ait olmasının kabulünü de beraberinde getirmiştir, dolayısıyla suçun mağduru ancak gerçek kişiler olabilecektir⁸³. Bununla birlikte öğretide bir görüşe göre, her ne kadar her suçun doğal mağduru *-toplum düzeni bozulduğundan-* devlet olsa da, kamu

⁸⁰ UĞUR, Mal Bildirimi..., s.170. Ayrıca bkz. PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer, Açıklamalı-İçtihatlı Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması, Cilt II, İstanbul, 2005, s. 1629. (Yazarların diğer eserleri ile karışmaması için bu eser ilgili çalışmada "PARLAR/ HATİPOĞLU, Cilt II" şeklinde kısaltılacaktır.)

⁸¹ UĞUR, Mal Bildirimi..., s.170.

⁸² "Mağdur" kelimesi *gudre* (haksızlığa uğramış kişi) kelimesinin kökünden gelirken; batı dillerinde ifadenin kökeni *victim* (kurban, suç kurbanı) kelimesi oluşturmaktadır. PAMUK, Gülfem, Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Makam olarak Yeri, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2012, s. 156-157. DEĞİRMENCİ, Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", TBB Dergisi, Sayı:77, 2008, s. 36.

⁸³ Suçun işlenmesi ile birlikte toplumsal düzenin bozulduğu ve bu yüzden her suç açısından devletin de mağdur olduğu ileri sürüldüğü gibi (ZAFER, Genel Hükümler, s. 161), bunun devletin hak süjesi olarak gören eski anlayışın ürünü olduğu da savunulmuştur. ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, Eylül 2017, s. 208; DEĞİRMENCİ, s. 34.

idaresine karşı suçlar gibi bazı suçlar açısından da devletin doğrudan mağdur olduğu ifade edilmiştir⁸⁴.

Suçla korunan hukuki menfaat kısmında belirtildiği gibi 3628 sayılı Kanunda yer alan suçlar ile korunan hukuki menfaat toplumun kamunun idaresine olan güveninin korunmasıdır. Bu bakımdan ilgili suç açısından toplumu oluşturan herkes suçun mağduru olacaktır.

c. Maddi Unsur

Söz konusu maddenin ilk fıkrasında yer alan suçun oluşabilmesi için, Kanunun 2. maddesinde sayılan veya özel kanunlarda mal bildiriminde bulunması öngörülen kişilerin süresi içerisinde mal bildirimlerinde bulunmaması ve bundan dolayı kendilerine yapılan ihtar rağmen otuz gün içerisinde yine mazeretsiz olarak bildirimde bulunmaması gerekir.

Buna göre suçun oluşabilmesinin ilk şartı, söz konusu Kanunu'nun 6. maddesinde öngörülen sürelerde kişinin mal bildiriminde bulunmamasıdır. Bu noktada sözü geçen 6. madde uyarınca; Bakanlar Kurulu üyeliğine atanmalarda, atamayı izleyen bir ay içinde; seçimle gelinen görevlerde seçimin kesinleşmesi tarihini izleyen iki ay içinde; malvarlığında önemli bir değişiklik olduğunda bir ay içinde; yönetim ve denetim kurulu üyelikleri ile komisyon üyeliklerine seçim ve atamalarda göreve başlama tarihini izleyen bir ay içinde, görevin sona ermesi halinde, ayrılma tarihini izleyen bir ay içinde; gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri faaliyete geçme tarihini, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları bu işe veya görevlerine başlama tarihini izleyen bir ay içinde mal bildiriminde bulunmak zorundadırlar.

Suçun oluşabilmesi için aranacak diğer bir şart, bildirimlerin verileceği merci⁸⁵ tarafından ilgililere ihtarla bulunulmasıdır. Bu hususta

⁸⁴ ZAFER, Genel Hükümler, s. 161.

⁸⁵ Bildirimlerin verileceği merciler Kanunu'nun 8. maddesinde;
 "a) Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyeleri için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı,
 b) Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli personel için, özlük işleri ile ilgili birimler,
 c) Kurum, teşebbüs, teşekkül ve kuruluşların genel müdürleri ile yönetim ve denetim kurulu üyeleri için, ilgili bakanlıklar,
 d) Yüksek mahkemelerin daire başkan ve üyeleri için, ilgili mahkemenin başkanı,

ihhtarın ceza hukuku bakımından niteliğine de değinmek gerekir. Kanaatimizce suçun oluşması için aranan ihhtar suçun unsurlarına dahil olmayıp suçun önşartı teşkil etmektedir.⁸⁶ Bununla birlikte ilgili ihhtarın yapılmadığı; diğer bir ifadeyle önşartın gerçekleşmediği hallerde söz konusu fıkra da yer alan suç oluşmayacaktır.⁸⁷

İhhtarın muhakkak olarak yazılı olması gerekmektedir. Bundan dolayı, mal bildiriminde bulunacak kişiyi sözlü olarak davet etmek veya uyararak ilgili hüküm uyarınca yeterli olmayacaktır.⁸⁸ Nitekim Yargıtay da önüne gelen bir dosya ile ilgili olarak, ilgisine usulüne uygun olarak yetkili merci tarafından yazılı bir ihhtarın yapıp yapılmadığının araştırıl-

e) Noterler için Adalet Bakanlığı,

f) Diğer kurum ve kuruluşların memur ve hizmetlileri için, atamaya yetkili makamları,

g) Türk Hava Kurumu ile Türkiye Kızılay Derneğinde görev alanlar için, kurum ve dernek genel başkanlığı,

h) Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında görevli olanlar için, kurum başkanlığı; bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri için, ilgili buldukları bakanlıklar,

i) Görevlerinden ayrılanlar için, bu görevlerinde iken bildirimlerini vermeleri gereken makam veya merci,

j) Siyasi parti genel başkanları için, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı,

k) Kooperatifler ve birliklerinin başkanları, yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürleri için, kooperatiflerin ve birliklerinin denetimlerinin yapıldığı kuruluşlar,

l) Yeminli mali müşavirler için, Maliye ve Gümrük Bakanlığı,

m) Türk Hava Kurumunun, Türkiye Kızılay Derneğinin ve kamu yararına sayılan derneklerin genel yönetim ve merkez denetleme kurulu üyeleri için, İçişleri Bakanlığı; bunların şube başkanları için, buldukları il valilikleri,

n) İl genel meclisi üyeleri için, ilgili valilikler, belediye meclisi üyeleri için, ilgili belediye başkanlıkları, belediye başkanları için, İçişleri Bakanlığı,

o) Mal bildirimini verecek son merciler için, kendi kuruluşlarının özlük işleri ile ilgili makam veya merci,

p) Gazete sahibi gerçek kişiler ile gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları için, buldukları yer en büyük mülki amirliği,

r) Vakıfların idare organlarında görev alanlar için, Vakıflar Genel Müdürlüğü." şeklinde sayılmıştır.

⁸⁶ Keza doktrinde de önşartlar, suçun unsurlarından önce bulunması gereken hususlar olarak tanımlanmış ve bulunmadıkları zaman suçun oluşmayacağı belirtilmiştir. Bu hususta bkz. **DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, (Eylül) 2017, s. 209.

⁸⁷ **TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa**, Özel Ceza Yasalarında Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Ceza Davaları, Ankara, 2008, s. 501; Ayrıca bkz. **PARLAR/ HATİPOĞLU**, Ekonomik Suçlar..., s. 653.

⁸⁸ **UĞUR**, Mal Bildirimi..., s. 169.

riilmemesini bozma nedenleri arasında saymıştır⁸⁹. Bunun yanı sıra, ihtarın ilgisine yetkili merci tarafından yapılması gerekmektedir. Nitekim bu hususta Yargıtay da, sanığa tebliğ edilen valilik yazısının anılan yasanın 10. maddesinde belirtilen ihtar niteliğini taşımadığı gerekçesiyle söz konusu suçun unsurlarının oluşmadığı sonucuna varmıştır⁹⁰. Ayrıca gerçekleştirilen tebligatta kişi hakkında, gerekli süreler içerisinde mal bildiriminde bulunması gerektiği ifadesi yer almalı, diğer bir ifadeyle mal bildiriminde bulunmayan kişiye bu yükümlülüğü hatırlatılmalıdır.

Bu hususta ihtarın usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi ancak bir sebeple ilgili kişinin eline ulaşmaması durumunda ne olacağı hususu sorulabilir. Öncelikle Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmelik 17. maddesinde; *"bu Yönetmelikte belirtilen süreler içinde mal bildiriminde bulunmayanlara, bildirim verileceği mercilerce yazılı olarak ihtarında bulunulur. Bu ihtar, ilgisine Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ olunur."* hükmü düzenlenmiştir. Bu bakımdan Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca kişinin süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçundan sorumlu olabilmesi için Tebligat Kanunu hükümlerine uygun olarak kişiye tebligat yapılması yeterlidir⁹¹. Diğer bir ifadeyle, kişinin ihtar içeren metni bizatihi almasına gerek bulunmamaktadır. Keza Tebligat Kanunu hükümlerine göre, tebliğ öncelikle şahsın bili-

⁸⁹ "... 3628 sayılı kanununun 10/1 ve 6/d maddelerinde mal varlığında önemli bir değişiklik olduğunda bir ay içerisinde bildirimlerin verileceği mercilere mal bildirimlerinin verilmesinin zorunlu olduğu, bu lazıme riayet etmeyen sanığa mercince ihtarında bulunulması gerektiği, ihtarın kendisine tebliğinden itibaren otuz gün içerisinde mazeretsiz olarak bildirimde bulunmayanın tecziyesi cihetine gidileceği gözetilerek öncelikle yetkili mercii tarafından sanığa usulüne uygun olarak yapılmış bir ihtarın olup olmadığı araştırılmadan yazılı şekilde hüküm tesisi,.. bozmayı gerektirmiştir." Y. 7. CD., E. 2000/73, K. 2000/5372, T. 06.04.2000; karar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Türk Hukukunda Suçlar..., s. 1653.

⁹⁰ Y. 7. CD., E. 2004/9715, K. 2004/11448, T. 19.10.2004, karar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Türk Hukukunda Suçlar..., s. 1657.

⁹¹ "İstanbul Gümrük Başmüdürlüğü emrinde görevli iken 30.3.2011 tarihinde müstafi sayılan sanığa, idarece 3628 sayılı Yasanın 6/f maddesine mal bildiriminde bulunulması için 7201 sayılı Yasa gereğince tebligat yapıldığı, sanığın hazırlıkta CMUK.nun 135. maddesine uygun olarak alınan ilk samimi beyanında tebligatı kapısına yapılmış vaziyette gördüğünü, ancak görevde olmaması nedeniyle mal bildiriminde bulunmadığını belirttiği cihetle, sanığın eyleminin 3628 sayılı Yasanın 10/1. maddesinde belirtilen suçu oluşturduğu..." Y. 7. CD., E. 2004/6397, K. 2006/19430, T. 21.12.2006, karar için bkz. TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa, Özel Ceza Yasalarında Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Ceza, Ağır Ceza ve İcra Ceza Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 1106-1107. (Çalışmanın ilerleyen kısımlarında yazarların diğer eserleri ile karışmaması için ilgili eser; "TOSUN/ ARTUÇ, Asliye Ceza..." şeklinde kısaltılacaktır.).

nen son adresine yapılacaktır. Bununla birlikte, kendisine tebliğ yapılacak şahıs adresinde bulunmazsa tebliğ kendisi ile aynı konutta oturan kişilere veya hizmetçilerinden birine yapılabilir (Tebliğat Kanunu m. 10). Son olarak bu husus hakkında ifade etmek gerekir ki, kişinin kendisine hiçbir şekilde tebliğat yapılamaması veya o an için tebliğatı kabule yetkili kişilerin bulunmaması yahut almaktan imtina etmeleri halinde, tebliğat o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veyahut zabıta amir veya memurlarına imza mukabilinde yapılacak ve tesellüm edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştırmakla beraber, adreste bulunmama halinde tebliğ olunacak şahsa keyfiyetin haber verilmesini de mümkün oldukça en yakın komşularından birine, varsa yönetici veya kapıcıya da bildirilecektir (Tebliğat Kanunu m. 21). İhtarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarih tebliğ tarihi sayılacağından, otuz günlük sürede bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır⁹².

Söz konusu suçun oluşabilmesi adına aranan son şart, yetkili merci tarafından yapılan usulüne uygun ihtarla rağmen kişinin otuz (30) gün içerisinde mazeretsiz olarak bildirimde bulunmamasıdır. Bu bakımdan, yapılan ihtardan sonra başlayan süre içerisinde, halen mal bildiriminde bulunulabilir; ancak kanunda belirtilen süre tamamlandıktan sonra artık suç meydana gelecektir. Bu bilgiler ışığında ilgili suç; ancak ihmali bir hareket ile işlenebileceğinden inceleme konusunu oluşturan suç tipi gerçek (saf) ihmali suçtur⁹³. Bu noktada ihmali suçların yapısına uygun olarak kanunkoyucu tarafından emir normu şeklinde düzenlenen yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda suç oluşacağından kişinin kendisine yapılan ihtarın 30. gününde halen mal bildiriminde bulunmaması durumunda artık süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçu tamamlanacaktır.

⁹² Ayrıca yine Tebliğat Kanunu'nun 21. maddesinin 2. fıkrası uyarınca; gösterilen adres muhatabın adres kayıt sistemindeki adresi olup, muhatap o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa dahi, tebliğ memuru tebliğ olunacak evrakı, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veyahut zabıta amir veya memurlarına imza karşılığında teslim edecek ve tesellüm edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştıracaktır. İhbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarih, tebliğ tarihi sayılacağından otuz günlük süre yine ihbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

⁹³ Günümüzde ihmalin hareketin yapısından ziyade normatif bir esasa sahip olduğu hususunda bkz. ZAFER, Genel Hükümler, s. 194.

Önemle ifade etmeliyiz ki, 3628 sayılı Kanun'un 7. maddesi "*Bildirimlerin yenilenmesi*" başlığı altında; bu Kanun kapsamındaki görevlerine devam edenlerin, sonu sıfır ve beş ile biten yılların en geç şubat ayı sonuna kadar bildirimlerini yenileyeceğini ve yeni bildirimlerin de yetkili merci tarafından daha önceki bildirimler ile karşılaştırılacağını hüküm altına almıştır. Bu durumda 7. maddedeki hükme rağmen bildirimde bulunmayanlar hakkında 10. maddenin uygulanıp uygulanamayacağı sorusu yöneltilebilir. Bu bakımdan 10. maddenin ilk fıkrasında açıkça; "*6 ncı maddede belirtilen sürelerde mal bildiriminde bulunmayana...*" ifadesine verildiğinden söz konusu suçun oluşabilmesi için bildirim 6. maddedeki süreler içerisinde yapılmaması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle kanunilik ilkesinin bir sonucu olarak, Kanunu'nun 7. maddesinde öngörülen bildirim yenilenmesi süresi içerisinde bildirimde bulunmayanlar hakkında 10. maddenin ilk fıkrasında düzenlenen suç uygulanamayacaktır.

Öte yandan 10. maddenin 2. fıkrasında yer alan soruşturma ile ilgili verilen süre içerisinde mal bildiriminde bulunulmaması suçunun oluşabilmesi için ise öncelikli olarak Cumhuriyet savcısının 3628 sayılı Kanun'un 17 vd. maddeleri uyarınca başlattığı bir soruşturma bulunması gerekmektedir. Bu bakımdan Cumhuriyet savcısı soruşturmaya başladığında ihbarı doğrulayan emareler bulunduğu takdirde sanıktan, haksız edinilen malın kaçırıldığı yolunda delil ve emare elde edildiği takdirde sanığın ikinci dereceye kadar kan ve sıhri hısımları ile gelini ve damadından mal bildiriminde bulunmalarını ister. Bu istemin sanığa ve diğer ilgililere ulaştığı tarihten itibaren yedi gün içinde Cumhuriyet Savcısına mal bildirimini verilmesi zorunludur. Bu zorunluluğun yerine getirilmemesi durumunda ise anılan Kanunu'nun 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan suç oluşacaktır.

Bu hususta belirtmek gerekir ki, soruşturmanın müfettiş veya muhakkik (soruşturmacı) tarafından yapılması halinde müfettiş veya muhakkik de sanıktan ve yukarıda sayılan ilgililerden mal bildirimini isteminde bulunabilirler. Müfettiş ve muhakkiklerin istemlerinin de sanığa⁹⁴ ve ilgililere ulaşmasından sonra artık yine bu kişilerin yedi gün

⁹⁴ Kanun dilinde kullanılan sanık ifadesi ise özenli bir seçimi yansıtmamaktadır. CMK'nın 2. maddesinde sanık; "*Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi*" olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan hem Cumhuriyet savcısının yürüttüğü hem de müfettiş ve muhakkikler tarafından yapılan soruşturma aşamasında kişi henüz sanık olarak anılmamalı, şüpheli olarak anılmalıdır.

içerisinde mal bildiriminde bulunmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bu noktada suçun oluşabilmesi için *-ilk fıkranın aksine-* savcının veya müfettiş ve muhakkikin, soruşturmaya tabi kişiden mal bildiriminde bulunmasını istemesi ve bu istemin yedi gün içerisinde ilgili kişiye yerine getirilmemesi gerekir.

Ayrıca, öğretilerde de ileri sürüldüğü gibi soruşturma kapsamında kişilerden mal bildirimlerinde bulunmalarını istemek soruşturmanın düzgün ve hakkaniyetli bir şekilde yürütülmesi açısından gereklidir. Bu bakımdan soruşturma sonucu kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi veya açılan davadan kişinin beraat etmesi söz konusu suç açısından önem taşımaz⁹⁵.

Sürenin yedi gün olarak öngörülmesinin nedeni başlatılan bir soruşturmanın endişesi ile soruşturmaya tabi kişilerin haksız olarak edinilen malı veya üzerinde bildirimde bulunmadığı diğer varlıkları kaçırma tehlikesini önlemektir. Nitekim soruşturma usulünü düzenleyen 19. maddenin 3. fıkrasında da kamu davası açılmadan önce haksız edinildiği yolunda delil veya emare elde edilen para veya mal ile ilgili tedbirin alınmasını görevli mahkemeden veya para veya malın bulunduğu yer hukuk mahkemesinden isteyebileceği düzenlenmiştir.

Son olarak, 10. maddenin ilk fıkrasında tespit ettiğimiz suçun hareketinin ihmali olduğu hususu ikinci fıkrası için de geçerlidir. Bu bakımdan sürenin tamamlanması ile kişi halen savcının veya müfettişin – muhakkikin istediği mal bildirimini yerine getirmemesi durumunda ilgili suç tamamlanmış olacaktır.

d. Manevi Unsur

İnceleme konusu suçun oluşabilmesi için failin kastının bulunması gerekmektedir⁹⁶. Diğer bir ifadeyle, kişinin gerekli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak, taksirle mal bildiriminde bulunmaması durumunda suç meydana gelmeyecektir. Bununla birlikte, yukarıda detaylı olarak aktardığımız ihtar prosedürünün işletilerek tebligat kanunu hükümleri uyarınca ihtar yapılması ile aslında mal bildiriminde bulunması hususunda gerekli dikkati göstermesi için kişi uyarılmaktadır. Bu ihtara rağmen, otuz günlük süre içerisinde mal bildiriminde bu-

⁹⁵ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 171.

⁹⁶ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 171.

lunmayan kişinin ise artık taksir ile hareket ettiğini söylemek oldukça zor olacaktır.

Ayrıca kişinin kendisine ilgili merciler tarafından yapılan ihtar sonucu, neticeyi öngörmesine rağmen kayıtsız kalarak ihmali hareketine devam etmesi halinde de olası kastının bulunduğu söz edilebilir.

Aynı hususlar 10. maddenin 2. fıkrasında yer alan soruşturma ile ilgili olarak istenilen mal bildirimini açısından geçerlidir. İlgili suç da ancak genel kast ile işlenebilir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, usulüne uygun olarak yetkili merciiler tarafından ihtarın yapılmadığı durumlarda zaten suç oluşmayacağından; artık kişinin taşıdığı manevi unsurun da bir önemi bulunmayacaktır. Ayrıca, kendisine 10. maddeye uygun olarak yapılmış bir tebligatın varlığı hususunda hataya düşen kişi bu hatasından yararlanacaktır.

e. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru

İlgili suçlar bakımından ortaya çıkabilecek hukuka uygunluk sebepleri oldukça sınırlıdır. Nitekim meşru müdafaa halinin herhangi bir uygulama alanı olamayacağı gibi, suçun mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu göz önüne alınırsa ilgilinin rızasından da bahsedilemeyecektir.

Bu bakımdan ilgili suçla alakalı olarak tartışılacak tek hukuka uygunluk sebebi, kanundan kaynaklanan görevin yerine getirilmesidir. Söz gelimi, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu uyarınca MİT kadrolarında istihdam edilen memurlar da özel hükümler saklı kalmak kaydıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabidir. Dolayısıyla 657 sayılı Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca mal bildiriminde bulunmakla yükümlüdürler. Ancak 2937 sayılı Kanunu'nun 6. maddesi tarafından verilen bir yetkinin kullanılması kapsamında ve görevleriyle alakalı olmak üzere mal bildiriminde bulunmaktan kaçınabilecekleri gibi sahte belgelerle mal bildiriminde de bulunabilirler (2937 sayılı Kanun m. 6/1 - d ve e). Kanundan kaynaklanan yetkinin kullanımı; ancak kanun hükmünün usulüne uygun tarzda icra edilmesi durumunda geçerli olacak ve suç oluşmayacaktır. Keza kanunun çizdiği sınırın aşılması, görevin gerekleri dışına çıkılması halin-

de ise ilgili kişiler TCK m. 27/1 kapsamında sorumluluk olacaktır⁹⁷. Her ne kadar kusurluluğu kaldıran bir hal olsa da amirden alınan bağlayıcı emrin yerine getirilmesi noktasında da, amiri tarafından mal bildiriminde bulunmaması yönünde verilen talimata uygun hareket eden kişinin TCK m. 24/3 hükmü uyarınca ceza sorumluluğu devam edecektir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, kişinin özel hayatının gizliliği hakkı⁹⁸ ile mal bildiriminde bulunma zorunluluğu birbiriyle çatışma halindedir. Özel hayatın gizliliği, temel haklar arasında sayılan ve ulusal – uluslararası belgelerde korunan bir hak olsa da, kamusal işlemlerin şeffaf bir biçimde yürütülmesinde ve toplumun kamu idaresine duyduğu güvenin korunmasında toplumu oluşturan herkesin üstün bir menfaatinin olduğu açıktır. Nitekim özel hayatın gizliliği hakkını koruma altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre de ilgili hakkın kullanılmasının ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığı veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi amaçlarla sınırlandırılabilmesini öngörmüştür. Bu bakımdan kişinin göreve başlamadan önce mal bildiriminde bulunması her ne kadar özel hayatının gizliliği hakkı kapsamında değerlendirilebilir ise de, ilgili suçun koruduğu hukuki menfaatler, kişinin özel durumu ve normun amacı nazara alındığında bir hukuka uygunluk sebebi teşkil etmeyecektir.

⁹⁷ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 439.

⁹⁸ Günümüzde ekonomik verilerin de özel hayat kapsamında ele alınabileceği ileri sürülmüş ve bu açıdan kişinin yakın çevresi dışındaki kişiler ile paylaşmak istemediği malvarlığına ilişkin bilgilerin (sahip olduğu mal bilgilerinin, ticari sırlarının vb.) özel hayat kapsamında ele alınması gerektiği belirtilmiştir. OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, 2014, s. 181. Keza Fransız yargısı da, kişinin fiziksel, psikolojik ve sağlık durumu gibi hususların yanı sıra mesleği ile ilgili bilgileri de özel hayat kapsamında yorumlamaktadır. AKYÜREK, Güçlü, Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara, 2014, s. 37-38. Bu bakımdan kişinin mesleğe başlamadan önce sahip olduğu malvarlığına ilişkin bilgileri başka kişiler ile paylaşmak zorunda bırakılması özel hayat kapsamında ele alınabilir. Bununla beraber, yukarıda ifade ettiğimiz üzere kişinin özel hayatı ile kamusal bir menfaatin çatışma halinde olması halinde artık özel hayatın gerileyebileceğini kabul etmek gerekir.

f. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

aa. Teşebbüs

Suçun teşebbüse elverişli olup olmadığı hususu, hareketin ve neticenin yapısı ile yakından ilişkilidir. Bu bakımdan yukarıda belirttiğimiz gibi, inceleme konusu suç ancak ihmali bir hareketle işlenebilir. İhmali hareketlere teşebbüsün mümkün olup olmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ihmali suçlarda da icra hareketlerine kişi hareketsiz kalarak (emir normunu yerine getirmeyerek) başlayabilir, böyle durumlarda hareketin yarıda kalması halinde teşebbüs hükümlerinin uygulanması uygun olacaktır⁹⁹. Ayrıca yine, hareketin ihmal sayılabilmesi için geçen sürenin sonunda suçun tamamlanmadığı kabul edilirse pekâlâ teşebbüsün mümkün olabileceğini ileri sürmektedir¹⁰⁰. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, ihmali suçlarda ihmali hareketin gerçekleşmesi ile netice meydana geleceğinden artık teşebbüsten bahsetmek mümkün olmayacaktır¹⁰¹. Nitekim ihmali hareketin suç olarak nitelendirilmesi noktasında bir süre belirtilmişse, bu sürenin dolmaması durumunda zaten netice meydana gelmeyecektir. Ancak sürenin sona ermesi ile ihlal ortaya çıkıp suç tamamlanacağından artık arada kalan zaman açısından teşebbüsün mümkün olmadığı sonucuna varmak gerekir.

Gerçekten de hem süresi içerisinde mal bildiriminde bulunma suçu hem de soruşturma kapsamında mal bildiriminde bulunmama suçu açısından suçun tamamlanma anı; kanunda öngörülen sürelerin dolmasıdır. Kişinin kendisine yapılan ihtardan sonra başlamak üzere otuz günlük süre sonunda halen mal bildiriminde bulunmamış olması durumunda suç tamamlanacaktır. Bundan dolayı, ilgili suç teşebbüse elverişli değildir¹⁰².

⁹⁹ İPEKÇİOĞLU, Pervin Aksoy, Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, 1. Baskı, Ankara, Mart 2009, s. 190.

¹⁰⁰ İPEKÇİOĞLU, s. 190.

¹⁰¹ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 637-638; ÖZGENÇ, s. 502; İPEKÇİOĞLU, s. 191; HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara, 2014, s. 486. TCK'daki teşebbüse ilişkin hükümlerin ihmali suçlara teşebbüse hususunun çözümünde yetersiz olduğu hususunda ZAFER, Genel Hükümler, s. 229.

¹⁰² Nitekim ihmali hareketin gerçekleşmesi ile netice ortaya çıkacağından, teşebbüs açısından aslında sırf hareket suçlarına ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği bundan dolayı bu tür suçların teşebbüse elverişli olmadığı hususunda bkz. ZAFER, Genel Hükümler, s. 229.

bb. İştirak

Süresinde mal bildiriminde bulunmamanın özgü suç olduğunu ve bu suçu ancak 3628 sayılı Kanunu'nun 2. maddesinde sayılan kişiler ile özel kanunlarında mal bildiriminde bulunacağı öngörülenlerin işleyebileceğini yukarıda ifade etmiştik. Türk Ceza Kanunu'nun "*Bağlılık kuralı*" başlıklı 40. maddesi uyarınca, özgü suçlarda ancak özel faillik niteliği taşıyan kişiler fail olabileceklerdir. Bu bakımdan, bu suçların işlenişine iştirak eden ve özel faillik niteliği taşımayan diğer kişiler ancak azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu olabilirler¹⁰³.

Söz konusu suç açısından iştirak çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Söz gelimi, kişinin süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama noktasında vermiş olduğu karar kuvvetlendirilebileceği gibi suçun işlenmesinden sonra da yardımda bulunacağı vaat edilmiş olabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, bir kişinin suça iştirakten dolayı sorumlu tutulabilmesi için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerekir. Bu açıdan inceleme konusu suçu işlemesi için azmettirilen kişinin ihtardan sonra otuz günlük süre içerisinde mal bildiriminde bulunması durumunda suç oluşmayacağı -teşebbüs de ortaya çıkmayacağı için artık azmettiren kişinin sorumluluğuna gidilemeyecektir.

cc. İçtima

Süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçu açısından içtima birçok açıdan özellik gösterebilir. Bu bakımdan kişi, haksız mal edinme suçunu işlemiş ve bu hususu gizlemek adına mal bildiriminde bulunmamış olabilir. Böyle bir durumda hukuki anlamda tek bir hareketten söz edilemeyeceğinden artık gerçek içtima kuralları uygulanacaktır. Bu husus 10. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suç açısından geçerlidir. Örneğin, hakkında 17. madde uyarınca soruşturma yürütülen kişiden istenilen mal bildiriminin yedi gün içerisinde yapılmaması durumunda artık hem soruşturmanın konusu suçtan hem de 10. maddenin ikinci fıkrasındaki suçtan dolayı kişi ayrı ayrı sorumlu olacaktır.

¹⁰³ Doktrinde azmettirenin veya yardım edenin özgü suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için özel faillik niteliğini bilmeleri gerektiği; çünkü, özgü suçlara iştirakte kastın varlığı için iştirak eden kişinin suça ilişkin kastının failin suçun kanuni tanımında belirtilen niteliğini de kapsamı lazım geldiği ileri sürülmüştür. **AKBULUT, Berrin**, "*Bağlılık Kuralı*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Sayı:1, Y. 2010, s. 186.

Bunun yanı sıra, 10. maddenin ilk fıkrası ile ikinci fıkrası arasındaki suçlar arasındaki içtima ilişkisine değinmek gerekir. Aynı maddede farklı suçların düzenlendiği dikkate alındığında, kişi hakkında ihtardan sonra mal bildiriminde bulunmaması nedeniyle açılan soruşturmaya binaen Cumhuriyet savcısı veya müfettiş ve muhakkikler kişiden bir kez daha mal bildiriminde bulunması isteyeceklerdir. Böyle bir durumda, her ne kadar ayrı suçlardan bahsedilse de, her iki suç açısından da kişi; mal bildiriminde bulunmayarak malını gizleme amacını taşımaktadır. Bu açıdan tek bir suç işleme düşüncesi kapsamında, normun koruduğu hukuki değer iki defa ihlal edilmektedir. Dolayısıyla hem Kanunu'nun 10. maddesinin ilk fıkrasının hem de ikinci fıkrasının işlendiği durumlarda zincirleme suç (TCK m. 43) hükümlerinin uygulanması gerektiği kanısındayız.

Bununla beraber bu tespitimiz şu açılardan eleştiriye açıktır. Öncelikle Türk Ceza Kanunu'nun 43. maddenin ilk fıkrasında "... *değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun...*" işlenmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir. Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu çeşitli kararlarında *-ilgili suçlara ilişkin olmasa da-* ayrı suçların koruduğu hukuki değerlerin aynı olması durumunda zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceğine hükmetmiştir¹⁰⁴. Öte yandan, 3628 sayılı Kanunu'nun 10. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçun konusunu, yalnızca 6. madde kapsamındaki kişilerin vereceği mal bildirimleri değil, aynı Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca açılacak tüm suçlar açısından soruşturma ile alakalı olarak 19. maddede sayılan kişilerden istenecek mal bildirimlerinin de oluşturduğu bundan dolayı 10. maddenin 1. fıkrası ile ikinci fıkrası arasında failler ve suçun maddi unsurları açısından bir farklılık bulunduğu ileri sürülebilir. Buna karşılık, bu durum her iki suç açısından zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir. Zira kişinin 10. maddenin ilk fıkrasındaki suçu işlemesinin ardından, bir de bu suça ilişkin olarak soruşturma aşamasında yine mal bildiriminde bulunmaması halinde her iki suça ilişkin subjektif bir planı ve niyeti (ortak bir suç işleme kararı) bulunduğu söylenebilecektir¹⁰⁵. Ayrıca her iki suçun da mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu göz önüne

¹⁰⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2011/15-491, K. 2012/219, T. 5.6.2012. Karar için bkz. **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 717, dpt. 455.

¹⁰⁵ Nitekim failin, her hareketini önceki hareketinin devamı olarak görmesi ve böylece tüm hareketleri arasında subjektif bir bağ kurması bir suç işleme kararının varlığını somut olarak ortaya çıkaracaktır. **DEMİRBAŞ**, s. 542.

alındığında, bu husus da aralarında zincirleme suç hükümlüklerinin uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir¹⁰⁶.

g. Yaptırım

İnceleme konusu olan "*süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmama*" suçu, 3628 sayılı Kanunu'nun 10. maddesinde; "... *bildirimde bulunmayana üç aya kadar hapis cezası verilir*" şeklinde yaptırım altına alınmıştır. Başka bir deyişle, otuz günlük bildirim süresi içerisinde mal bildiriminde bulunmayan kişi hakkında üst sınırı üç ay olmak üzere hapis cezasına hükmedilebilir. Alt sınırı belirli olmayan suçlar açısından Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesi dikkate alındığında, alt sınır bir ay şeklinde belirlenecektir¹⁰⁷. Bu husus ilgili suç açısından da geçerli olacak ve hâkim, kişiye bir aydan daha kısa süreli bir ceza veremeyecektir.

10. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen; açılan soruşturma kapsamında yedi gün içerisinde mal bildiriminde bulunmama suçu açısından ise üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilebileceği öngörülmüştür.

Öte yandan bu başlık altında tartışılması gereken bir başka hususu da 3628 sayılı Kanunu'nun "*Tecil, paraya çevirme ve ön ödeme yasağı*" başlıklı 16. maddesi oluşturmaktadır. İlgili maddeye göre; 10 uncu maddenin birinci fıkrası hariç diğer suçların tecil edilemeyeceği ve şahsi hürriyeti bağlayıcı olanların para veya tedbire çevrilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu hükmün 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi¹⁰⁸

¹⁰⁶ Nitekim Türk Ceza Kanunu'nun 43. maddesinin ilk fıkrası da; "*Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*" hükmüne yer vermiştir.

¹⁰⁷ TCK Madde 49; "*Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.*"

¹⁰⁸ Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinin yürürlüğü ise öncelikle, 5252 sayılı "*Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*"a 5349 sayılı Kanun ile eklenen geçici madde ile 31 Aralık 2006 tarihi olarak öngörülmüş; ancak özel yasalardaki düzenlemelerin fazlalığı karşısında 5560 sayılı Kanunla 5. maddenin yürürlüğü 31 Aralık 2008 tarihine ertelenmiştir. Daha sonra 2008 tarihli 5728 sayılı "*Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*" ile 5. madde açısından önemli adımlar atılmış ve bu kapsamda 31 Aralık 2008 tarihinden önce özel kanunlarda yürürlükte bulunan ve Türk Ceza Kanunu'ndaki genel hükümlere aykırı tüm düzenlemeler geçerliliğini yitirmiştir. Bu hususta bkz. **KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara, 2010, s. 58. Ayrıca bkz. **DEMİRBAŞ**, s. 102.

karşısında artık uygulanabilirliğinin olmadığını ifade etmek gerekir¹⁰⁹. Bundan dolayı, hem 10. maddenin birinci fıkrası ve ikinci fıkrası için hem de 3628 sayılı Kanunu'nun üçüncü bölümünde yer alan diğer cezalar için Türk Ceza Kanunu'nda yer alan genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Söz gelimi, 3628 sayılı Kanunu'nun 10. maddesinin 1. fıkrası uyarınca verilecek ceza TCK m. 50 uyarınca seçenek yaptırımlara çevrilebileceği gibi, verilecek hapis cezası da ertelenebilecektir.

2. GERÇEĞE AYKIRI AÇIKLAMADA BULUNMA SUÇU VEYA MAL BİLDİRİMLERİNİN GİZLİLİĞİNİN İHLALİ (m. 11)

a. Genel Olarak

3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesinde "Gerçeğe aykırı açıklama" başlığı altında; "*Mal bildiriminin muhtevası hakkında 9 uncu maddeye aykırı davranan üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" hükmüne yer verilmiştir. İlgili suçun tam olarak anlaşılabilmesi için aynı Kanunu'nun 9. maddesi de incelenmelidir. Nitekim 9. maddeye göre; mal bildirimlerinin, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla bildirimde bulunanın özel dosyasında saklanacağı ve bildirimlerin içeriği hakkında, 20. madde hükmü dışında hiçbir şekilde açıklama yapılamayacağı ve bilgi verilemeyeceği düzenlenmiştir. Ayrıca mal bildirimlerindeki bilgiler ve kayıtlar esas alınarak içeriği hakkında yayında bulunulamayacaktır. Nitekim mal bildirimini yönetmeliğinin 15. maddesi de; "*Mal bildirimleri, 6 ncı maddede belirtilen makam veya mercilerin ilgili birimlerinde, ilgililerin varsa sicil yoksa özel dosyalarında saklanır. Mal bildirimlerinin içeriği hakkında soruşturma ve kovuşturmaya yetkili merciler dışındakilere açıklama yapılmaz, bilgi verilemez.*" hükmünü ihtiva etmektedir.

Kanun'un T.B.M.M. görüşmeleri esnasında çokça tartışılan hususlardan biri de kamu makamları tarafından yapılan bildirimlerin gizli olup olmayacağı noktasında olmuştur. Hatta görüşmeler esnasında, bildirimlerin gizli olması halinde kanun ile sağlanmaya çalışılan yolsuzluğun önlenmesi amacına hizmet edilemeyeceği ileri sürülmüş, bunun yanı sıra bildirimlerin gizli olması halinde ihbar mekanizmasının çalıştırılmayacağı ve kamu kesimi açısından muhakkak gerekli görülen şeffaflığın

¹⁰⁹ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 151.

oluşturulamayacağı savunulmuştur¹¹⁰. Ancak kanunkoyucu bildirimlerin gizli olarak yapılacağını ve kişilerin sicil dosyalarında saklanacağını öngördüğü gibi bu konuda açıklama yapılması halini de cezai yaptırıma tabi tutmuştur.

Öte yandan, suçun düzenlendiği normun başlığı da öğretide haklı olarak eleştirilmiştir¹¹¹. Söz konusu suçun oluşması için ileride maddi unsur başlığı altında detaylı olarak değineceğimiz üzere, verilen bilginin doğru ya da yanlış olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bakımdan gizli tutulması gereken mal bildiriminin muhtevası hakkında verilecek her bilgi suçun oluşması açısından yeterli iken, maddenin başlığı dikkate alındığında sanki verilecek bilginin yanlış olması halinde suçun oluşacağı izlenimi oluşmaktadır. Belirtmek gerekir ki, maddelerin başlıkları her ne kadar kanunilik ilkesi açısından değerlendirilemeyecek ise de önemli yorum araçlarından birisidir. Bundan dolayı, söz konusu suçun madde başlığının "mal bildirimlerinin gizliliğinin ihlali" şeklinde olması kanaatimizce daha yerinde olacaktır¹¹².

İlgili suç açısından değinilmesi gereken bir husus da, bildirimün basın yoluyla yapılması durumunda cezanın yarı oranında arttırılmasıdır. Bu bakımdan, söz konusu bilgilerin daha fazla kişiye ulaşmasına olanak sağlayan en önemli araçlarından biri olan basın yolu inceleme konusu suç açısından ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir.

b. Fail ve Mağdur

Söz konusu suçun faili herkes olabilecektir. Bu bakımdan ilgili suçun özgü bir suç olmadığı kanaatini taşımaktayız. Her ne kadar, 3628 sayılı Kanunu'nun 9. maddesinde; "*Mal bildirimleri, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla bildirimde bulunanın özel dosyasında saklanır*" hükmünü içermesinden dolayı, suçun failinin yalnızca mal bildiriminin verileceği ilgili mercide dosyalama veya bu dosyaları saklama ile

¹¹⁰ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba), s. 21. Keza Meclis görüşmeleri sırasında "*Mal bildirimleri alenidir. Başkalarına ait mal bildirimlerinin içeriği hakkında gerçek dışı açıklama yapmak, bilgi vermek ve yayınlamak yasaktır*" şeklinde verilen önerge kabul edilmemiştir. T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba), s. 49-50.

¹¹¹ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 176.

¹¹² Ancak ilgili çalışmada okuyucunun daha kolay takip edebilmesi açısından Kanun normunda yer alan başlık tercih edilecektir.

görevli olan kimse olabileceği izlenimi uyansa da¹¹³, aynı 9. maddenin devamında; bildirimlerin içeriği hakkında, 20. madde hükmü dışında hiçbir şekilde açıklama yapılamayacağı ve bilgi verilemeyeceği hükmüne yer vererek, failin açısından bir sınırlama öngörülmemiştir. Nitekim kişinin özlük dosyasına ulaşan herhangi bir kişi, amacı önemli olmaksızın (mağduru küçük düşürmek vb.) mal bildirimlerinin gizliliğini ihlal ettiği noktada artık ilgili suçun faili durumuna gelecektir.

Bununla beraber burada ifade etmek gerekir ki, 3628 sayılı Kanunu'nun 8. maddesinde bildirimlerin verileceği merciler ayrıntılı olarak ve mal bildiriminin verecek kişinin statüsüne göre özel olarak düzenlenmiştir. Hayatın olağan akışına uygun olarak, suçun faili genellikle bildirimlerin verileceği mercilerde çalışan ve ilgili kişinin dosyalarına ulaşma imkânına sahip olan kişiler olacaktır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kişinin ilgili suç açısından kamu görevlisi sıfatını haiz olması özel olarak aranmamıştır. Keza iştirak hususunda ayrıntılı olarak ele alınacak ise de, suçun özgü suç niteliği bulunmamasından dolayı Türk Ceza Kanunu'nun 40. maddesinin 2. fıkrası hükmü de uygulama alanı bulmayacaktır.

Suçun mağduru ise ilgili Kanunu'nda yer alan diğer suçlara nazaran toplumu oluşturan herkes değil, vermiş olduğu mal bildiriminin gizliliği ihlal edilen herhangi bir gerçek kişidir. Bu açıdan belirtmek gerekir ki, suçun mağduru ancak 3628 sayılı Kanunu'nun 2. maddesinde sayılan veya özel kanunlar uyarınca mal bildiriminde bulunulacağı öngörülen kişiler olabilecektir.

c. Maddi Unsur

Gerçeğe aykırı açıklama suçunun oluşabilmesi için; mal bildiriminin muhtevası hakkında 9. madde hükümlerine aykırı davranılması gerekmektedir. 3628 sayılı Kanunu'nun 9. maddesi; "*Mal bildirimleri, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla bildirimde bulunanın özel dosyasında saklanır. Bildirimlerin içeriği hakkında, 20 nci madde hükmü dışında hiçbir şekilde açıklama yapılamaz ve bilgi verilemez. Ayrıca mal bildirimlerindeki bilgiler ve kayıtlar esas alınarak içeriği hakkında yayında bulunulamaz*" şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre normda yer alan hareket, aynı Kanunu'nun 20. maddesi saklı kalmak kaydıyla mal bildiriminin

¹¹³ PARLAR/HATİPOĞLU, Cilt II, s. 1630.

muhtevası hakkında açıklama yapmak veya bilgi vermektir. Bu noktada, ilgili açıklamanın doğru olması önemli olmadığı gibi mal bildirimlerinin muhtevası hakkında yapılması yeterlidir¹¹⁴. Buna karşılık, kişinin özel dosyasında saklanan mal bildirimlerine ulaşamayan ancak yine de bununla ilgili asılsız açıklamalar yapan veya afaki bilgiler veren kişinin ilgili suçtan sorumlu olup olmayacağı tartışılabilir. Kanaatimizce bu durumda kişinin 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca cezai sorumluluğuna gidilmesi yerinde olmayacaktır. Kanun normu, yalnızca kişisel veri niteliğinde olan mal bildirimlerinin içeriğinin yanı sıra, bu bildirimleri saklamakla yükümlü kişilere duyulan güveni de korunmayı amaçlamaktadır. Ancak kişi hakkında bu asılsız söylentilerden dolayı bir idari veya cezai soruşturma başlatılması durumunda Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen iftira suçu gündeme gelebilir.

Öte yandan, bildirimlerin içeriği hakkında açıklama yapılamayacağı ve bilgi verilemeyeceği normun tipinde yasaklanmış olsa da, bu hareketlerin ne zaman gerçekleşmiş sayılacağı özel olarak düzenlenmemiştir. Bu açıdan, mal bildirimlerinin içeriğine ilişkin olarak, dosyayı saklamakla yükümlü merci dışında herhangi bir kişi veya kuruma bildirim muhtevası hakkında açıklama yapılması veya bilgi verilmesi suçun oluşumu açısından yeterlidir¹¹⁵. Yapılan açıklamanın veya verilen bilginin yazılı olup olmaması veya posta ya da internet gibi herhangi bir başka iletişim vasıtasıyla yapılıp yapılmaması ise önemli değildir. Ancak bu husus aşağıda değineceğimiz suçun daha ağır cezayı gerektiren hali açısından önem taşıyabilir. Ayrıca kanunda bildirim gizliliğini ihlal açısından aleniyet şartı¹¹⁶ aranmadığından bildirim içeriği hakkında bir kişiye dahi bilgi verilmesi ya da açıklama yapılması ile suç tamamlanacaktır.

Ayrıca 9. maddede mal bildirimindeki bilgilerin ve kayıtların esas alınarak yayın yapılması da yasaklanmıştır. 3628 sayılı Kanunu'nun, 9. maddeye aykırı tüm davranışları suç olarak düzenlemesi sebebiyle, ilgi-

¹¹⁴ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 176.

¹¹⁵ PARLAR/HATİPOĞLU, Cilt II, s. 1631.

¹¹⁶ Bu hususta aleniyet, belirsiz sayıda kişilere suçu öğrenme imkânı yaratılmasıdır. İLKİZ, Fikret, "Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar", Türk Ceza Kanununun 2 Yılı-Teorî ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, İstanbul, Nisan 2008, s. 407. Aleniyet kavramını tanımlamak adına öğretilerde yapılan farklı değerlendirmeler için bkz. ZAFER, Hamide, Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması (TCK m. 132-134), Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, Haziran 2010, s. 106.

li durumun da ele alınması gerekmektedir. Öncelikle, maddede geçen "yayın" ibaresi Türk Dil Kurumu tarafından; "Radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan, duyurulan, iletilen eser, program, neşriyat" olarak tanımlanmıştır¹¹⁷. Bu bakımdan mal bildirimindeki bilgilerin ve kayıtların basın yoluyla yayınlanması durumunda da 11. maddede düzenlenen suç oluşacak ve 2. fıkra uyarınca verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçu, neticesi harekete bitişik suçtur (sırf hareket suçu). Bundan dolayı, bildirim içeriğine ilişkin bilginin verildiği anda suç işlenmiş sayılacağından ayrıca başka bir neticenin doğmasına gerek yoktur. Bu kapsamda tartışılması gereken bir husus da, verilen bilginin karşı tarafça öğrenilmesinin aranıp aranmayacağıdır. Söz gelimi, Adalet Bakanlığı'nda çalışan bir yetkilinin, kendisine teslim edilen ve saklamakla yükümlü olduğu mal bildirim formunu başka kurumda çalışan bir arkadaşına mail atması; ancak arkadaşı yurt dışında olduğu için bu bilgiyi öğrenememesi durumunda ilgili suçun olduğundan söz edilebilecek midir? Normun (m. 9) ifadesi dikkate alındığında, 20. maddedeki hükümler hariç mal bildiriminin muhtevası hakkında hiçbir şekilde açıklama yapılamayacağı ve bilgi verilemeyeceği öngörülmüştür. Buna göre, söz konusu suç açısından bilginin paylaşılması veya açıklama yapılması arandığından, artık ilgili suç bu bilginin paylaşıldığı kişiye ulaşması ile tamamlanacaktır. Farazi örnek açısından, kişinin arkadaşının yurt dışından dönüp maili okumasına gerek bulunmamaktadır. Suçun sırf hareket suçu olması sebebiyle normda yer alan hareketin yapılması ile söz konusu suçun olduğundan söz edilebilecektir. Keza suçla korunan hukuki değerlerden biri de mal bildirim sahiplerinin üçüncü kişilere karşı özel hayatlarının bir kısmını oluşturan verileri koruma düşüncesidir. Bununla beraber, gizliliğin ihlal edilerek henüz üçüncü kişi ile paylaşılmaması, yani üçüncü kişiye söz konusu ulaştırılmaması durumunda da söz konusu suç oluşmayacaktır. Ancak bu durum teşebbüs hükümlerinin değerlendirilmesine engel değildir. Örneğin, kişinin mal bildirim içeriğine ilişkin basın mensubuna attığı mailin internetten kaynaklanan bir sorun sebebiyle iletilmemesi durumunda teşebbüs meselesi gündeme gelebilir.

¹¹⁷ Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

d. Suçun Daha Ağır Cezayı Gerektiren Halleri

3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasında; gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçunun basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı düzenlenmiştir¹¹⁸. Bundan dolayı, failin mal bildiriminin içeriği hakkında vereceği bilginin veya yapacağı açıklamanın daha geniş kitlelere ulaşması durumu suçun basit haline oranla daha ağır şekilde cezalandırılmıştır.

Kanunda yer alan basın ve yayın yolu deyiminden ne anlaşılacağı ise, Türk Ceza Kanunu'nun "*tanımlar*" başlıklı 6. maddesinde; "*Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayımlar*" yer alan tanımdan çıkartılabilir. Bununla birlikte, artık günümüzün bir gerçeği haline gelen sosyal medya olgusunun da ilgili fıkra kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir¹¹⁹. Nitekim mal bildiriminin muhtevası hakkında Facebook veya Twitter gibi sosyal medya platformlarında gönderi paylaşan veya açıklamalarda bulunan birisi de inceleme konusu suçun nitelikli halinden sorumlu olacaktır.

e. Manevi Unsur

İnceleme konusu suç; ancak kastla ile işlenebilecektir. Bu açıdan fail, kişinin mal bildiri hakkında bilgi vermeyi veya açıklama yapmayı bilerek ve isteyerek gerçekleştirmelidir. Suçun taksirli hali kanunda düzenlenmediğinden, kişinin dikkat ve özensizliği sonucu, saklamakla yükümlü olduğu mal bildiri formunu açıkta bırakması veya 20. maddede uyarınca göndermek zorunda olduğu yetkili kişiden başka bir kişi ya da kuruma göndermesi durumunda ilgili suç oluşmayacaktır.

Belirtmek gerekir ki, ilgili suç açısından saikin herhangi bir önemi yoktur. Diğer bir ifadeyle, failin mal bildiri sahibi kişiyi küçük dü-

¹¹⁸ 11. maddeye eklenen 2. fıkra kanun tasarısında bulunmayıp meclis görüşmeleri sırasında verilen bir önerge ile eklenmiştir. **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba), s. 50 vd.

¹¹⁹ Her ne kadar başka bir konu kapsamında da olsa niteliği benzer bir suç açısından aynı değerlendirme için bkz. **KOCA, Mahmut**, "6222 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçlar ve Kabahatler", Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanunu, (Kolokyum Kitabı) Editörler: Cumhuriyet Şahin, İzzet Özgenç, İlhan Üzülmüş, Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku ve Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜRK-CE-MER), Ankara, 2012, s. 80, dp. 35.

şürmek amacıyla veya herhangi bir başka amaçla ifşayı gerçekleştirmesi suçun oluşması açısından önem arz etmeyecektir.

f. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru

Kişinin kanundan kaynaklanan bir görevi yerine getirmesi durumunda suçun oluştuğundan bahsedilemez. Keza Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesi; kanun hükmünü yerine getiren kişiye ceza verilmeyeceğini hüküm altına almıştır. Bu kapsamda inceleme konusu suçu hukuka uygun hale getiren nedenlerden bazıları açıkça 3628 sayılı Kanunu'nda düzenlenmiştir. Nitekim 9. maddede; "*Bildirimlerin içeriği hakkında, 20 nci madde hükmü dışında hiçbir şekilde açıklama yapılamaz ve bilgi verilemez.*" ifadesine yer verilerek, bildirimlerin içeriği hakkında bilgi verilmeyeceği veya açıklama yapılamayacağı belirtildikten sonra; 20. madde hükmünün bunun istisnasını teşkil edeceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu maddeye göre; özel kanunlarında aksine bir hüküm bulunsa bile ilgili gerçek veya tüzel kişiler veya kamu kurum ve kuruluşları; bu Kanuna göre takip, soruşturma ve kovuşturmayaya yetkili kişi, Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü veya temsilcisi ve bu Kanundaki diğer mercilerce istenen bilgileri gecikmeksizin makul sürede eksiksiz vermek zorundadır. Buna göre, takip veya soruşturmaya yetkili kişiye yahut Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği'ne ve Muhakemat Genel Müdürlüğü'ne ya da temsilcisi ile bu Kanunda belirtilen diğer mercilere 9. maddeye aykırı olarak bilgi verilmesi durumunda artık söz konusu suç oluşmayacaktır.

İlgili suç açısından diğer bir hukuka uygunluk nedeni de 3628 sayılı Kanunu'nun 9. maddesine, 2004 tarihli 5176 sayılı Kanunu'nun¹²⁰ 8. maddesi ile eklenen ikinci fıkra hükmüdür. Bu bakımdan ilgili fıkra uyarınca, Kamu Görevlileri Etik Kurulu mal bildirimlerini gerektiğinde inceleme yetkisine sahiptirler. Bu yetkiye binaen, mal bildirimlerindeki bilgilerin doğruluğunun kontrolü amacıyla sınırlı olmak üzere ilgili kişi ve kuruluşlar (bankalar ve özel finans kurumları dahil) da talep edilen bilgileri en geç otuz gün içinde Kurula vermekle yükümlüdürler. Dolayısıyla, Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun talebi üzerine istenen bilgi ve belgelerin verilmesi halinde söz konusu suçun oluştuğundan söz edilemeyecektir.

¹²⁰ 25.05.2004 ve 5176 sayılı "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", R.G. No: 25486, R. G. Tarihi: 08.06.2004.

Son olarak söz konusu suç açısından hakkın kullanılması kapsamında basının haber verme yükümlülüğünün bir hukuka uygunluk nedeni olarak görülüp görülemeyeceğini tartışmak gerekir. Söz gelimi, ilgilinin verdiği mal bildirimini bir şekilde ele geçirerek bunu haber yapan gazeteci ilgili suçun nitelikli halinden sorumlu olacak mıdır? Basının haber verme yükümlülüğü, yalnızca haber vermek ile sınırlı değildir; bunun yanı sıra, kamuoyunu oluşturma, denetim ve eleştirme görevlerini yerine getirme, diğer bir ifadeyle dördüncü erk olarak faaliyetlerini yürütme de basının yerine getirmek zorunda olduğu mesuliyetlerdendir¹²¹. Bununla beraber, basının haber verme yükümlülüğünü ve hakkını yerine getirirken kamuya sunduğu haberin birtakım şartları taşıması gerektiği hem öğretide hem de Yargıtay kararlarında kabul edilmiştir. Buna göre haberin gerçek olması, güncel olması, toplumsal ilgi ve kamusal yarar barındırması, haberin konusu ile sunumu arasında bir ölçü bulunması gerekmektedir^{122 123}.

¹²¹ Nitekim Yargıtay bir kararında; "*Demokratik bir yaşamın gelişmesinde, ulusal birliğin sağlanmasında, kamuoyunun sağlıklı bir biçimde oluşmasına, sosyal ve siyasal ilerlemede basın çok önemli bir fonksiyonunun bulunduğu açık ve kuşkudan uzaktır. Kısaca, basın özgürlüğü, demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur.*" diyerek bu hususu vurgulamıştır. HGK, E. 2002/4-1115, K. 2002/151, T. 06.03.2002, karar için bkz. İÇEL, *Kayıhan*, Kitle İletişim Hukuku, İstanbul, 2015, s. 138, dpt. 55.

¹²² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, basının haber verme hakkının Anayasa tarafından güvence altına alındığını ancak bu hakkın belirli şartları olduğunu; "*Basın kamu adına ve onun yararlarını gözetmek suretiyle özgür biçimde yayın yapan bir güçtür. Basının bu özelliği nedeniyle özgür olduğu gerek Anayasa da ve gerekse Basın Yasasında ifade edilmiştir. Ancak basın kamu adına bu hakkı kullanırken, yayın yaptığı konuların gerçek, güncel olması, yayında kamu yararı bulunması ve özellikle konunun anlatımında öze biçim arasındaki dengeyi koruması gerekmektedir. Basının bu ölçüler içerisinde kalmak suretiyle yayın yapması Anayasa'da güvence altına alınmıştır*" ifadeleriyle açıklamıştır. YHGK, E. 2001/4-103, K. 2001/123, T. 14.02.2001; "*Gerek yazılı ve gerekse görsel basının bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, yayında kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini ve haber verilirken öze biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Bu ilke ve kuralları gözetilmeden yapılan yayın hukuka aykırılığı oluşturur*" YGHK, E. 2012/4-511, K. 2012/1280, T. 19.12.2012; "*Yayın, yalnızca toplum yararı gözetilerek yapılmalıdır. Basın, objektif sınırlar içinde yayın yapılmalıdır. Yayın gerçek olmalı, toplumsal ilgi, güncellik gözetilmeli ve öze biçim arasındaki denge korunmalıdır*" YGHK, E. 4-263, K. 2008/262, T. 19.03.2008. Ayrıca bu konudaki Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararları için bkz. YCGK E. 2007/7-28, K. 2007/34, T. 13.2.2007; YCGK E. 2009/7-182, K. 2009/256, T. 3.11.2009 kararlar için bkz. www.kazancı.com (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

¹²³ Ayrıca bkz. İÇEL, s. 325, ayrıca detaylı inceleme için özellikle 326 vd.; AÇIKGÖZ, *Aslı*, Basın Yoluyla Gerçekleşen Kişilik Hakkı İhlallerinin Unsurları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s.

Bu bakımdan kişinin ilgili mercie verdiği mal bildirimini kamuya duyuran bir gazetecinin, aslında o kişinin özel hayatının gizliliğini de ihlal ettiğini kabul etmek gerekir. Ancak öte yandan toplumu oluşturan kesimin de ilgili kanun özelinde kamu görevlisi sıfatını haiz birtakım yönetici kişilerin mal varlıkları hakkında da bilgi sahibi olma ve onların yönetici sıfatına uygun olarak hareket edip etmediklerini öğrenme hakkı olduğu da tartışılmaz. Hatta yukarıda ilgili bölümde de ifade ettiğimiz üzere, söz konusu kanunun Meclis görüşmeleri sırasında dönemin milletvekilleri bildirimlerin gizli olmasına karşı çıkmış ve bildirimlerin açık olması yönünde kanun tasarısı ileri sürmüşlerdir¹²⁴. Karşı karşıya gelen bu iki menfaat arasında hangisinin daha ağır basacağı ise olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir. Bu bakımdan sorunun çözümüne ilişkin olarak, Yargıtay'ın ilke olarak kabul ettiği ve birçok olay açısından kullandığı "kamu yararı" ölçütünün ise nazara alınacağı muhakkaktır. Nitekim Yargıtay da pek çok kararında basının haber verme hakkı ile kişinin özel hayatın gizliliğinin karşı karşıya geldiği durumlarda hangisinin korunacağına ilişkin temel ölçütün kamu yararı olduğunu belirtmiştir¹²⁵.

77-78; DOĞAN, Pınar Bahar, "Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı", Ankara Barosu Dergisi, 2014/4, s. 486-487; Ayrıca öğretilde, haberin gerçek ve güncel olması, haberin kamuyu ilgilendirmesi ve ölçülülük olarak kriterleri belirleyen yazarlar da vardır. BAYINDIR, Sinan/ APİŞ, Özge, "Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi", TBB Dergisi, Sayı: 91, Yıl: 2010, s. 92.

¹²⁴ Yukarıda bkz. dpt. 104.

¹²⁵ "Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararı daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır" Y. 4. HD., E. 2015/5790, K. 2016/4323, T. 31.03.2016; Y. 4. H., E. 2015/4962, K. 2016/3339, T. 15.03.2016; Y. 4. HD., E. 2015/5641, K. 2016/2997, T. 08.03.2016; "Ne var ki basın özgürlüğü sınırsız olmayıp, yayımlarında Anayasa'nın .. bölümü ile .. 24 ve 25. maddesinde yer alan ve yine özel yasalarla güvence altına alınmış bulunan kişilik haklarına saldırıda bulunulmaması da yasal ve hukuki bir zorunluluktur. Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararı daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır." Y. 4. HD., E. 2015/2632, K. 2016/1789, T. 16.02.2016, kararlar için bkz. <http://emsal.yargitay.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

Bununla beraber, 3628 sayılı Kanunu'nda ve diğer özel kanunlarda sayılan kişiler devletin yetkili makamlarına güvenerek yaptıkları mal bildirimlerinin gizli kalacağına ilişkin olarak bizatihi kanunun güvencesi altına alınmışlardır (3628 s. K. m. 9). Bu açıdan basının haber verme görevinin ve hakkının ilgili suç açısından hukuka uygunluk nedeni teşkil etmeyeceği ileri sürülebilir. Ancak, basının haber verme görevi, demokratik hukuk devletleri için olmazsa olmaz koşuldur¹²⁶ -çünkü ancak bu sayede denetlenebilir bir bürokrasi oluşabilir- ve yukarıda ifade ettiğimiz gibi Yargıtay ve öğretinin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen kriterlerin mevcudiyeti halinde kanımızca söz konusu suç açısından da basının haber verme hakkının bir hukuka uygunluk nedeni teşkil etmesi gerekmektedir. Hatta önemle belirtmek gerekir ki, 3628 sayılı Kanunu'nun amacı olan rüşvet ve yolsuzlukların önlenmesi en temelde kamunun daha şeffaf hale gelmesi ile başlayacaktır. Bundan dolayı, kamu yararını ihtiva eden ve halkın ilgisini üzerinde tutan güncel ve gerçek bir haber (örn: bir bürokratin ahlaka ve hukuka aykırılığı olarak edindiği bir malın bulunması), mal bildiriminin açıklanması suçu açısından da hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilmelidir¹²⁷. Bununla birlikte, hukuka uygunluk sebebinde olduğu gibi ölçülülük ilkesine dikkat edilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

g. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

aa. Teşebbüs

Suçun teşebbüse elverişli olup olmadığı hususunun, hareketin ve neticenin yapısı ile yakından ilişkili olduğunu yukarıda da ifade etmiştik. Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçu, neticesi harekete bitişik bir suçtur. Bundan dolayı, hareketin yapılması ile netice gerçekleşeceğinden, suç da hareketin yapılması ile tamamlanacaktır. Nitekim suçun

¹²⁶ Basının haber verme hakkı, 1982 Anayasası'nın 28. maddesinde düzenlenmiş ve ifade özgürlüğünün uzantısı olarak öngörülmüştür. İÇEL, s. 94.

¹²⁷ Örneğin; belediye başkanının belediye rezidans ve AVM projesi yapılması amacıyla imar planında yeşil alan olarak görünen belediyeye ait merkezi konumdaki bir arazinin imar planının on milyon dolar karşılığında usulsüz olarak yeşil alandan konut alanına çevrilmesini sağlaması ve çalıştığı gazetede rüşvet ve yolsuzlukla ilgili bir yazı dizisi hazırlayan gazetecinin ise yaptığı araştırmalar sonucunda belediye başkanının söz konusu araziye usulsüz olarak konut alanına çevirdiğini ve ayrıca rezidansta bulunan 10 adet dairenin de maliki olduğunu tespit edip bunu kamuoyu ile paylaşması durumunda, -yukarıda belirttiğimiz şartların da sağlanması ile- söz konusu suç açısından hukuka uygunluk sebebinde yararlanmalıdır.

maddi unsur kısmında değindiğimiz üzere, kişinin mal bildirimlerinin muhtevası hakkında bilgi verdiği veya açıklamada bulunduğu anda suç tamamlanmış sayılacaktır. Bunun sonucu olarak, ilgili suç kural olarak teşebbüse uygun değildir.

Bununla beraber, söz konusu suçun hareketlerinin kısımlara ayrılması durumunda teşebbüsten söz etmek mümkündür. Keza kişinin mal bildirimlerinin muhtevasına ilişkin olmak üzere vereceği bilgiyi yazılı olarak hazırlaması; ancak elinde olmayan sebepler ile bu yazının üçüncü kişiye ulaşmaması durumunda söz konusu suç teşebbüs aşamasında kalacaktır. Aynı husus internetten gönderilen bilginin herhangi bir sebeple karşı tarafa iletilmemesi durumunda da geçerlidir.

Suçun basın ve yayın yolu işlenmesi durumu, daha ağır cezayı gerektiren nitelikli bir hal olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan ilgili nitelikli hale teşebbüsün mümkün olup olmayacağı tartışılabilir. Kanatimizce kişinin bir basın mensubuna 9. maddeye aykırı bir bilgi vermesi; ancak bu basın mensubunun ilgili bilgiyi haber olarak basamaması durumunda artık kişinin suçun nitelikli haline teşebbüsten sorumlu olması yerinde olacaktır.

bb. İştirak

İnceleme konusu suç, 3628 sayılı Kanun'da yer alan diğer suçlardan farklı olarak özgü suç niteliği taşımamaktadır¹²⁸. Her ne kadar, suçun faili çoğu zaman mal bildirimlerini saklamak ve dosyalamakla yükümlü kişiler olsa da, bu husus suça özgü suç niteliğini kazandırmamaktadır. Bundan dolayı, söz konusu suç iştirak açısından herhangi bir özellik göstermez.

Suçun 3628 sayılı Kanunu'nun 8. maddesinde yer alan mercilerde çalışan bir kişi tarafından işlenmesi halinde, kamu görevlisi sıfatına sahip olmayan kişinin sorumluluğu suça iştirak derecesine göre belirlenecektir. Ayrıca fail mal bildirimini muhtevası hakkında birisine bilgi vermesi durumunda suçun temel şeklienden sorumlu olurken, bilgi verdiği kişinin bilgi kaynağının haberi olmaksızın bu hususu basına sızdırması durumunda yalnızca ilgili bilgiyi basın ile paylaşan kişi nitelikli halden sorumlu olacaktır. Ancak ilk aşamada kişinin bilgiyi basına sız-

¹²⁸ Karşı görüş için bkz. **PARLAR/HATİPOĞLU**, Cilt II, s. 1630.

dırması amacıyla biriyle paylaşması durumunda artık 11. maddenin 2. fıkrası açısından müşterek faillikten söz edilebilir.

cc. İçtima

Söz konusu suç açısından içtima mevzuunda değişik ihtimaller gündeme gelebilir. Bu noktada üzerinde durulması gereken ilk husus; zincirleme suç hükümleridir. Türk Ceza Kanunu'nun 43. maddesinin 2. fıkrasına göre; aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fülle işlenmesi durumunda aynı nev'iden fikri içtima hükümleri uygulanacak, diğer bir ifadeyle kişiye tek bir ceza verilecek ve bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılacaktır. Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçu kapsamında, failin birden fazla kişiye ait mal bildirimlerini hukuki anlamda tek bir hareketle basına sızdırması veya internette yayınlaması gibi durumlarda artık 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrası uyarınca tek bir ceza verilecek; ancak bu ceza artırılacaktır.

Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçunun mağduru, mal bildirimlerinin açıklanması ile özel hayatı ihlal edilen gerçek kişidir. Bu açıdan kişilerin sicil dosyalarında saklanan her türlü mal bildirim formu aynı zamanda o kişiler açısından bir kişisel veri değeri taşımaktadır. 2016 tarihinde yürürlüğe giren, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na¹²⁹ göre; kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişi hakkındaki her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır (KVK m. 3//d)¹³⁰. Bu husus göz önüne alındığında aslında kişilerin sicil dosyalarında saklanan mal bildirim formları da bir nevi kişisel veridir. Bunların sızdırılması veya hukuka aykırı olarak yayınlanması, Türk Ceza Kanunu'nun "*Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme*" başlıklı 136. maddede iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile karşılanmıştır. Bu durumda, kişinin mal bildirimini muhtevasına ilişkin olarak yaptı-

¹²⁹ R.G. No: 29677, R.G. Tarihi: 24.03.2016, Kanunu'nun tamamı için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

¹³⁰ bkz. **MANAV, A. Eda**, "*İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Sayı: 2, 2015, s. 97.; **GÜLTEKİN, Nil Melek**, *Kişisel Verilerin Ceza Hukuku Yönünden Korunması*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Mayıs 2012, s. 6.; **UYGUN, Murat**, *Avrupa Birliğinin 95/46 Sayılı Veri Koruma Yönergesi Işığında Kişisel Verilerin Korunması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 40. Bu hususta daha detaylı bilgi için bkz. **KÜZECİ, Elif**, *Kişisel Verilerin Korunması*, Ankara, Haziran 2010, s. 9 vd.

ğı bilgi açıklaması hem 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesi açısından hem de 5237 sayılı TCK'nın 136. maddesi açısından suç teşkil edecektir. Bu durumda doktrinde tek bir hareketle birden fazla suçun oluşmasına sebebiyet veren fail açısından farklı nevi'den fikri içtima (TCK m. 44) hükümleri uyarınca cezası en ağır olan suçun uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür¹³¹. Ancak bu durumda kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir kişiye verilmesi ve yayımlanması ile ilgili olarak TCK'nın 137. maddesinde yer alan suçun nitelikli halleri de göz önünde bulundurulduğunda artık 3628 sayılı Kanunun 11. maddesinin uygulanma imkânı neredeyse ortadan kalkacaktır. Kanaatimizce TCK'nın 136. maddesi ile inceleme konusu suç arasında özel norm – genel norm¹³² ilişkisi *-keza özel norm genel normun özelliklerine sahip olmakla beraber kendisine özel norm niteliğini veren bazı özelliklerinin bulunması gerekir; söz gelimi, inceleme konusu suç yalnızca mal bildirimlerinin içeriği ile alakalı daha dar bir alanı ilgilendirmektedir-* bulunmaktadır. Bundan dolayı, her ne kadar mal bildirimlerinin içeriği kişisel veri olarak değerlendirilecek olsa da 3628 sayılı Kanunun 9. maddesine aykırı olarak mal bildirimlerinin içeriğinin açıklanması durumunda özel bir düzenleme olan aynı Kanunun 11. maddesi uygulanmalıdır. Aksinin kabulü söz konusu Kanunun 11. maddesinin uygulama imkânını ortadan kaldıracaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 258. maddesinde "Göreve ilişkin sırrın açıklanması" suçu; "Görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayımlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran kamu görevlisine, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir." şeklinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre; görevi nedeniyle edindiği belgeleri, kararları, emirleri ve diğer tebligatları açıklayan kamu görevlisi söz konusu suçtan sorumlu olacaktır. Bu bakımdan, ilgili kişinin yaptığı mal bildirimleri hakkında açıklama yapan veya başkasına bilgi veren kişi, hem inceleme konusu suç olan 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesinden hem de görevine ilişkin bir sırrı açıkladığı için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 258. maddesinden

¹³¹ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 177.

¹³² Özel norm-genel norm mevzusuna ilişkin olarak bkz. KAYIHAN, İçel, "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri Ve Yeni Türk Ceza Kanunu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008, s. 39 vd., özellikle s. 42. Ayrıca bkz. ÇAĞA, Tahir, "Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder Mi?", TBB Dergisi, Sayı: 3, Yıl: 1991, s. 368.

sorumlu olacaktır. Bu bakımdan her iki suç arasındaki içtima ilişkisine değinmek gerekir. Her ne kadar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet Ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'ndan daha sonra yürürlüğe girse de, diğer özel kanunlara nazaran genel kanun niteliği taşımaktadır¹³³. Bu bakımdan kanaatimizce, kişinin bir başkasının mal bildirimlerinin içeriğine ilişkin yaptığı ve 3628 sayılı Kanunu'nun 9. maddesine aykırılık teşkil eden açıklamalarından dolayı özel norm niteliğini haiz 11. maddeden dolayı cezalandırılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, gerçeğe aykırı açıklamalarda bulunma suçu ile göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu arasında da genel norm-özel norm ilişkisi mevcut olup, kişinin mal bildirimlerinin muhtevasına ilişkin gerçekleştireceği ve suç teşkil eden açıklamalardan dolayı yalnızca özel norm teşkil eden 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca sorumlu tutulması yerinde olacaktır¹³⁴.

1. Yaptırım

Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçu, 3628 sayılı Kanunu'nun 11. maddesinde; "...*üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" şeklinde yaptırım altına alınmıştır. Bu bakımdan kişinin, 9. maddede öngörülen bildirimlerin gizliliğine aykırı davranması durumunda hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmedilebilecektir. Söz konusu suçun, basın yoluyla işlenmesi halinde cezanın yarı oranında artırılacağı, yine 11. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, mal bildiriminin muhtevası hakkında yukarıda hukuka uygunluk sebebi teşkil edecek merciiler dışındaki kişi veya kurumlara basın yoluyla açıklama yapılması halinde verilecek temel ceza yarı oranında artırılacaktır. Yeniden ifade etmek gerekir ki, Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi gereğince, 3628 sayılı Kanunu'nun 15. maddesinde düzenlenen kamu hizmetlerinden yasaklanma hükmü ile 16. maddesinde yer alan tecil, paraya çevirme ve ön ödeme yasağı geçerliliğini yitirdiğinden söz konusu suç karşılık olarak TCK'nın 53. maddesi uygulanacağı gibi ve-

¹³³ Sonradan yürürlüğe giren genel kanunun önceki özel kanunun hükümlerini bertaraf etmeyeceği, bunun istisnasının ise Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi olduğu ileri sürülmüştür. **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 131. Ancak Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi dikkate alındığında yalnızca genel hükümlere ilişkin özel bir düzenleme getirdiği özel kanunlardaki suç tanımlamaları açısından uygulanabilir olmadığını ifade etmeliyiz.

¹³⁴ Bu hususiyetin farklı nev'iden fikri içtima olmayacağına ilişkin bkz. **ZAFER**, Genel Hükümler, s. 490.

rilecek hapis cezası da ertelenebilecek ya da adli para cezasına çevrilebilecektir.

3. GERÇEĞE AYKIRI BİLDİRİMDE BULUNMA SUÇU (m. 12)

a. Genel Olarak

3628 sayılı Kanun'un 12. maddesinde gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu; "*Kanunen daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde gerçeğe aykırı bildirimde bulunana altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre; söz konusu Kanun'un 2. maddesinde sayılan veya özel kanunlarda belirtilen mal bildiriminde bulunmakla yükümlü kişilerin bu bildirimlerini gerçeğe aykırı olarak yapmamaları durumu yaptırım altına alınmıştır.

İlgili kişiler tarafından yapılacak mal bildirimlerinin neleri kapsaması gerektiği, başka bir deyişle mal bildiriminin muhtevasının nelerden oluştuğu 3628 sayılı Kanun'un 5. maddesinde; "*Bu Kanun kapsamına giren görevlilerin kendilerine, eşlerine ve velayetleri altındaki çocuklarına ait bulunan taşınmaz malları ile görevliye yapılan aylık net ödemenin, ödeme yapılmayan görevlilerin ise, 1 inci derece Devlet Memurlarına yapılan aylık net ödemenin beş katından fazla tutarındaki her biri için ayrı olmak üzere, para, hisse senetleri ve tahviller ile altın, mücevher ve diğer taşınır malları, hakları, alacakları ve gelirleriyle bunların kaynakları, borçları ve sebepleri mal bildiriminin konusunu teşkil eder*" şeklinde belirtilmiştir. Bu bakımdan kişinin yalnızca kendisinin değil, eşi¹³⁵ ve velayeti altında bulunan çocuklarının taşınmaz mallarını da mal bildiriminde göstermesi¹³⁶; ay-

¹³⁵ Her ikisi de mal bildiriminde bulunmak zorunda olan eşlerden her biri 3628 sayılı Kanun kapsamında çıkartılan yönetmeliğin 4. maddesi uyarınca ayrı ayrı mal bildiriminde bulunacaklardır.

¹³⁶ "3628 sayılı kanunun 5. maddesinde öngörülen '*Bu kanun kapsamına giren görevlilerin kendilerine, eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına ait bulunan taşınmaz malları ... mal bildiriminin konusunu teşkil eder.*' hükmü dikkate alınıp, sanığın daha evvel boşanmış olduğu eşine ve velayeti altında olmayan kızına ait mal varlıklarının 09.06.1998 tarihli mal bildiriminin konusunu oluşturmayacağı cihetle bilirkişi Neylan Teker 05.09.2001 tarihli raporunda sanığın emekli olduktan sonra vermiş olduğu mal bildiriminde mal varlığının tamamını bildirmedeğini belirtmiş bulunması karşısında; bildirilmeyen malların neler olduğu konusunda bilirkişinin ek mütalaası alınarak açıklattırılması ve hasil sonuca göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekirken eksik soruşturma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi..." Y. 7. CD., E. 2003/1322, K. 2003/5799, T. 07.07.2003, karar için bkz. TOSUN, Kerim/ARTUÇ, Mustafa, Türk Hukukunda

rica yine kişinin kendisine yapılan aylık net ödemenin veya kendisine ödeme yapılmaması durumunda da 1 inci derece Devlet Memurlarına yapılan aylık net ödemenin beş katından fazla tutarındaki her biri için ayrı olmak üzere; para, hisse senetleri ve tahviller ile altın, mücevher ve diğer taşınır malları, hakları, alacakları ve gelirleriyle bunların kaynakları, borçları ve sebepleri de mal bildirim formunda belirtmesi gerekmektedir.

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet Ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, rüşvet ve yolsuzluğu önleme amacıyla; bu Kanunda sayılanların mal bildiriminde bulunmalarını, bildirimlerin yenilenmesini, mal edinmelerin denetimiyle, haksız mal edinme veya gerçeğe aykırı bildirimde bulunma halinde uygulanacak hükümleri düzenlemektedir. Her ne kadar söz konusu Kanun mal bildirimlerinin hangi halde, ne zaman ve ne sıklıkta yapılacağını göstermiş olsa da, rüşvetin ve yolsuzluğun önüne geçilebilmesi için 2. maddede yer alan kişilerin yaptıkları bildirimlerin gerçeğe uygun olması gerekmektedir¹³⁷. Diğer bir ifadeyle, ilgililerin yaptığı mal bildirimleri, o anki ekonomik durumlarını yansıtmalı ve içerisinde eksik yahut yanlış bir bilgi bulunmamalıdır¹³⁸.

b. Fail ve Mağdur

Söz konusu suç; ancak 3628 sayılı Kanunu'nun 2. maddesinde sayılan mal bildiriminde bulunmakla yükümlü kişiler tarafından işlenebilecektir. Bu bakımdan ilgili suçun özgü suç niteliği taşıdığını belirtmeliyiz. Mal bildiriminde bulunmakla yükümlü kişilerin kimler olduğu hususuna yukarıda mal bildiriminde bulunmama suçunu incelerken değindiğimizden ilgili kısma atıf yapmakla yetiniyoruz¹³⁹.

Suçun mağduru ise 3628 sayılı Kanunu'nun üçüncü bölümünde düzenlenen tüm suçlar gibi *-istisna olan 11. maddesi hariç olmak üzere-* toplumu oluşturan herkeştir. Nitekim ilgili madde ile korunmaya çalışılan hukuki değer, hem kişilerin devlet kurumlarına olan güvenle-

Suçlar ve Tüm Özel Ceza Yasaları, Cilt II, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007, s. 1262 (ilgili eser, yazarların diğer kitapları ile karışmaması için çalışmanın ilerleyen sayfalarında "TOSUN/ARTUÇ, Cilt II" şeklinde kısaltılacaktır.).

¹³⁷ PARLAR/ HATİPOĞLU, Ekonomik Suçlar..., s. 656.

¹³⁸ PARLAR/ HATİPOĞLU, Cilt II, s. 1631.

¹³⁹ Bkz. yukarıda C – 1/b.

rinin korunması hem de rüşvet ve yolsuzluğun getireceği birçok olumsuz sonucun önüne geçilmesi düşüncesidir. Bundan dolayı, herhangi bir gerçek kişi, gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunma suçunun mağduru olarak ortaya çıkmayacaktır. Keza Yargıtay bir kararında 3628 sayılı Kanun'un 18. maddesi uyarınca muhbir olarak görev yapan kişinin suçtan doğrudan doğruya zarar görmesi ihtimali olmadığından temyiz inceleme isteğini reddetmiştir¹⁴⁰. Bunun gibi, ilgili suç açısından doğrudan doğruya suçtan zarar görmeyen kişilerin davaya katılma talepleri de Yargıtay tarafından yerinde görülmemiştir¹⁴¹.

c. Maddi Unsur

Gerçeğe aykırı bildiriminde bulunma suçu açısından normun ihtiva ettiği hareket; mal bildiriminde bulunmakla yükümlü kişilerin mal bildirimlerinin muhtevasına ilişkin olarak eksik veya yanlış beyanlarda bulunmasıdır. Bu bakımdan gerçeğe aykırılık; *-mal bildirimlerinin konusunu belirleyen Kanunu'nun 5. maddesinde sayılanlar kapsamında-* malların, hak veya alacakların gerçekte kişinin malvarlığında olmasına karşın, mal bildirim formunda eksik veya yanlış olarak gösterilmesi şeklinde ortaya çıkabileceği gibi; gerçekte mevcut olmayan bir malın yine mal bildirim formunda sanki gerçekte varmışçasına bildirilmesi ile de meydana gelebilir¹⁴².

Mal bildiriminin eksik verilip verilmediği hususu, ilgili Kanunu'nun 5. maddesinde sayılan kalemler göz önünde bulundurularak tespit edilecektir. Buna göre, kişinin Kanun'un 5. maddesinde

¹⁴⁰ Y. 7. CD., E. 2003/3503, K. 2003/11970, T. 09.12.2003, karar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Cilt II, s. 1259.

¹⁴¹ "Maliye Hazinesi yerine suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen İçişleri Bakanlığı'nın yasaya aykırı olarak müdahillikine karar verilmiş bulunması hükmü temyize hak bahsetmeyeceğinden müşteki hazine vekili ile yasal süreden sonra hükmü temyiz eden sanık Ekrem Kara müdafinin, temyiz inceleme isteğinin 5320 sayılı Yasa'nın 8/1 maddesi gereğince yürürlükte bulunan CMUK.nun 317. maddesi uyarınca isteme uygun olarak reddine..." Y. 7. CD., E. 2005/14237, K. 2006/14454, T. 13.07.2006; "Suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen İSKİ Genel Müdürlüğü adına vekilinin davaya katılma ve hükmü temyize hakkı olmadığından katılan idare vekilinin temyiz isteminin 5320 sayılı yasanın 8/1 maddesi gereğince... reddine..." Y. 7. CD., E. 2004/8196, K. 2007/579, T. 08.02.2007; "Suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün, müdahale talebini kabul ederek vekili lehine vekalet ücretine hükmedilmesi yasaya aykırı olduğundan... bozulmasına" Y. 7. CD., E. 2003/3504, K. 2003/10141, T. 11.11.2003, kararlar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Cilt II, s. 1258-1260.

¹⁴² UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 178.

sayılan malvarlığı değerleri, hak veya alacakları eksik göstermesi durumunda da ilgili suç oluşacaktır. Nitekim Yargıtay bir kararında; sanığın maaşının tespiti yapılarak şikâyet konusu borçlarının 5. madde kapsamında mal bildiriminin konusunu teşkil edip etmeyeceğinin *-diğer bir ifadeyle, maaşının beş katından fazla olup olmadığı-* araştırılmadan hüküm kurulmasını bozma sebebi yapmıştır¹⁴³. Ayrıca yalnızca malvarlığının eksik gösterilmesi değil, o malvarlığının cinsinin, niteliğinin veya değerinin de eksik veya yanıltıcı olması da ilgili suça sebebiyet verecektir¹⁴⁴. Keza yine Kanunu'nun 5. maddesinde sayılan değerler üzerinde birtakım sınırlandırıcı hakların bulunması da, kişinin bildirimde bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırmayacaktır. Nitekim Yargıtay, ipotekli olduğu için evin mal bildirim formunda gösterilmemesini yasa aykırı bularak, yönetmeliğin 8. maddesi gereğince ipoteğin mal bildirim zorunluluğunu ortadan kaldırmayacağını vurgulamıştır¹⁴⁵.

Söz konusu suçun, normun içeriğinde düzenlenen hareketin yapısına uygun olarak gerçeğe aykırı şekilde hazırlanmış bildirim verildiği anda meydana geleceği, bu bakımdan ilgili suçun; neticesi harekete bitişik olup, eksik veya yanıltıcı bilgiler içeren mal bildirim formunun Kanunda gösterilen mercilere verilmesi ile oluşacağı ileri sürülmüştür¹⁴⁶. Keza Askeri Yargıtay da bir kararında suçun şekli suç olduğunu ifade etmiştir¹⁴⁷. Bununla beraber Yargıtay Ceza Genel Kurulu, her ne kadar söz konusu suçun ani bir suç olduğunu; "3628 sayılı yasanın 12. ve 13. maddelerinde düzenlenen eksik bildirimde bulunma ve haksız mal edime suçlarının ani bir suç olduklarında, mal bildirimi için öngörülen sürenin

¹⁴³ Y. 7. CD., E. 2003/3503, K. 2003/11970, T. 09.12.2003, karar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Cilt II, s. 1260.

¹⁴⁴ "Taşınmazların yeri, cinsi, özellikleri ve nitelikleri doğru olarak bildirilip değerleri yönüyle tapu senetlerinde gösterilen miktar ile uyumluluk arz ettiği cihetle, sanığın savunmasının aksini gösterir delillerin nelerden ibaret olduğu ve suçun ne şekil olduğu karar yerinde açıklanıp tartışılmadan yazılı şekilde hüküm tesisi..." Y. 7. CD., E. 2003/3504, K. 2003/10141, T. 11.11.2003, karar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Cilt II, s. 1260.

¹⁴⁵ Y. 7. CD., E. 2001/14748, K. 2001/12155, T. 27.06.2001, karar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Cilt II, s. 1262.

¹⁴⁶ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 178.

¹⁴⁷ As. Yarg. 3. Dairesi, E. 2004/15, K. 2004/15, T. 11.01.2005, karar için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 178, dpt. 314.

bitimi ile haksız mal edinme tarihlerinde oluştuklarında ise kuşku yoktur."¹⁴⁸ ifade etmiş ise de, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunun tamamlanma anı olarak bildirim süresinin bittiği ana işaret etmiştir. Diğer bir deyişle Yargıtay, suçun tamamlanma anı olarak gerçeğe aykırı bildirim verildiği tarihi değil, mal bildirim için verilen sürenin bitimini esas almıştır. İleride bu hususa teşebbüs başlığı altında da yer verileceğinden şimdilik Yargıtay'ın bu görüşüne katıldığımızı ifade etmek ile yetiniyoruz.

Bunun yanı sıra, Kanunu'nun 6. maddesinde bildirimlerin verileceği zamanlar özel olarak düzenlenmiştir. İlgili maddede gösterilen süreler içerisinde mal bildirimlerinin verilmemesi 3628 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yazılı suçu oluştururken; mal bildirimimin içeriğinin eksik veya yanlış, yani gerçeğe aykırı olması ise inceleme konusu olan 12. maddedeki suça sebebiyet verecektir. Ayrıca, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, 10. maddenin ilk fıkrasında yer alan suçun oluşabilmesi için 6. maddedeki bildirimlerin süresi içerisinde yapılmaması gerekmektedir. Buna karşılık, 3628 sayılı Kanunda yer alan "*Bildirim Yenilenmesi*" başlıklı 7. maddesinde; "...sonu (0) ve (5) ile biten yılların en geç şubat ayı sonuna kadar..." şeklinde öngörülen bildirim yenilenmesi süresi içerisinde bildirimde bulunmayanlar hakkında 10. maddenin ilk fıkrasında düzenlenen suç uygulanamayacaktır. Buna karşılık, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu açısından aynı kanaate varılamaz. Dolayısıyla ister 6. maddedeki ilk bildirim verileceği tarihlerde olsun isterse 7. maddeye uygun olarak süresi içerisindeki bildirimlerde olsun gerçeğe aykırı bir mal bildirim formunun mercii verilmesi ve bildirim süresinin bitmesi halinde, söz konusu suç gündeme gelecektir.

Bununla beraber, 3628 sayılı Kanun gereği başlatılan soruşturma ile ilgili olarak verilecek mal bildiriminde de ilgilinin gerçeğe aykırı olarak bildirimde bulunması yine gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunu oluşturacaktır. Keza Yargıtay da ilgili kararlarında bu hususun altını çizmiştir¹⁴⁹. Önemle ifade etmek gerekir ki, gerçeğe aykırı mal

¹⁴⁸ YCGK, E. 1997/7-288, K. 1998/11, T. 03.02.1998, karar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Asliye Ceza...,s. 1102.

¹⁴⁹ "*Sanığın Bodrum ilçesi Yalıkavak'ta bulunan 1253 metrekare taşınmazı 2.3.1995 tarihinde satın aldıktan sonra 15.3.1995 tarihinde sattığı ½ payını 21.12.1998 tarihinde tekrar satın alarak üzerine dubleks ev inşaatına başladığı, 12.3.2000 tarihinde inşaatı tamamlayarak belediyeye emlak beyanında bulunduğu anlaşıl原因 taşınmazı, 3628 sayılı yasa hükümlerine göre yapılan soruşturma sırasında verdiği 5.5.2000 tarihli mal bildiriminde ve önceki mal bildirimlerinde göstermediği*

bildiriminde bulunma suçunun oluşması için, ilgilinin, 3628 sayılı Kanun'a göre hazırladığı bir mal bildiriminin bulunması gerekmektedir. Bu bakımdan kişinin kendisi hakkında soruşturma başlatan kuruma veya müfettişe yönelik olarak verdiği savunma dilekçesinde mal varlığına ilişkin eksik veya yanıltıcı hususların olması, söz konusu dilekçe bir mal bildirimini sayılamayacağından dolayı ilgili suça sebebiyet veremeyecektir¹⁵⁰.

Son olarak değinmek gerekir ki, yukarıda da belirtildiği gibi kişinin o an için malvarlığında bulunmayan bir malvarlığı değerini yahut hak veya alacağını da mal bildirim formunda göstermesi 12. maddede düzenlenen normun kapsamında kalacaktır. Ancak Yargıtay 7. Ceza Dairesi 1998 tarihli bir kararında; "Polis memuru olan sanık M. B., sonu 5 ile biten 1995 yılında (01.01.1995) kurumuna verdiği 'mal bildirimi' belgesinde, mevcut olmadığı halde İstanbul'da iki dairesi ve 700 metrekarelik bir arsası olduğunu belirtmiştir. Savunmasında; gerçekte ev ve arsası olmadığını, arkadaşları ile şakalaşırken ve bu çerçevede bildirim İstanbul'da daire ve arsası olduğunu yazdığını, gerçeğe aykırı mal bildirme kağıdıyla hareket etmediğini beyan etmiş, şahitler polis memuru Orhan Tutar ve Abdullah Fırat da savunmayı doğrular anlatımda bulunmuşlardır. Sanığın mevcut olmadığı halde iki daire ve arsası ilerde Kanuna ve genel ahlaka aykırı edineceği mal

ancak soruşturma esnasında tapu müdürlükleri ile yapılan yazışmalar sonucunda Bodrum Tapu Müdürlüğü'nün 11.08.2000 tarihli bildirimini ile tespit edildiği cihetle, gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunması nedeniyle 3628 sayılı yasanın 12. maddesi uyarınca cezalandırılması gerekirken..." Y. 7. CD., E. 2001/15738, K. 2001/20165, T. 26.12.2001, karar için bkz. **TOSUN/ ARTUÇ**, Asliye Ceza..., s. 1111-1112.

¹⁵⁰ "Yakuplu Köyü 645 ada 2 parsel sayılı taşınmazın 12.08.2002 tarihinde edinildiği halde müfettişe verilen 10.12.2002 tarihli ifadede bu edinimi gizlemek suretiyle gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak suçundan kurulan hükme yönelik temyiz incelemesinde; Müllkiye başmüfettişi Metin Yılmaz tarafından 19.11.2002 tarihinde hazırlanan 162/05-5 sayılı ile '1995-2000 yılı genel ve ek bildirimlerinin incelendiği, karşılaştırma yapıldığı ve mal bildirimlerinde farklılık görüldüğünün anlaşılması üzerine Komisyona vermiş olduğunuz izahatların ve mal bildirimlerinin yeniden incelenmesi neticesinde; Anılan Yönetmeliğin 7'nci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince, Komisyonca izahatlarınız yeterli görülmediğinden hakkınızda bu konuda inceleme başlatılmıştır. Bu konudaki ifadenizi 7 gün içerisinde Müfettişliğimizin aşağıdaki adresinize göndermenizi rica ederim.' şeklinde hazırlanarak sanığa tebliğ edilen yazı üzerine sanığın düzenlendiği 10.12.2000 tarihli cevap dilekçesinde 12.08.2012 tarihinde adına tapu senedi düzenlenen Yakuplu Köyü 645 Ada 2 parsel sayılı taşınmaz ile ilgili açıklamada bulunmadığı anlaşılmakta ise de; sanıktan yeniden bir mal bildirimini istenmemiş olduğu cihetle, sanığın düzenlendiği dilekçenin 3628 sayılı yasada belirtilen yeni bir mal bildirimini niteliğinde bulunmadığı düşünülmeyen, sanığın beraati yerine yazılı şekilde hüküm tesisi yasaya aykırı," Y. 7. CD., E. 2007/3297, K. 2007/6555, T. 27.09.2007, karar için bkz. **TOSUN/ ARTUÇ**, Asliye Ceza..., s. 1097-1098.

varlığına dayanarak yapmak amacıyla kasten gerçeğe aykırı mal bildiriminde beyan ettiğine dair kabulü veya herhangi bir delil bulunmamaktadır.

3628 sayılı Kanunu'nun amacının; rüşvet ve yolsuzlukla mücadele cümlesinden olarak Kanuna ve genel ahlaka aykırı, haksız mal edinimini cezai müeyyide altına almak olduğu nazara alındığında; sanık M. B. 'nin var olan taşınmaz mallarını gizleyip bildirmeme olmayıp aksine gerçekte mevcut olmayan iki daire ve arsaya malikmiş gibi beyanda bulunma niteliğindeki fiilin Kanunu'nun 12. maddesindeki gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu olarak kabulü mümkün değildir. Sanığın fiili olsa olsa disiplin soruşturmasına konu olabilir. Davaya konu suç, maddi ve manevi unsurları ile oluşmamıştır.¹⁵¹ şeklinde karar vererek, aslında sahip olmadığı malları mal bildiriminde gösteren sanık açısından işlediği suçun maddi ve manevi unsurlarının oluşmadığına kanaat getirmiştir. İlgili karar pek çok açıdan eleştirilebilir¹⁵².

Öncelikle, suçun maddi unsurunu oluşturan hareket Kanunu'nun 12. maddesinde yukarıda da değinildiği üzere gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak olarak ifade edilmiştir. Kanun koyucu gerçeğe aykırı mal bildirim tanımı yapmadığından bu husus, her somut olay kapsamında ayrıca değerlendirilecektir¹⁵³. Bununla birlikte Kanunun 5. maddesinde, mal bildirimlerinin konusunu oluşturan kalemlerin (*taşınmaz, para, hisse senetleri ve tahviller ile altın, mücevher ve diğer taşınır mallar, haklar, alacaklar ve gelirler*), yalnızca mal bildirim formunda eksik değil; ayrıca yanıltıcı şekilde belirtilmesi de ilgili suç oluşturacaktır. Başka bir deyişle, suçun hareket unsurunu oluşturan gerçeğe aykırı bildirimden söz edebilmek için kişinin, o anki malvarlığı durumunun mal bildirimi formuna yanıltıcı şekilde aktarması yeterlidir. Bundan dolayı, karara konu olan suç açısından maddi unsurun oluştuğu kanaatindeyiz.

İkinci olarak söz konusu kararda suçun manevi unsurunun da oluşmadığından bahsedilmiştir. Her ne kadar, ilgili suçun manevi unsuru bahsi ileride incelenecek ise de konu bütünlüğü açısından birkaç hususa değinmekte fayda vardır. Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunun manevi unsuru kanunda özel bir düzenleme bulunmadığından;

¹⁵¹ Y. 7. CD., E. 1998/10419, K. 1998/11215, T. 24.12.1998, karar için **PARLAR/HATİPOĞLU**, Cilt II, s. 1640.

¹⁵² Farklı bir gerekçeyle yapılan eleştiri için bkz. **UĞUR**, Mal Bildirimi..., s. 180 vd.

¹⁵³ **UĞUR**, Mal Bildirimi..., s. 178.

ancak genel kastla işlenebilir. Bu bakımdan kastın unsurları olan ve öğretide kabul gören bilme ve istemenin¹⁵⁴ somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılabilir. Karara konu olay açısından sanık M.B., Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca sonu 5 ile biten 1995 tarihinde mal bildiriminde bulunmuştur. Sanığın gerçeğe aykırı olarak mal bildiriminde bulunmasına iten sebep (motivasyon) arkadaşlarına şaka yapma arzusudur. Ancak kanun koyucu söz konusu suç açısından herhangi bir saik belirlemediğinden, failin herhangi bir motiv ile hareket etmesi suç açısından önem taşımayacaktır¹⁵⁵. Dolayısıyla ister şaka yapmak amacıyla ister ise başka bir amaçla olsun mal bildirim formunu gerçeğe aykırı olarak bilerek ve isteyerek doldurmuş ve merciine vermiştir. Bu bakımdan Yargıtay'ın suçun manevi unsurunun oluşmadığı hususundaki görüşüne katılmamaktayız. Ancak şaka hususu, TCK m. 61 uyarınca cezanın takdir ve bireyselleştirilmesinde değerlendirilebilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki, Kanunu'nun 12. maddesinde yer alan hükmün amacı, yine Kanun'da gösterilen görevlilerin mevcut aktifler ile pasiflerini ve bunların kaynaklarını göstererek, bu malvarlıklarına kanuna ve genel ahlaka uygun sahip olup olmadıklarını denetleme amaç ve böylece bu kişilerin rüşvetin yanı sıra her türlü yolsuzluk suçunu da işlemekten alıkoymaktır. Ayrıca yine bu denetim ilgili kişilerin ileride bu tarz suçlardan dolayı zan altında kalmasının da önüne geçme amacını taşımaktadır¹⁵⁶. Bundan dolayı ilgili bildirim tamamen gerçeğe uygun olarak verilmesi, maddenin gerçekleştirmek istediği her iki amaç açısından da hayati önem arz ettiğinden Yargıtay'ın ilgili kararını yerinde bulmamaktayız.

¹⁵⁴ DEMİRBAŞ, s. 372 vd.; HAKERİ, s. 207 vd.; ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 323 vd.; ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAŞIZ, Pınar/ TEPE, İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara, Ekim 2016, s. 264; KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 186; CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 6. Bası, İstanbul, 2010, s. 384.

¹⁵⁵ Saik (motiv); ancak suç tipinde kişinin belirli bir amaç doğrultusunda hareket etmesi arandığı hallerde önem kazanacaktır. ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 390.

¹⁵⁶ Danıştay 1. Dairesi, E. 1991/3; K. 1991/7, 22.01.1991, karar için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 182.

d. Manevi Unsur

Gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunma suçunun taksirli hali kanunda düzenlenmediğinden, ilgili suç ancak kasten işlenebilir¹⁵⁷. Bundan dolayı, kişinin gerekli dikkat ve özeni göstermeksizin gerçeğe aykırı bir mal bildirimini formu vermesi halinde suçun taksirli hali suç olarak düzenlenmediğinden kişi de cezalandırılmayacaktır.

Ayrıca yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kişinin, gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunması açısından hangi amaçla hareket ettiğinin bir önemi yoktur. Bu bakımdan kişinin bilerek ve isteyerek gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunması yeterlidir¹⁵⁸.

Bununla beraber, kişinin mal bildiriminde bulunurken hataya düşmesi ve bu hatanın esaslı olması halinde artık söz konusu kişi bu hatasından yararlanacaktır¹⁵⁹. Nitekim Yargıtay da Y. CD., E. 2003/1327, K. 2003/13103, T. 30.12.2003 künyeli kararında; "*Sanık maliki olduğu tarlaların metrekaresini eksik bildirmişse de maddi hataya dayandığı anlaşıldığından bu husus bozma nedeni sayılmamıştır*" ifadesine yer vererek bu hususu belirtmiştir.

e. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru

Gerçeğe aykırı açıklamada bulunma suçu açısından ortaya çıkabilecek hukuka uygunluk sebeplerinin hayatın olağan akışına uygun olarak oldukça sınırlı olduğunu ifade etmek gerekir. Bu bakımdan söz konusu suçun mağduru, toplumu oluşturan herkes olduğu için ilgilinin rızasından bahsedilemeyeceği gibi, meşru müdafaa veya zorunluluk hali gibi haller de söz konusu olamaz.

¹⁵⁷ "Sanığın yapılan ihtarat üzerine süresi içinde verdiği 02.11.1999 tarihli dilekçesinde '*halen Şarkışla cezaevinde kalmaktayım bir yere asla borcum bulunmadığımdan kanunen gerekiyor ise mal beyanında bulunuyorum*' diye belirttiği ve sonradan da alman ifadesinde mallarını açıkladığına göre isnat olunan suçun kasıt unsurunun oluşmadığı gözetilerek mezkûr suçtan beraatine karar verilmesi gerekirken..." Y. 7. CD., E. 2002/5249, K. 2002/5802, T. 26.04.2002, karar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Asliye Ceza..., s. 1101.

¹⁵⁸ Bu hususta Askeri Yargıtay da, gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak suçunun oluşması için bu Kanunun amacına aykırı olarak mal bildirimini gerçeğe aykırı şekilde vermek kastının mevcudiyetinin gerektiğine, eylemin şekli suç olmasının kast aranmayacağı gibi bir sonuç doğurmayacağını belirtmiştir. Karar için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 178.

¹⁵⁹ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 568; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT, s. 425.

Ayrıca kusurluluğu azaltan veya kaldıran haller açısından da; kişiye gerçeğe aykırı olarak bildirimde bulunması hususunda emir veren amirinin verdiği bu emrin konusu suç teşkil edeceği için, Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesinin 3. fıkrası uyarınca hem amir hem de emri yerine getiren kişi sorumlu olacaktır. Bununla beraber, karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu kişinin gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunması durumunda ise artık kusurluluğu kaldıran bir hal söz konusu olduğundan kişi işlediği suçtan dolayı cezalandırılmayacaktır.

f. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

aa. Teşebbüs

Teşebbüs hususunun belirlenebilmesi için suçun ihtiva ettiği hareketin önemli olduğundan bahsetmiştik. Bu bakımdan gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu, hareketi neticesine bitişik bir suç olup, gerçeğe aykırılık teşkil eden (yanlış veya eksik) bildirim ilgili mercie verildiği anda değil bildirim süresinin sona ermesi ile meydana gelecektir. Bundan dolayı, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu sürenin bitmesi ile tamamlanacağından teşebbüse elverişli değildir.

Keza yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Yargıtay suçun tamamlanma anının, Kanunu'nda mal bildirimini için öngörülen sürenin bitimi olduğunu ifade etmiştir¹⁶⁰. Söz gelimi, kişinin malvarlığında önemli bir değişiklik olması durumunda bunu ilgili merciiine bir ay içerisinde bildirmek zorundadır. Kişinin bu bir aylık sürenin ilk gününde gerçeğe aykırı bir bildirim yapması durumunda dahi, Yargıtay'ın görüşüne göre suçun tamamlanması için bir aylık sürenin beklenmesi gerekecektir. Diğer bir ifadeyle suç ancak mal bildirimini için öngörülen sürenin bittiği anda oluşacaktır. Yine Yargıtay'ın bu görüşünden çıkan diğer bir sonuç da, kişinin merciiine verdiği gerçeğe aykırılık teşkil eden mal bildirimini yasada öngörülen sürenin bitimine kadar değiştirme veya tamamlanma imkânının mevcut olmasıdır. Kişinin ilk aşamada kasıtlı olarak verdiği eksik mal bildirimini, 6. maddede veya 7. maddede öngörülen süre bitmeden önce tamamlaması ya da yanıltıcı verdiği bilgileri, yine süresi içerisinde değiştirmesi halinde artık ilgili suç oluşmayacaktır. Her

¹⁶⁰ YCGK, E. 1997/7-288, K. 1998/11, T. 03.02.1998, karar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Asliye Ceza, s. 1102.

ne kadar inceleme konusu suçun düzenlendiği 12. maddede "... gerçeğe aykırı bildirimde bulunana..." ifadesi yer alsada, bildirim nihai hali ancak bildirim için öngörülen sürenin sonunda ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan, kişinin ilk günlerde verdiği gerçeğe aykırı olan mal bildirimini son gün değiştirmesi halinde esas alınacak olan bildirim, son verilen form olacağından artık kişinin önceki gerçeğe aykırı mal bildiriminden sorumlu olmaması gerekir. Tabii bu durumda ilgili kişi hakkında önceki mal bildirimine ilişkin olarak disiplin soruşturması başlatılması ihtimal dahilindedir.

Bu görüş açısından, Kanunda yer alan mal bildirim süresinin kişinin yükümlülüğünü yerine getirmesi açısından azami bir süre sınırı olduğu ve ilgilinin kasıtlı olarak yetkili mercie vereceği gerçeğe aykırı mal bildirimini ile suçun tamamlanacağı, keza madde lafzının da bu yönde olduğu şeklinde eleştiriler getirilebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, maddenin *ratio legis*'i rüşvet ve yolsuzluk açısından en önemli mekanizmalardan biri olan mal bildiriminin gerçeğe uygun yapılmasıdır; bu noktada kişinin kanun tarafından öngörülen süre bitmeden gerçeğe aykırı beyanını gerçeğe uygun hale getirmesi durumunda artık ilgili suçtan cezalandırılmaması gerekmektedir.

bb. İştirak

Söz konusu suç; ancak özel fail sıfatını haiz -3628 sayılı Kanunu'nun 2. maddesi ve diğer özel kanunlarda sayılan- ilgili kişiler tarafından işlenebileceğinden bu suça iştirak eden ve özel fail niteliğini taşımayan diğer kişiler, TCK'nın 40. maddesi gereğince ancak azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu olabileceklerdir. Özel faillik niteliğine sahip diğer kişiler açısından ise iştirak herhangi bir özellik göstermez.

cc. İçtima

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunun, 3628 sayılı Kanun'un "Ceza hükümleri" başlıklı üçüncü bölümde yer alan diğer suçlar ile arasındaki içtima ilişkisi birçok açıdan özellik gösterir. Öncelikle söz konusu Kanun'un 4. maddesi uyarınca, kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar haksız mal edinme olarak sayılacak ve ilgili Kanun'un 13. maddesi hükmünde yer alan haksız mal edinme, mal kaçırma veya gizleme suçunu oluşturacaktır. Bu suçun

işlenişi öncesinde veya esnasında yahut sonrasında kişinin edindiği bu haksız malı gizleme kastıyla merciine gerçeğe aykırı bir bildirimde bulunması halinde artık kişi, 3628 sayılı Kanun'un hem 12. maddesinden hem de 13. maddesinden sorumlu olacaktır. Diğer bir ifadeyle, hem haksız mal edinme hem de gerçeğe aykırı bildirimde bulunma eylemleri ayrı ayrı suç oluşturacaktır¹⁶¹.

Öte yandan söz konusu suç açısından kanun koyucu, normun içerisinde; "*Kanunen daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde...*" ifadesine yer vererek, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçun yanı sıra, daha ağır bir cezayı gerektiren başka bir suçun varlığı halinde kişinin en ağır olandan cezalandırılacağını öngörmüş ve inceleme konusu suçla diğer suçlar arasında asli norm - tali norm ilişkisi¹⁶² yaratmıştır.

Kanaatimizce kişinin; rüşvet, zimmet, irtikap veya ihaleye fesat karıştırma suçlarını ya da 5607 sayılı Kaçakçılık Kanunu'nda öngörülen suçlardan birini işleyerek elde ettiği haksız bir malın veya değerın ortaya çıkmaması amacıyla gerçeğe aykırı mal bildiriminde bulunması halinde artık hem işlediği suçlardan hem de 3628 sayılı Kanun'unun 12. maddesinden ayrıca sorumlu tutulması gerekmektedir. Her ne kadar, kişi kendisini suçlayan bir beyanda bulunmaya zorlanamaz ise de, inceleme konusu maddenin amacı *- ilgili kişilerin mevcut aktifler ile pasiflerini ve bunların kaynaklarını göstererek, bu malvarlıklarına kanuna ve genel ahlaka uygun sahip olup olmadıklarını denetime açmak ve böylece bu kişilerin rüşvetin yanı sıra her türlü yolsuzluk suçunu önlemek-* göz önünde bulundurulduğunda ilgili hükmün kanun koyucu tarafından düzenlenen özel bir yükümlülük olduğu ve kişinin merciine gerçeğe aykırı bildirimde bulunarak yolsuzluğun önlenmesi için en önemli işleve sahip parçalardan biri olan '*denetim*' mekanizmasını devre dışı bıraktığı ve aslında farklı bir hukuksal değere zarar verdiği görülmektedir. Keza aynı sonuca hukuksal anlamda birden fazla hareketin farklı suçların oluşumuna sebebiyet vermesi sonucu gerçek içtimanın oluşacağı noktasından da varmak mümkündür. Bundan dolayı, yukarıda belirtilen suçların yanı

¹⁶¹ "*Gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak ve haksız mal edinmek eylemleri ayrı ayrı suç oluşturduğu halde tek ceza tayini, aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni sayılmamıştır.*" Y. 7. CD., E. 2000/5760, K. 2000/10449, T. 12.07.2000, karar için bkz. **PARLAR/ HATİPOĞLU**, *Ekonomik Suçlar...*, s. 669.

¹⁶² Görünüşte içtima hallerinden biri olan asli norm – tali norm ilişkisi için bkz. **ZAFER**, *Genel Hükümler*, s. 491; **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 704; Ayrıca yarıdımci normun sonralığı ilkesi için bkz. **İÇEL**, s. 38.

sıra 3628 sayılı Kanunu'nun 12. madde hükmünün ayrıca cezalandırılması gerekmektedir.

g. Yaptırım

Suç hakkında öngörülen yaptırım, 3628 sayılı Kanunu'nda; altı aydan üç yıla kadar hapis cezası olarak belirlenmiştir. Bundan dolayı, ilgili suç açısından hükmedilecek kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkün olduğu gibi, -diğer şartları da sağlama-sı halinde- kişi hakkında hapis cezasının ertelenmesi de olasıdır.

İlgili suç hakkında hükmedilen cezaya istinaden kişi, -mahkumiyetin olağan sonuçları olarak- belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılabilir. Bu hususta dikkat etmek gerekir ki, 3628 sayılı Kanunu'nun "*Kamu hizmetlerinden yasaklama*" başlıklı 15. maddesi uyarınca değil, Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinin amir hükmü gereğince, kişinin kamu hizmetlerinden yasaklanması TCK'nın genel hükümler kısmında yer alan kurallara göre yapılacaktır. Keza aynı husus, 3628 sayılı Kanunu'nun "*Tecil, paraya çevirme ve ön ödeme yasağı*" başlıklı 16. maddesi açısından da geçerli olacaktır.

4. HAKSIZ MAL EDİNME, MAL KAÇIRMA VEYA GİZLEME SUÇU (m. 13)

a. Genel Olarak

3628 sayılı Kanun'un "Ceza Hükümleri" başlıklı üçüncü bölümünde yer alan son suç, "*Haksız mal edinme, mal kaçırma veya gizleme*" suçudur. İlgili suç, Kanun'un 13. maddesinde; "*Kanunun daha ağır bir cezası gerektirmediği takdirde haksız mal edinene üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası verilir.*" şeklinde hüküm altına alınmıştır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında; haksız edinilen malı kaçıran veya gizleyene de aynı ceza verileceği düzenlenmiştir.

Yukarıda da müteaddit defalar tekrar edildiği üzere, 3628 sayılı Kanun'un amacı, rüşvet ve yolsuzluğun önüne geçmektir. Bu amaç doğrultusunda, Kanun'da sayılan görevli kişilerin; irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma gibi suçlardan dolayı sanık olanlar hakkında re'sen soruşturma işlemlerinin başlatılacağı

öngörülmüştür. Ancak bu suçlardan dolayı, kişinin yaptığı yolsuzluk fiilinin tam olarak ortaya çıkarılamamış veya kanıtlanamamış olması mümkündür¹⁶³. Bundan dolayı kanun koyucu, daha ağır bir cezayı gerektirmemesi şartıyla haksız olarak mal edinilmesini, ayrıca bu haksız edinilen malın kaçırılıp gizlenmesini de suç olarak düzenlemiştir.

Haksız olarak edinilmiş mal ifadesinden ne anlaşılması gerektiği ise aynı Kanun'un 4. maddesinde açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Buna göre; kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar ile ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar haksız mal edinme sayılacaktır¹⁶⁴.

Belirtmek gerekir ki, madde metninde geçen, kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilemeyen mallar ifadesi birçok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Kanun koyucu, kişinin sahip olduğu bir malvarlığından ziyade bu malvarlığını elde ediş biçiminin kanuna veya genel ahlaka aykırı bir yoldan olup olmadığının ispatını aramıştır. Bu açıdan doktrinde de ifade edildiği gibi, ispat yükü şüpheli veya sanığa bırakılmıştır¹⁶⁵. Diğer bir ifadeyle şüpheli veya sanık, malvarlığını kanuna veya genel ahlaka uygun olarak edindiğini veya yaptığı harcamaların sosyal yaşantısına uygun olduğunu ispat etmelidir. Şüpheli veya sanık üzerine bu şekilde bir ispat külfeti öngörülmesi, Türkiye'nin de taraf olduğu "*Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*" nin 20. maddesi ile uyum arz etmektedir¹⁶⁶. Söz konusu madde; "*...bir kamu görevlisinin mal varlığında meydana gelen ve yasal geliri ile mantıklı bir açıklama getiremediği önemli bir artış olan haksız zenginleşmeyi suç olarak düzenleyen yasal ve diğer gerekli önlemleri almayı değerlendirecektir*" ifadesine yer vererek, bu konuda haksız mal edinme açısından

¹⁶³ TOSUN/ ARTUÇ, Türk Hukukunda Suçlar..., s. 1657.

¹⁶⁴ Benzer bir tanım da söz konusu Kanun uyarınca çıkarılan yönetmeliğin 2. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu maddede 'haksız mal edinme' kavramı; "*Mevzuata veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilemeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar, bu Yönetmeliğin uygulanmasında haksız mal edinme sayılır.*" şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁶⁵ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 194; AYDIN/ YILMAZER, s. 215.

¹⁶⁶ Sözleşmenin tam metni için bkz. http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1255423114r6531.Birlesmis_Milletler_Yolsuzlukla_Mucadele_Sozlesmesi.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2017). Ayrıca bkz. yukarıda dpt. 7.

kişinin mantıklı bir açıklama getirememesi hususunun taraf devletler tarafından değerlendirilmesine imkân vermiştir¹⁶⁷.

Bununla beraber, ispat yükünün şüpheli veya sanığa bırakılması, ceza hukukunun genel ilkeleri ile uyumlu değildir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, ispat külfeti kurumu ceza muhakemesi hukukuna yabancı bir kavramdır¹⁶⁸. Başka bir deyişle, ceza muhakemesi hukuku açısından muhakemeye katılan hiçbir tarafa ispat külfeti yüklenmemiştir¹⁶⁹. Bunun bir sonucu olarak, iddiasını ispat edemeyen taraf, bunu başaramazsa aleyhine bir sonuç teşkil etmeyecektir. Nitekim sanık da masumiyetini ispat etmekle mükellef tutulamaz¹⁷⁰, daha doğru bir ifadeyle sanık masumluğunu ispatlayamazsa doğrudan mahkumiyetine karar verilemez. Çünkü, ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır ve bu amaç doğrultusunda mahkemenin re'sen yapacağı araştırmanın neticesinde yargılamaya getirilen delillerin tümü değerlendirilerek kolektif bir hükme ulaşılmaya çalışılacaktır. Ayrıca muhakemeye taraf süjelerin iddiaları her ne kadar önem arz etse de, bir iddianın ispatlanamaması onun aksinin kabulü için yeterli değildir¹⁷¹. Böyle bir kabul, "şüpheden sanık yararlanır" (in dubio pro reo) ilkesine zarar verir. Dolayısıyla, haksız mal edinme açısından şüpheli/sanığa ispat külfetinin yüklenmesi, başka bir anlatımla kişinin edindiği malvarlığını kanuna veya genel ahlaka uygun olarak edindiğini ispata mecbur bırakılması ceza muhakemesinin genel prensiplerine aykırı olacaktır.

¹⁶⁷ Keza Türkiye'nin taraf olduğu diğer bir uluslararası sözleşme olan; Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de 12. maddenin 7. fıkrasında; "*Taraf Devletler, kendi iç hukuk ilkeleriyle, yargılama ve usule ilişkin diğer düzenlemelerinin özüyle uyumlu olduğu ölçüde, bir sanığın, iddia edilen suç gelirinin veya müsadereye tabi diğer malvarlığının meşru kaynağını göstermeye zorunlu kılınmasını değerlendirebilirler.*" hükmüne yer vererek suç gelirleri açısından benzer bir yol izlemiştir. Söz konusu sözleşmenin tam metni için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4800.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

¹⁶⁸ **BİRTEK, Fatih**, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Ankara, 2016, s. 423.

¹⁶⁹ **CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, Eylül 2017, s. 766.

¹⁷⁰ **ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar/ TEPE, İlker**, Ceza Muhakemesi Hukuku (KHK ile getirilen Değişiklikler, Güncel Yargıtay Kararları, AİHM ve Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuruya İlişkin Kararları İşlenmiş), 8. Bası, Ankara, Ekim 2016, s. 688.

¹⁷¹ **CENTEL/ ZAFER**, s. 766.

Öte yandan, şüpheli veya sanığın muhakeme evresinde sahip olduğu haklardan en önemlilerinden biri hiç kuşkusuz "lekelenme hakkı (masumiyet karinesi)", diğer bir deyişle kesin hüküm verilinceye kadar herkesin suçsuz olduğunun kabul edilmesidir. Bu hak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 2. fıkrasında; "*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır*" şeklinde ifade edilmiştir. Keza aynı doğrultuda Anayasa'nın 38. maddesinin 4. fıkrası da; "*Suçluluğu hükmene sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*" hükmüne yer vermiştir. Belirtmek gerekir ki, masumiyet karinesi ile ispat külfeti arasında sıkı bir ilişki vardır¹⁷². Şüpheli veya sanığın omuzlarına ispat külfeti yüklemek en başta onun suçlu olduğunun da kabulü anlamına gelir. Böylesi bir kabul ise, kişinin muhakemenin sonuna kadar suçsuz sayılma hakkı olan masumiyet karinesi ile bağdaşmaz. Bu bakımdan, haksız mal edinen kişinin söz konusu edinim konusunda kanunda öngörülen bir ispata *-mevzuata ve genel ahlaka uygunluk-* mecbur bırakılması (öğretide de denildiği gibi ispat yükünün sanığın üzerinde olması), hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde hem de Anayasada kendisine yer bulan masumluk karinesinin ihlal edilmesi sonucunu doğuracaktır.

Ayrıca Anayasa'nın 38. maddesinin 5. fıkrasında; kimsenin kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya ya da bu yolda delil göstermeye zorlanamayacağı düzenlenmiştir¹⁷³. Buna göre, soruşturmanın veya kovuşturmanın hiçbir aşamasında, şüpheli veya sanık; kendisini yahut yakınlarını suç isnadı altında bırakan açıklamalarda bulunmaya ya da buna neden olacak delilleri ileri sürmek konusunda aktif bir çaba göstermeye zorlanamayacaktır. Nitekim bu hükmün dolaylı bir sonucu olarak, kendisini veya yakınlarını korumak için susma hakkını kullanan kişinin bu hakkını kullanması da, onun aleyhine bir husus teşkil etmez¹⁷⁴. Öğretide de, susmanın kişinin aleyhine delil olarak kullanılamayacağı haklı olarak ifade edilmiştir¹⁷⁵. Kanun koyucunun, haksız mal edinme olgusu açısından kişiye edindiği

¹⁷² ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ/ TEPE, s. 66.

¹⁷³ Lat. bkz. "*nemo tenetur se ipsum accusare*".

¹⁷⁴ ZAFER, Hamide, "*Savunma Hakkı ve Sınırları*", Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, Yıl, 2013, s. 512.

¹⁷⁵ CENTEL/ ZAFER, s. 170.

malların kanuna veya genel ahlaka uygun olduğunu, yine yaptığı harcamaların sosyal yaşantısına aykırı olmadığını ispat etme külfeti getirmesi, Anayasa'da güvence altına alınan susma hakkının da ihlali anlamına gelecektir. Çünkü, kişi daha en başında suçsuzluğunu ispat etmek zorunda olmayıp susma hakkının güvencesi altındadır ve maddi gerçeği ortaya çıkarmak amacıyla da olsa, soruşturmayı veya kovuşturmayı yürüten makamlara aktif bir katkıda bulunarak delil vermek zorunda değildir. Oysa 3628 sayılı Kanunu'nun 4. maddesinin düzenlemesi, kişinin susmasını, başka bir anlatımla malvarlığında yer alan hususların kanuna veya genel ahlaka uygun olarak edindiğini ispatlamamasını malın haksız edindiği yolunda bir karine sayarak cezalandırma yolunu seçmektedir. En basit anlatımıyla, kişinin kendisini suçlayan bir beyanda bulunmaya ya da bu hususta delil göstermeye zorlanamaması hakkını kullanması Anayasaya aykırı olarak cezalandırılmaktadır.

Son olarak konu ile bağlantılı olan karine ve ispat yükü arasındaki ilişkiye de değinmekte fayda vardır. Karine¹⁷⁶, genel olarak genel bir kuraldan ya da tecrübeden hareketle, benzer bir olayın sonucuna ilişkin bir çıkarım yahut varsayım olarak tanımlanabilir¹⁷⁷. Nitekim bu çıkarım yahut varsayım ya bir hayat tecrübesinden (fili karine) yahut da hukuki bir kuraldan (hukuki karine) kaynaklanır. 3628 sayılı Kanunu'nun 4. maddesinde de kanun koyucu, kanuna ya da genel ahlaka uygun olarak elde edildiği ispat edilemeyen malların haksız olarak edinildiğini varsayarak aslında hukuki bir karineye yer vermiştir. Ceza muhakemesi hukukunda, hukuki karinelerin sonuçları *-usul hukukundan farklı olarak*¹⁷⁸ tek başına hâkimin vicdani kanaatini oluşturması için yeterli değildir. Ayrıca hem fiili karinelerin hem de hukuki karinelerin aksi ispatlanabileceğinden taraflar açısından bir ispat külfeti getirdiğinden de bahsedilemeyecektir. Diğer bir ifadeyle, hukuki karinenin varlığı sanığın suçsuz olduğunu ispatlama açısından delil göstermeye zorlanması anlamına gelmeyecektir¹⁷⁹. Aksinin kabulü, mahkemenin gerçeği araş-

¹⁷⁶ Daha fazla bilgi için bkz. KARAKAŞ, Tülay Fatma, "Karine Kavramı, Kanuni Karineler Ve Varsayımlar", AÜHFD, 62 (3) 2013, s. 731 vd.

¹⁷⁷ BİRTEK, s. 33.

¹⁷⁸ KARAKAŞ, s. 736.

¹⁷⁹ BİRTEK, s. 37-38.

tırma ve muhakemeyi yapılandırma ilkeleri ile bağdaşmaz¹⁸⁰. Dolayısıyla 3628 sayılı Kanunu'nun 4. maddesinde hukuki bir karineye yer verilse de, bu husus maddi gerçeğin ortaya çıkartılması adına mahkemenin gerekli araştırmayı re'sen yapma görevini ortadan kaldırmayacaktır.

Tüm bunların sonucunda öğretilde de ifade edildiği üzere, haksız mal edinme hususunda ispat külfetinin sanığın üzerinde olması, ispatı oldukça zor olan bu konuda yargı makamlarının elini oldukça kuvvetlendirmekte ve yolsuzluk-rüşvet filleri ile mücadelede önemli bir silah teşkil etmektedir¹⁸¹. Bununla beraber, ispat olgusunun kolaylaştırılması adına ceza muhakemesinin uzun uğraşlar sonucu edindiği kazanımlar yok sayılmamalıdır. Nitekim yukarıda ayrı ayrı ifade edildiği üzere, ispat külfetinin sanığın omuzlarına yüklenmesi ceza muhakemesinin ispata ilişkin genel ilkelerine ters düşeceği gibi, birbiriyle bağlantılı olarak ele alınsa da, aslında birbirinden bağımsız olarak korunan ve Anayasa'da güvence altına alınmış olan susma hakkı ve masumiyet karinesi gibi iki önemli savunma hakkını da ihlal etmektedir. Keza her türlü ispat imkanına sahip olan ve ceza muhakemesinin yapısına uygun olarak daha güçlü konumda olan Devlet aygıtının karşısında sanığın bir de ispatlayamadığı bir husustan cezalandırılması kabul edilemez. Bu sebeplerden dolayı madde metninin yeniden düzenlenerek Anayasa ve ceza muhakemesi ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi yerinde olacaktır.

b. Fail ve Mağdur

3628 sayılı Kanunu'nun 13. maddesinde düzenlenen haksız mal edinme suçunun faili, tıpkı yukarıda belirtilen diğer suçlarda olduğu gibi *-11. madde hariç olmak üzere-* söz konusu Kanunda sayılan ilgili kişilerdir. Nitekim aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2006 tarihli kararında da bu husus; *"... Maddenin birinci fıkrasındaki suç, bu Yasanın kapsamına giren görevlerde bulunan kişilerin haksız mal edinmesi ile oluşur. Üçüncü kişilerin bu suçu işlemesi, suça katılma hükümleri haricinde olanaksızdır"* şeklinde ifade edilmiştir¹⁸².

¹⁸⁰ Bununla beraber, Salabiaku/Fransa kararında Mahkeme, bu türden karinelerin ceza yargılamasında kullanılmasının tek başına adil yargılanma hakkını ihlal edici nitelikte olmadığına karar vermiştir. Salabiaku v. Fransa, App. No: 1988/10519-83, karar için bkz. **BİRTEK**, s. 427, dpt. 192.

¹⁸¹ **UĞUR**, Mal Bildirimi..., s. 194; **AYDIN/ YILMAZER**, s. 215.

¹⁸² **YCGK**, E. 2005/7-173, K. 2006/145, T. 30.05.2006, karar için bkz. **TOSUN/ARTUÇ**, Türk Hukukunda Suçlar, s. 1250 vd.

Bundan dolayı söz konusu suç, özgü suç niteliğini taşımakta olup, özel faillik niteliğini taşımayan; başka bir ifadeyle, 3628 sayılı Kanunu'nun 2. maddesinde sayılmayan diğer kişiler tarafından işlenmesi mümkün değildir¹⁸³.

13. maddenin 2. fıkrasında ise, haksız edinilen malı kaçıran veya gizleyene de aynı ceza verileceği hüküm altına alınmıştır. İlgili fıkranın ayrı bir suç teşkil edip etmeyeceği veya birinci fıkrada yer alan suçu işleyen kişinin ayrıca ikinci fıkradan da sorumlu tutulup tutulamayacağı ise tartışmalıdır. Bu bakımdan Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na *-yukarıda atıf yaptığımız karar-* göre; 13. maddenin ikinci fıkrasında yer alan suç, ancak birinci fıkra kapsamına girmeyen diğer kişiler tarafından işlenebilecektir. İlgili kararda bu husus; "*Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen suç ise, haksız edinilen malı kaçıran ve gizleyenleri de birinci fıkra uyarınca cezalandırmayı gerektirmektedir. Bu suç, ancak üçüncü kişiler tarafından işlenebilen bir suçtur. Birinci fıkradaki suçun faili olan haksız mal edinen kişi, bu suçun faili olamaz. Nitekim, maddede yer alan "de" eki, bu durumu vurgulamaktır. Bu suretle yasa koyucu, haksız edinilen malın üçüncü kişilerce kaçırılması veya gizlenmesi eylemlerini engellemeyi amaçlamıştır*" şeklinde

¹⁸³ Keza Anayasa Mahkemesi de Yüce Divan sıfatıyla gerçekleştirdiği bir yargılamada konu hakkında şu ifadelere yer vermiştir: "*Haksız mal edinen kişi tabirinden, Kanunu'nun 2. maddesi gereğince mal bildiriminde bulunması zorunlu bulunan kişilerin anlaşılması gerektiği her türlü izahtan varestedir.*" AYM., E. 2004/4, K. 2007/2, T. 05.10.2007, karar için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 212 vd.

belirtilmiştir. Buna karşılık hem Kurul başkanı¹⁸⁴ hem de diğer üyelerden bazıları¹⁸⁵ değişik gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmamışlardır.

Bu hususta, özellikle Kurul Başkanı tarafından değinilen haklı birkaç noktaya temas etmek yerinde olacaktır. Gerçekten de, 13. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen suçun failinin yalnızca 1. fıkra kapsamına girmeyen diğer kişiler olduğunu kabul etmek, uygulamada özellikle zamanaşımı açısından birçok haksızlığı beraberinde getirmektedir. Ayrıca Ceza Genel Kurul kararında belirtildiği gibi haksız mal edinmenin, kendi içerisinde gizleme ve kaçırma fiillerini de kapsamı durumunda kişinin pekâlâ 13. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen suçun da faili olabileceği sonucu çıkarılabilir. Çünkü, haksız mal edinen kişi daha sonra bunun ortaya çıkmasını önlemek adına değişik yöntemler izleye-

¹⁸⁴ Kurul Başkanı; "3628 sayılı Yasa, belli görevlerde bulunan kişilerin yolsuzluk yapmalarının önlenmesi amacı ile çıkarılmış özel bir yasadır. Nitekim Yasanın genel gerekçesinde ve "Amaç" başlığını taşıyan 1. maddesinde bu husus açıkça vurgulanmıştır. O halde bu Yasadaki suçların failleri, öncelikle bu Yasada sayılan görevlerde bulunan kişiler olacaktır. Sayılan görevliler dışında kalan üçüncü kişilerin bu Yasadaki suçların faili olması ancak istisnai hallerde söz konusu olabilecektir. Yasanın 13. maddesinin her iki fıkrasında düzenlenen suçlar, ayrı maddi unsurları içermektedir. Birinci fıkrada haksız mal edinme, ikinci fıkrada haksız edinilen malın kaçırılması veya gizlenmesi eylemleri yaptırım altına alınmaktadır. Haksız mal edinen bir kimsenin, bu malı kaçırmaması veya gizlemesi halinde bu eyleminin cezalandırılmayacağı söylemek, yasa koyucunun yukarıda açıklanan amacı ile çelişecektir. Kaldı ki, haksız mal edinme ani suç niteliğinde olduğundan, malın haksız edinilmesi ile suç tamamlanacağı için dava zamanaşımı bu tarihten başlayacak, malın kaçırılması veya gizlenmesi mütemadi bir suç olduğu için temadimin tamamlandığı veya kesildiği tarihte suç tamamlanacağı için dava zamanaşımı da bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Bu durumda uygulamada çok zaman, asli maddi fail durumunda ki haksız mal edinen kişinin hakkındaki dava zamanaşımına uğrarken, onun eylemine haksız edinilmiş mali gizleme yöntemiyle katılan üçüncü kişinin hakkındaki dava zamanaşımına uğramayacaktır. İkinci fıkradaki suçun yalnızca üçüncü kişiler tarafından işlenebileceğinin kabulü halinde asıl failin cezalandırılmadığı yerde, ona yardımcı olan kişilerin cezalandırılması söz konusu olacaktır ki, bu ceza adaletiyle bağdaşmayacaktır. Bu nedenle 13. maddenin birinci fıkradaki suçun failinin, ikinci fıkradaki suçun faili de olabileceği kabul edilmelidir. Somut olayda sanık hakkında düzenlenen iddianamede yüklenen suç, haksız mal edinme ve gizleme olarak nitelendirilmiş, Yerel Mahkemece de sanığın haksız edindiği mali bildirmeyerek gizlediği kabul edilmiştir. Gerekçeli karardaki kabul ve sanığın sabit kabul edilen eylemi malın gizlenmesidir. Bu itibarla sanığın eylemi, 13. maddenin 2. fıkrasındaki suçu oluşturur" şeklinde görüş bildirerek çoğunluk görüşüne katılmamıştır.

¹⁸⁵ Kurul üyelerinden Z. Aslan ise "13. maddenin birinci fıkrasındaki suçun faili, ikinci fıkrada düzenlenen suçun da faili olabilir. Somut olayda sanığın eylemi her iki fıkradaki suça da uymakta olduğundan, her iki suçtan da cezalandırılmalıdır" şeklindeki gerekçesiyle çoğunluk görüşüne katılmamıştır. Maddenin hem ilk fıkrası hem de ikinci fıkrası lafzi yorum metoduyla incelendiğinde söz konusu karşı görüşe katılmak mümkün değildir.

rek bu malı gizlemekte veya kaçırmaktadır. Malı kaçıran kişinin 3. kişi olması da, haksız mal edinen kişinin bu iradesini değiştirmemektedir.

Bununla beraber normun yazımı göz önüne alındığında, 13. maddenin 2. fıkrası açısından kanun koyucunun amacı; haksız mal edinme suçunun ortaya çıkmaması için gayret eden üçüncü kişileri, birinci fıkrada öngörülen cezaya tabi kılarak, yolsuzluk ve rüşvet fiilleri ile etkin bir şekilde mücadele etmektir¹⁸⁶. Bundan dolayı, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun çoğunluk görüşüne katılarak biz de 2. fıkrada yer alan suçun ancak birinci fıkrada yer alan suçu işleyen kişiden farklı olan diğer kişiler tarafından işlenebileceğini ileri sürmekteyiz. Tabii yukarıda ele alınan ve Kurul Başkanı tarafından dile getirilen sorunların ise hukuki bir çerçevede çözümünün yapılması, diğer bir ifadeyle söz konusu adletsizliğin giderilmesi adına maddenin yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Suçun mağduru ise 3628 sayılı Kanunu'nun üçüncü bölümünde düzenlenen diğer suçlar da olduğu gibi - 11. madde hariç olmak üzere- toplumu oluşturan herkestir. Bu açıdan, herhangi bir gerçek kişinin haksız mal edinme suçundan dolayı mağdur olması mümkün değildir.

c. Maddi Unsur

İnceleme konusu suçun maddi unsuru, 3628 sayılı Kanun ve diğer özel kanunlarda sayılan ilgili kişilerin haksız bir mal edinmesidir. Diğer bir ifadeyle, ilgili suçun maddi unsuru normun içeriğinde düzenlendiği üzere ilgili kişinin kanuna veya genel ahlaka uygun olduğunu ispatlayamayacağı bir malvarlığı değerini iktisap etmesi olarak göstermiştir. Bunun yanı sıra, kişinin sosyal yaşantısı gereği kazandığı gelir ile uyumlu olmayan harcamalar şeklindeki artışlar da 3628 sayılı Kanunu'nun 4. maddesinin lafzi gereğince haksız mal edinme olarak değerlendirilecektir.

İlgili kişinin gerçekleştirdiği fiilin haksız mal edinme kapsamında kalıp kalmadığının tespiti için Yargıtay kararlarında ve öğretide birtakım kriterler ileri sürülmüştür. Bu bakımdan Yargıtay her somut olayda değişmekle birlikte genel olarak kişinin haksız mal edinme suçundan sorumlu olabilmesi için; sanığın hangi malvarlığını hangi tarihte edindiği, edindiği tarihlere göre bunların yasal kaynağının bulunup bulunmadığı ve geliriyle uyumlu olup olmadığı, görevi icabı aylık maaşının

¹⁸⁶ Aynı yönde UĞUR, "3628 sayılı Kanuna Eleştirel Bir Bakış", s. 306 vd.

bulunduğu da gözetilerek mutata tasarruf ölçüleri de nazara alındığında, hangilerinin haksız mal edinme, hangilerinin yasal mal edinme olduğu gibi hususların araştırılarak açık bir şekilde belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁸⁷. Keza bir başka kararında Yargıtay; "Sanık baştan beri değişmeyen savunmasında dava konusu gayri menkullerin babasından intikal ettiğini ve miras yolu ile kardeşleri ve yakınlarına intikal eden hisselerin satın alınması suretiyle sahip olunduğunu belirtmekle anılan gayri menkullerden miras yolu ile doğrudan hissesine intikal edenler dışında aile içi satışa konu olan taşınmazların konumu da dikkate alınarak edinme tarihi itibarıyla değerleri tespit edilerek, edinim tarihinden önceki dönemlerdeki mal bildirimlerindeki aktifler, yasal ve genel ahlaka uygun gelirleri, mahsul gelirleri karşılaştırılarak, edinimlerin haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığı belirlendikten sonra hasıl olacak sonuca göre suç vasfı ve sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiğinin gözetilmemesi..."¹⁸⁸ diyerek suçun tespiti açısından benzer kriterlerin araştırılmamasını bozma nedeni olarak ifade etmiştir¹⁸⁹.

¹⁸⁷ YCGK, E. 2005/7-173, K. 2006/145, T. 30.05.2006.

¹⁸⁸ 7. CD., E. 2000/15143, K. 2000/17585, T. 20.12.2000, karar için bkz. TOSUN/ARTUÇ, Asliye Ceza Davaları..., s. 1120.

¹⁸⁹ Ayrıca bkz. "...sanığın mal bildirimlerinde yer alan ve almayan Kartal, Tempura, Toyota marka araçlar ile 21.10.1997 günlü mal bildiriminde gösterilen Çankaya'daki taşınmaz ve Demetevler'de satılan ve alınan taşınmazlar ile Antalya'daki taşınmaz hissesinin, alım ve satım tarihleri itibarıyla değerleri tespit edilerek önceki dönemde sanığın mal bildirimlerindeki aktifleri mevcut bulunan aktifleri karşıtılıp, edinimlerden yasal ve genel ahlaka uygun olanlar ve olmayanlar belirlendikten sonra karar verilmesi gerekirken, eksik soruşturma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi..." 7 CD., E. 2001/10638, K. 2001/12641, T. 04.07.2001; "Sanık Halil Malak hakkında haksız mal edinmeden dolayı kamu davası açıldığı gözetilip öncelikle sanık Halil ve eşinin tüm malvarlıkları ile bu malların edinme tarihleri ile bu tarih itibarıyla değerleri tespit edilerek, edinim tarihlerinden önceki dönemde sanığın mal bildirimlerindeki aktifler, yasal ve genel ahlaka uygun gelirleri karşıtılıp edinimlerin tamamının haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığı araştırılarak, hasıl olacak sonuca göre, karar verilmesi gerekirken yetersiz bilirkişi raporlarına ve eksik soruşturmaya dalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi..." 7. CD., 2001/3532, K. 2001/13004, T. 12.07.2001, "Sanıklar savunmalarında, haksız edindikleri iddia olunan mallarının kaynağı olarak, babalarından miras yoluyla intikal eden gayrimenkuller ile bunların kira geliri, yakınlardan aldıkları ziyenet eşyaları, ticaret faaliyetlerinden ve maaşlarından elde ettikleri kazançları gösterdikleri cihetle sanıkların malvarlıkları ve edinilme tarihleri ayrıntılı şekilde saptanıp, babalarından kalan servet ve bunun kardeşler arasındaki taksimi ile kendilerine ziyenet eşyası verdikleri ileri sürdükleri yakınlarının gelir durumu, sahip oldukları gayri menkullerin rayiç kira getirisinin ne olabileceği, kira ödeyen kiracıların varsa ticari defter vergi kayıtları incelenip, sanıkların gelir elde ettikleri şirketlerin giderleri belirlenip karlılık durumları saptanıp, sosyal durumlarına göre yapmaları gereken harcamalarda nazara alınacak şekilde yasal ve genel ahlaka uygun gelirleri sahip oldukları mallar, Sayıştay denetçilerinden oluşturulacak 3 kişilik bilirkişi heyetine tespit ettirilerek sonucuna göre

Yargıtay 2016 tarihli güncel kararlarında da¹⁹⁰, sanığın önceden vermiş olduğu mal bildirimlerinin ve haksız mal edinmeye konu olan edinimlerden önce sahip olduğu malvarlığının; haksız mal edinme olarak değerlendirilen malvarlığı değerleri ile karşılaştırılarak, söz konusu mal edinmenin kanuna ve genel ahlaka uygun olup olmadığına araş-

hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken, sanıkların sundukları belgeler ve gösterdikleri savunma tanıklarının anlatımlarına ilişkin, karşıt inceleme yapılmaksızın hazırlanan yetersiz bilirkişi raporlarına itibarla, eksik soruşturmaya dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi..." 7. CD., E. 2004/5450, K. 2004/4693, T. 05.04.2004, "İddianamede sanığın 30.05.1990, 05.01.1995 ve 28.01.1998 tarihlerinde düzenlendiği mal bildirim beyannamelerinde kayıtlı malların haksız edinildiğinin belirtildiği ve ayrıca Denizli İhlas Finans Kurumunda eşi Ayşe Bardan adına açılmış bulunan hesaptaki dövizi mal bildiriminde göstermemek fiillerinden dava açılmış olup, sanığın taşınmazları ve otomobili yasal ve ahlaka uygun edinip edinmediği, edinimlerin tamamının haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığı konusunda uzman 3 kişilik bilirkişi heyetine tespit ettirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eşi Ayşe adına İhlas Finans Kuruluşundaki hesapta bulunan haberdar olmadığı kabulü ile iddianamede gösterilen tüm fiilleri kapsayacak şekilde beraatine hükmolunması..." 7. CD., E. 2003/7196, K. 2004/8255, T. 16.06.2004, kararlar için bkz. TOSUN/ ARTUÇ, Asliye Ceza Davaları..., s. 1121 vd.

¹⁹⁰ "suç tarihinin malların edinim tarihleri olacağı da gözetilerek, sanığın eşi ...'a kardeşi ... tarafından verildiği ve üç adet ev satışından elde edildiği iddia edilen 116.000 TL ile ...'un kardeşi ... tarafından emaneten verildiği iddia edilen 8.000 Euro'nun, ... adına kayıtlı banka hesaplarına emaneten yatırıldığı savunulması ve dosyaya da paraların emaneten verildiğine ilişkin taraflarca imzalı sözleşmelerin ibraz edildiğinin anlaşılması karşısında; savunmanın doğruluğunun veya aksinin ispatlanabilmesi amacıyla, öncelikle tanık ...'ün sattığı taşınmazların mülkiyetini alan kişi veya kişiler tanık sıfatıyla dinlenip, gerektiğinde satılan taşınmazların piyasa değeri konusunda uzman mütalaası da alınmak suretiyle taşınmazların satış değeri ile ödemelerin tanık ...'e elden mi yoksa banka havalesi yoluyla mı ve hangi tarihlerde yapıldığı tanıklardan sorulduktan sonra, satıştan ele geçen para miktarı ile emaneten tanık ...'a bırakıldığı iddia olunan para miktarı karşılaştırılarak ve ayrıca kamu davasına konu paranın satışların yapıldığı tarihlerde tanık ...'un hesabına yatıp yatmadığı ve bu tarihlerde yatmış ise tek kalem de mi yoksa parçalar halinde mi yatırıldığı hususları araştırılıp, ...'un kardeşi ... ile taraflar arasında yapılan sözleşmelerde kefil sıfatıyla yer alan ... tanık sıfatıyla dinlenerek 8.000 Euro ile 116.000 TL'nin kaynağının sorulması, 27/03/2008 tarihli soruşturma raporunda bahsi geçen sanığın eşi ... adına kayıtlı diğer hesaplardaki birikimler ile sanığın mal beyanına konu etmediği kendisi üzerine, eş ve çocukları adına kayıtlı bulunan taşınmazlar, taşınır mallar, eş ve çocuklarına ait gelir miktarları ve birikimler de araştırılıp, tespit edilmesi halinde edinme tarihleri itibarıyla değerleri belirlendikten sonra, sanığın savunmaları ve kızı ...'un 27/03/2008 tarihli soruşturma raporuna konu edilen harcama miktarları da gözetilerek, yasal ve genel ahlaka uygun gelirleri ile giderleri denetim imkan verecek şekilde karşılaştırılıp edinimlerinin tamamının veya bir kısmının haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığına tespiti amacıyla yeniden bilirkişi heyetine inceleme yaptırılıp alınacak raporun sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekirken eksik inceleme ve yetersiz bilirkişi raporlarına dayalı olarak mahkumiyet hükmü kurulması..." Y. 19. CD., E. 2015/6419, K. 2016/21065, T. 05.10.2016, Y. 19. CD., E. 2015/4617, K. 2016/22135, T. 02.11.2016; Y. 19. CD., E. 2016/6006; K. 2016/21452, T. 12.10.2016 kararlar için bkz. <http://emsal.yargitay.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

tırılmamasını eksik inceleme olarak değerlendirmiştir. Bu araştırmanın ise biri bankacı, biri yeminli mali müşavir veya hesap uzmanı ve biri de sanığın aile fertleriyle birlikte yaşam tarzına, mesleki durumuna ve sosyal seviyesine göre (*yiyecek, giyecek, kira, eğitim, telefon faturaları, kredi kartı gibi*) harcamaları ile yasal gelirleri yönünden denetime imkân verecek şekilde karşılaştırma yapabilecek uzman kişiden oluşacak bilirkişi heyetinden rapor alınarak yapılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁹¹.

Öğretide de, yasa kapsamındaki ilgili kişilerin malvarlığı bildirimlerinin, yetkili merciler tarafından saklanan önceki malvarlığı bildirimleri ile karşılaştırılacağı, bu bakımdan meydana gelen uyumsuzlu-

¹⁹¹ Aynı zamanda Yargıtay bir kararında "3628 sayılı Kanununun 4. maddesinde «Kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar, bu Kanunun uygulanmasında haksız mal edinme «sayılacağı belirtilmiş olup, suç tarihinin malların edinim tarihleri olacağı da gözetilerek, sanığa ait maaş, ikramiye, ek ödeme gibi kamu görevlisi olduğu döneme ilişkin gelirler, hisse senetleri, hazine bonusu, döviz, ziynet eşyası, gayrimenkul (arsa, tarla ve daireler), banka hesapları, otomobil ve kira gelirleri gibi malvarlıklarının edinim tarihleri ve ne şekilde edinildiğinin tespiti, mal varlıklarındaki aktif ve pasiflerin birlikte değerlendirilmesi amacıyla biri bankacı, biri yeminli mali müşavir veya hesap uzmanı ve biri de sanığın aile fertleriyle birlikte yaşam tarzına, mesleki durumuna ve sosyal seviyesine göre (yiyecek, giyecek, kira, eğitim, telefon faturaları, kredi kartı gibi) harcamaları ile yasal gelirleri yönünden denetime imkan verecek şekilde karşılaştırma yapabilecek uzman kişiden oluşacak bilirkişi heyetinden rapor alınarak, sanığın edinimlerinin tamamının veya bir kısmının haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığının tespiti, göreviyle bağdaşmasa dahi, görevi dışında gelir getiren faaliyetleri nedeniyle elde etmesi söz konusu olabilecek kazançlarının da malvarlığıyla orantılı olup olmadığının belirlenmesi ile sanığın savunmaları da göz önünde bulundurularak, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu konuda rapor aldırılmadan eksik kovuşturma ile yetinilerek beraat kararı verilmesi... bozulmasına..." şeklinde kararı vererek bu hususu ifade etmiştir. Karar için bkz. Y. 19. CD., E. 2016/11819, K. 2016/22132, T. 02.11.2016; Ayrıca bkz. "...bu Kanun'un uygulanmasında haksız mal edinme "sayılacağı belirtilmiş olup, suç tarihinin malların edinim tarihleri olacağı da gözetilerek, sanığa ait maaş, ikramiye, ek ödeme gibi kamu görevlisi olduğu döneme ilişkin gelirler, hisse senetleri, hazine bonusu, döviz, ziynet eşyası, gayrimenkul (arsa, tarla ve daireler), banka hesapları, otomobil ve kira gelirleri gibi malvarlıklarının edinim tarihleri ve ne şekilde edinildiğinin tespiti, mal varlıklarındaki aktif ve pasiflerin birlikte değerlendirilmesi amacıyla biri bankacı, biri yeminli mali müşavir veya hesap uzmanı ve biri de sanığın aile fertleriyle birlikte yaşam tarzına, mesleki durumuna ve sosyal seviyesine göre (yiyecek, giyecek, kira, eğitim, telefon faturaları, kredi kartı gibi) harcamaları ile yasal gelirleri yönünden denetime imkan verecek şekilde karşılaştırma yapabilecek uzman kişilerden oluşacak bilirkişi heyetinden rapor alınarak, sanığın edinimlerinin tamamının veya bir kısmının haksız mal edinme niteliğinde olup olmadığının tespiti ile sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu özellikleri taşımayan yetersiz bilirkişi raporu ile yetinilerek beraat kararı verilmesi..." Y. 19. CD., E. 2016/1693, K. 2016/21685, T. 20.10.2016, kararlar için bkz. <http://emsal.yargitay.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

ğın kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilemeyen veya ilgilinin sosyal yaşantısı tarafından geliriyle uygun olmayan harcamalardan kaynaklanması halinde, söz konusu kişinin haksız mal edinmiş sayılacağı belirtilmiştir¹⁹².

Öte yandan, suçun maddi unsurunun bir parçasını oluşturan; kanuna veya genel ahlaka aykırılık ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususuna ise ayrı bir parantez açmak gerekir. Bu noktada 3628 sayılı Kanunda sayılan görevli kişilerin, kanuna aykırı olarak edindikleri her türlü kazanç veya mal varlığı değeri haksız mal edinme olarak değerlendirilebilir. Diğer bir ifadeyle, mevzuatın ihlali suretiyle kişinin haksız bir kazanç veya mal varlığı elde etmesi söz konusu suçun oluşumuna sebebiyet verecektir.

Bununla beraber, 'kanun' ifadesi kadar belirli olmayan 'genel ahlak' ibaresinden ne anlaşılması gerektiği ise açıklamaya muhtaçtır. Anayasa Mahkemesi, genel ahlakın; "*belli bir zamanda bir toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş bulunan ahlak kurallarıyla ilgili hareketleri gösteren ve kolayca anlaşılabilir bir anlam*" taşıdığını ifade etmiştir¹⁹³. Uluslararası ve ulusal pek çok metinde güvence altına alınan; yerleşme ve seyahat hürriyeti, ifade hürriyeti, barışçıl toplanma hürriyeti veya dernek kurma hürriyeti gibi birçok hak açısından genel sınırlandırma sebebi olarak görülen genel ahlak (public morality), diğer sınırlandırma sebeplerine nazaran daha muğlak bir kavramdır¹⁹⁴. Genel ahlakın, toplumdan topluma ve zamandan zamana göre değişen yapısı evrensel ahlak standartlarının oluşmasını engellemiştir. Yine de, genel ahlakın korunması ile kamu düzeninin korunması arasında sıkı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir¹⁹⁵. Bu bakımdan, kişilerin dış dünyaya yansıyan davranışlarının toplumun büyük bir kesimi için kabul edilen standart etik kurallara aykırı olması mümkün olabilir. Keza 3628 sayılı Kanun kap-

¹⁹² UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 195.

¹⁹³ AYM., E. 1963/128, K. 1964/8, T. 28.01.1964, karar için bkz. ARSLAN, Zühtü, "Temel Hak Ve Özgürlüklerin Sınırlanması: Anayasa'nın 13. Maddesine Üzerine Bazı Düşünceler", Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt: 19, 2002, s. 142, dpt. 10.

¹⁹⁴ Nitekim öğretilerde de, genel ahlakın bir sınırlandırma sebebi olarak öngörülmesi durumunda, faaliyetin maddi ögesinin araştırılması diğer bir ifadeyle, ilgili faaliyetin yaratacağı somut etkinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. KABOĞLU, Ö. İbrahim, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 10. Baskı, İstanbul, 2015, s. 269, dpt. 3.

¹⁹⁵ KALABALIK, Halil, İnsan Hakları Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, Ekim 2015, s. 170.

samında görevli olan ve istisnalar haricinde kamu görevlisi sıfatını haiz kişilerin suç oluşturmamak kaydıyla genel ahlaka aykırı tutum ve davranışlar sonucu mal edinmeleri de 4. madde kapsamında yasaklanmıştır. Söz gelimi, bir memurun dilencilik yapması¹⁹⁶ veya yine suç teşkil etmemek kaydıyla fuhuş organizasyonunun içinde yer alması gibi.

3628 sayılı Kanunu'nun 13. maddesinin ilk fıkrasında yer alan suç, hareketin yapısına ilişkin olarak; neticesi harekete bitişik bir suçtur. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da eski tarihli bir kararında haksız mal edinmenin ani bir suç olduğunu ve bundan dolayı da haksız mal edinmenin gerçekleştiği anda söz konusu suçun tamamlanacağını belirtmiştir¹⁹⁷. Bununla beraber, her ne kadar haksız mal edinme suçu, haksız olarak elde edilen malın edinim tarihinde meydana geleceksede, 13. maddenin 2. fıkrasında yer alan malın gizlenmesi veya kaçırılması fiili, kesintisiz (mütemadi) suç teşkil etmektedir. Yargıtay da; "*haksız mal edinme ani suç niteliğinde olduğundan, malın haksız edinilmesi ile suç tamamlanacağı için dava zamanaşımı bu tarihten başlayacak, malın kaçırılması veya gizlenmesi mütemadi bir suç olduğu için temadinin tamamlandığı veya kesildiği tarihte suç tamamlanacağı için dava zamanaşımı da bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır...*" ifadesi ile bu hususu vurgulamıştır¹⁹⁸. Bundan dolayı, kişinin haksız elde edilen malı gizleme veya kaçırma kastıyla eylemine başladığı tarihten itibaren suç oluşacak, kesintinin meydana geldiği yani malın tespit edildiği veya ortaya çıktığı anda ise bitecektir¹⁹⁹. Keza haksız edinilen malın gizlenmesi ve kaçırılması suçu açısından, mütemadi suçların yapısına uygun olarak gizleme veya kaçırma fiillerinin makul bir süre devam etmesi gerekmektedir.

¹⁹⁶ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 125.

¹⁹⁷ "Yine sanık, gelirlerini belirtmediği iddia olunan taşınmazlardan en sonuncusunu 11.10.1989 tarihinde ölen babasının ölümünden önce 27.09.1989 tarihinde satın alarak adına tescil ettirmiştir. 3628 sayılı Yasanın 12 ve 13. maddelerinde düzenlenen eksik mal bildiriminde bulunma ve haksız mal edinme suçlarının ani birer suç olduklarından, mal bildirimi için öngörülen sürenin bitimi ile haksız mal edinme tarihlerinde oluştuklarında ise kuşku yoktur." YCGK., E. 1998/7, K. 1998/288-11, T. 03.02.1998, karar için bkz. **PARLAR/ HATİPOĞLU**, Ekonomik Suçlar..., s. 662-663.

¹⁹⁸ YCGK, E. 2005/7-173, K. 2006/145, T. 30.05.2006.

¹⁹⁹ Mütemadi suçlarda, suçun tamamlanma anı ile bitme anının farklı olduğu hususunda bkz. **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 267.

d. Manevi Unsur

Söz konusu suç, ancak doğrudan kast ile işlenebilir. İlgili kişinin haksız bir mal edinme hususunda, kastının bulunması suçun meydana gelmesi için yeterlidir. Ayrıca dikkat edilmelidir ki; kanun koyucu normun tipinde "haksız mal edinmeden" bahsetmektedir. Ancak bu haksızlık, elde edilen maldan ziyade kişinin onun elde edilmesi ile alakalıdır. Keza 13. maddenin 2. fıkrasında; "*Haksız edinilen malı...*" ifadesine yer verilerek haksızlığın maldan ziyade harekete ilişkin olduğu ortaya konulmuştur. Bundan dolayı haksız mal edinme suçu açısından, kişinin kastının, suçun konusunu teşkil eden mal veya değer, kanuna yahut genel ahlaka aykırı yollardan elde edildiğine ilişkin olması gerekmektedir. Daha doğru bir anlatımla kişi, suça konu malı veya kazancı, kanuna veya genel ahlaka aykırı bir hareket sonucunda (*haksız olarak*) elde ettiğini bilmelidir. Bilmemesi yahut bu hususta esaslı bir yanılgıya düşmesi sonucunda Türk Ceza Kanunu'nun 30. maddesinde düzenlenen hata hükümleri gündeme gelebilir.

Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen haksız edinilen malın kaçırılması veya gizlenmesi açısından da kişinin öğretilde de vurgulandığı üzere malın haksız olduğunu bilmesi ve buna göre hareketini gerçekleştirmesi gerekir. Dolayısıyla ikinci fıkrada yer alan suç açısından da kanun koyucu failin doğrudan kastla hareket etmesini aramıştır.

e. Hukuka Aykırılık Unsuru

Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümler kısmında yer alan hukuka uygunluk sebepleri, suçun genel bir unsuru teşkil etmekte ve özel hükümler kısmında düzenlenen tüm suçlar açısından uygulama alanı bulmaktadır. Bununla beraber kanun koyucu bazı hallerde, hukuka aykırılığı, normun tipinde özel olarak göstermiştir. Söz gelimi; "*hukuka aykırı olarak*", "*hukuka aykırı bir davranışla*" gibi²⁰⁰. Bu hallerde, 'hukuka özel aykırılık'tan bahsedilecektir²⁰¹. Normun tipinde hukuka aykırı ifadesine özel olarak yer verilmesine farklı sonuçlar bağlanmıştır. Bir görüşe göre bu hallerde, hukuka aykırılık artık tipikliğe ait bir unsur

²⁰⁰ Örneğin; Türk Ceza Kanunu'nun 134. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen özel hayatın gizliliğini ifşa suçu açısından kanun koyucu ifşanın hukuka aykırı olmasını aramıştır.

²⁰¹ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 407-408; ZAFER, Genel Hükümler, s. 315 vd.; ÖZGENÇ, s. 300 vd.; HAKERİ, s. 285.

haline geldiğinden kişinin kastının kapsamında kalacaktır²⁰². Diğer bir ifadeyle, kişinin gerçekleştirdiği fiilin hukuka aykırı olduğunu bilmesi ve istemesi aranacak; bundan dolayı söz konusu fiil olası kastla işlenemeyecektir. Diğer bir görüşe göre ise, hukuka aykırılığın normun içerisinde özel olarak belirtilmesi herhangi bir anlam taşımamakta; yalnızca hâkimin söz konusu suç açısından hukuka uygunluk hallerine daha fazla dikkat etmesi hususunda bir uyarı anlamına gelmektedir²⁰³.

Bununla beraber, kanun koyucu bazı suçlar için hukuka aykırılığı ifade eden kavramları, maddi unsur olarak bizatihi vurgulamıştır²⁰⁴. İnceleme konusu suç olan haksız mal edinme suçu açısından da, kanun koyucu, "haksız mal edinene" ifadesine yer vererek, hukuka aykırılık unsurunu suç kalıbına dahil etmiştir. Bunun sonucu olarak, artık kişinin kastının bu haksızlığı kapsamaması gerekmekte, yani kişi artık edindiği malı haksız bir şekilde elde ettiğinin bilincinde olmalıdır. Dolayısıyla ilgili suç, olası kastla veya taksirle işlenemeyecektir.

Haksız mal edinme suçu açısından ise genel hükümlerde düzenlenen hukuka uygunluk sebeplerinin hayatın olağan akışı gereğince uygulama alanı bulması söz konusu değildir. Bu bakımdan belirttiğimiz üzere, failin kastı haksızlığı da kapsayacağından, kişinin bu hususta bir hataya düşmesi durumunda kastının ortadan kalkacağını belirtmeliyiz.

f. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

aa. Teşebbüs

İnceleme konusu haksız mal edinme suçu, yukarıda ifade edildiği üzere, hareketi neticesine bitişik bir suçtur ve bu haliyle hareketin yapılması ile neticenin meydana geleceği varsayılacağından dolayı teşebbüse müsait değildir. Keza Yargıtay da haksız mal edinme suçunun ani bir suç olduğunu belirterek, suçun tamamlanma anı olarak haksız olarak edinilen malın edinim tarihini kabul etmiştir²⁰⁵.

²⁰² ÖZGENÇ, s. 301; ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 408.

²⁰³ ZAFER, Genel Hükümler, s. 315-316; HAKERİ, s. 285.

²⁰⁴ Hukuka aykırılığı işaret eden kavramların maddi unsuru nitelemesi durumunda kastın kapsamında kalacağına ilişkin olarak bkz. ZAFER, Genel Hükümler, s. 316.

²⁰⁵ Yukarıda bkz. dpt. 190.

Bununla beraber, 13. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen haksız elde edinilen malın gizlenmesi veya kaçırılması suçu ise, hareketin yapısı gereği mütemadi bir özellik göstereceğinden teşebbüse elverişli olup olmadığı hususu tartışılmalıdır. Bir görüşe göre; hareketten doğan tipik neticenin belirli bir süre devamı arandığından, hareketin sonucu olan tipik neticenin devamı sırasında teşebbüsten bahsedilemeyecektir²⁰⁶. Öğretide diğer bir görüşe göre ise; mütemadi suçlara teşebbüs mümkündür²⁰⁷. Mütemadi suçlar, normda yer alan hareketin bir süreklilik arz ettiği suçlar olduğundan, hareketin yapılması ile suç tamamlanmamakta, bilakis hareketin bir süre devam etmesi aranmaktadır²⁰⁸. Bununla beraber, suçun tamamlanması ile bitmesi farklı kavramlardır. Tipiklikte gösterilen hareketin belirli bir süre devam etmesi ile mütemadi suç tamamlanacaktır; ancak suçun bitmesi ancak suçun son bulması ile (temadinin sona ermesi) mümkün olabilir²⁰⁹. Bundan dolayı, suç tamamlanmaya kadar teşebbüs hükümleri uygulanması mümkündür²¹⁰. Bu görüş uyarınca, gizleme veya kaçırma fiillerinin belirli bir süre devam ederek söz konusu suçun tamamlanmasından sonra, teşebbüs hükümlerinden bahsedilemeyecektir. Bununla beraber, suç henüz tamamlanmadan failin yakalanması, malın kaçırılmadan ya da gizlenmeden bulunması durumunda artık teşebbüs hükümlerinin uygulanmasından söz edilebilecektir.

bb. İştirak

Haksız mal edinme suçunun; ancak Kanun'da yer alan ilgili kişiler tarafından işlenebileceğini belirtmiştik. Dolayısıyla söz konusu suç; ancak özel fail statüsünde olan kişiler tarafından işlenebilecektir. Bu sayılan kişiler dışında kalan üçüncü kişilerin söz konusu suça katılmaları ise Türk Ceza Kanunu'nun 40. maddesinde yer alan bağlılık kuralı gereğince, yalnızca azmettiren ya da yardım eden olarak mümkündür.

Haksız edinilen malı gizleme veya kaçırma suçu açısından ise fail, yukarıda katıldığımız Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı uyarınca

²⁰⁶ Daha fazla bilgi için bkz. İPEKÇİOĞLU, s. 194.

²⁰⁷ İPEKÇİOĞLU, s. 192 – 193.

²⁰⁸ Keza bu süre boyunca failin devam etmekte olan eylemi sona erdirmeye iktidarını da elinde bulundurması gerekmektedir. ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 268.

²⁰⁹ HAKERİ, s. 483.

²¹⁰ ÖZGENÇ, s. 502; HAKERİ, s. 483.

ancak ilk fıkrada yer alan haksız mal edinme suçunu işlemeyen veya Kanun gereği özel faillik niteliği taşımasına da gerek olmayan diğer kişilerdir. Bu bakımdan kanun koyucu, haksız edinilen malın, 3628 sayılı Kanun'da ve diğer özel kanunlarda yer almayan ve bundan dolayı mal bildirimini vermekle yükümlü olmayan diğer kişiler tarafından gizlenmesinin daha kolay olduğu gayesiyle özel bir düzenlemeye giderek haksız edinilen malı gizleyen üçüncü kişiyi de haksız mal edinme suçunun cezası ile cezalandırmıştır²¹¹. Bu bakımdan ilgili suç özgü bir suç olmadığından, bu suça iştirake ilişkin genel hükümlerin uygulanması mümkündür. Söz gelimi, haksız edindiği malı gizleme konusunda eşi ve kardeşi ile anlaşılan kişi; 13. maddenin 1. fıkrasından zaten sorumlu tutulacaktır. Kişinin eşi ve kardeşi de olarak haksız edinilen malı gizledikleri için ikinci fıkra uyarınca müşterek fail olarak sorumlu olacak ve haklarında haksız mal edinen ile aynı cezaya hükmolunacaktır.

Öte yandan, haksız edinilen malı kaçırma ve gizleme suçu mütemadi bir suç olduğundan temadi devam ettiği sürece suça iştirak etmek de mümkün olacaktır²¹². Bundan hareketle, haksız edinilen malın gizlendiğini sonradan öğrenen birisinin, haksız edinilen malın ortaya çıkmaması için suça katılması durumunda iştirake ilişkin prensipler uygulama alanı bulacaktır.

cc. İctima

Haksız mal edinme suçunun düzenlendiği 13. maddede kanun koyucu; "*Kanunun daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde...*" ifadesine yer vermiştir. Bu bakımdan kişinin haksız mal edinmesi; irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme gibi suçlarından kaynaklanıyorsa bu durumda daha ağır cezayı gerektiren bu suçlardan kişi cezalandırılmalıdır. Bu husus yukarıda 12. maddeyi incelerken de belirttiğimiz üzere "asli norm – tali norm" ilişkisinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kişinin daha ağır bir cezayı gerektiren suçtan cezalandırılabilmesi için öğretilde belirtildiği gibi bu suçlardan açılmış bir davanın varlığı şarttır²¹³.

²¹¹ Aynı yönde UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 200.

²¹² ÖZGENÇ, s. 177.

²¹³ UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 193.

Ayrıca haksız mal edinme suçunun zincirleme suç şeklinde ortaya çıkması da mümkündür. Kişinin bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda haksız mal edinme suçunu işlemesi durumunda artık verilecek ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılabacaktır. Bununla beraber, bir suç işleme kararının icrası ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususu üzerinde durmak gerekir. 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu zamanında Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun vermiş olduğu bir kararda, birden fazla haksız mal edinme durumunda zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı meselesi "suç işleme kararı" ifadesi ve edinim tarihleri arasında geçen zaman mefhumu üzerinden tartışılmıştır²¹⁴. Öğretide; suç işleme kararının birbirinden farklı zamanlarda işlenen zincirleme suçlar için aranan manevi bir bağ olduğu ileri sürülmüş²¹⁵ ve bu bağın her somut olayın şartlarına göre ayrıca değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır²¹⁶. Buna karşılık, filler ara-

²¹⁴ "Öğretideki görüşlere yer verildikten sonra «aynı suç işleme kararından Yasanın aynı hükmünü birçok kez ihlal etme hususunda önceden kurulan bir plana yönelik genel bir niyetin anlaşılması gerektiği, bu bağlamda failin suçu işlemeyen önce bir plan yapmasının veya bu suça niyet etmesinin ve fakat fiili bir defada yapmak yerine kısımlara bölmeyi ve o surette gerçekleştirmeyi daha uygun görmesinin, hareketinin aynı nitelikteki ihlale yönelik öncekinin devamı olmasının ve tüm hareketleri, arasında subjektif bir bağlantı bulunmasının anlaşılması gerektiği kabul edilmiştir.

...

Aynı suç işleme kararının varlığı, olaysal olarak suçun işlenmesindeki özellikler, suçun işleniş biçimi, fillerin işlendikleri yer ve işlenme zamanı, filler arasında geçen süre, mağdurların farklı olup olmadıkları, ihlal edilen değer ve yarar ile korunan değer ve yarar, olayların oluşum ve gelişimi ile tüm özellikleri değerlendirilerek belirlenecektir. Yine yargısal kararlarda; suçların işlenme tarihleri arasında az veya çok bir zaman aralığı bulunması ya da suç mağdurlarının birden fazla olması halinde teselsül reddetmenin adalet ve hakkaniyete uygun bulunmayacağı genel bir kabul görmekte ise de, eylemler arasında 2-3 ay gibi, uzun sayılabilecek ve makul kabul edilemeyecek bir zaman aralığının bulunması halinde, suç işleme kararında birlikten söz edilemeyeceği kabul edilmiş, (CGK.nun, 17.4.1995 gün ve 97-122 sayılı, 17.10.1988 gün ve 303-367 sayılı kararları) öğretide de, aradan geçen uzun sürenin aynı suç işleme kararının değil ortaya çıkan fırsatlardan yararlanma düşüncesinin sonucu olarak yorumlanması gerektiğine, iki ihlal arasında çok uzun bir zaman aralığı bulunmasının suç kararında birlik olmadığını" karinesini teşkil edebileceğine değinilmiştir.

Teselsül hükümlerinin uygulanmasına gelince, 12. maddede ve 13. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen suçlar, yerleşmiş yargısal kararlarda da kabul edildiği üzere, ani suçlardandır. 13. maddenin 2. fıkrasındaki suç ise, kaçırma ve gizleme eylemlerinin yapısı gereği, temadiye elverişli nitelik arz etmektedir. Bu nedenledir ki, aynı suç işleme kararı altında birden fazla işlenmesi halinde anılan suçlarda teselsül hükümlerinin uygulanması olanaklıdır." YCGK, E. 2005/7-173, K. 2006/145, T. 30.05.2006.

²¹⁵ ÖZGENÇ, s. 531; ZAFER, Genel Hükümler, s. 508.

²¹⁶ ÖZGENÇ, s. 532 vd.; ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 718.

sındaki zaman aralığı, suçların işlendiği yer, suçların işleniş şekli, olay sonrası failin takındığı tutum ve özellikle malvarlığına karşı suçlarda failin ekonomik durumu gibi kriterler de aynı suç işleme kararının olup olmadığı noktasında hâkime yardımcı olabilecektir²¹⁷. Sonuç olarak, haksız mal edinme suçu açısından; failin meydana gelen fırsatlardan mı yararlandığı, yoksa bir plan dahilinde hareket ederek hareketlerini kısımlara mı ayırdığı, haksız edinilen malvarlıkları arasındaki zamanın süresinin çok uzun olup olmadığı gibi hususlar göz önünde bulunarak her somut olay açısından hakim 13. maddenin 1. fıkrası için zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağına karar verecektir.

Son olarak değinmek gerekir ki, kişinin hem haksız mal edinmesi ve hem de bu hususu gizlemek adına 3628 sayılı Kanunu'nun 12. maddesinde yer alan gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunu işlemesi durumunda artık her iki suçtan da ayrı ayrı cezalandırılacaktır²¹⁸.

g. Yaptırım

3628 sayılı Kanunu'nun 13. maddesinde haksız mal edinme suçunun yaptırımı olarak, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası öngörülmüştür.

5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 5. maddesi uyarınca; kanunlarda öngörülen ağır para cezaları, adli para cezasına dönüştürülmüştür. Ayrıca 5. maddenin 2. fıkrası; "*Bu kanunlarda Türk Ceza Kanunu'nda belirlenen cezalar sisteme uygun değişiklik yapıncaya kadar, (...) alt veya üst sınırlar arasında uygulama yapılmasını gerektirir nitelikteki adli para cezalarında cezanın alt sınırı dörtyüzmilyon, üst sınırı yüzmilyar Türk Lirası olarak uygulanır. Bu fıkra hükümleri, nispi nitelikteki adli para cezaları hakkında uygulanmaz.*" hükmüne yer vermiştir. Bundan dolayı, haksız mal edinen kişi hakkında öngörülecek olan adli para cezası söz konusu maddeler uyarınca belirlenecektir. Keza Yargıtay bir kararında; "*Sanığın haksız olarak elde ettiği para yönünden hükmün esasını teşkil eden kısa kararda 2700 YTL yazıldığı halde; hükmün gerekçe kısmında 27 Milyar TL yazılarak hükmün karıştırılması, temel para cezasının denetime olanak verecek şekilde kararda gösterilmemesi, temel para cezasının adli para cezası yerine ağır para ceza-*

²¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. ZAFER, Genel Hükümler, s. 508 vd.

²¹⁸ Bkz. yukarıda dpt. 155.

sı olarak gösterilmesi, yasaya aykırı..." ifadesine yer vererek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu sonrası halen ağır para cezası ifadesinin kullanılmasını bozma sebeplerinden biri olarak kabul etmiştir²¹⁹.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, haksız edinilen malı kaçıran ya da gizleyen kişi de birinci fıkrada düzenlenen üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılacaktır.

Son olarak, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca; söz konusu suç sebebiyle kişi hakkında artık 3628 sayılı Kanunu'nun 15. maddesinde öngörülen güvenlik tedbiri²²⁰ ile 16. maddesinde düzenlenen erteleme, paraya çevirme ve ön ödeme yasağı uygulanamayacaktır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada 3628 sayılı Kanun'un üçüncü bölümünde "*ceza hükümleri*" başlığı altında düzenlenen; mal bildiriminde bulunmama, gerçeğe aykırı açıklamada bulunma, gerçeğe aykırı bildirimde bulunma ve haksız mal edinme suçları, suç genel teorisi uyarınca kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılmış ve bu bakımdan her bir suç tipi, birbirinden ayrı olarak ve tüm unsurları gösterilecek şekilde incelenmeye gayret edilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise yukarıda ifade ettiğimiz bilgileri tekrarlamaktan ziyade, 3628 sayılı Kanun'un ilgili suçlar açısından genel bir değerlendirmesini yapmanın daha yararlı olacağını düşünmekteyiz.

En genel ifadesiyle yetkili veya görevli bir kişinin, maddi veya manevi bir çıkar sağlamak için bu yetkisini ya da görevini kötüye kullanması olarak tarif edebileceğimiz yolsuzluk olgusu, tarihin en eski dönemlerinde olduğu gibi bugün de hemen her devlet açısından önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Yolsuzluk sadece bir kişinin yahut bir kesimin çıkar sağlaması ile alakalı değildir, toplumun tamamını ya-

²¹⁹ Y. 7. CD., E. 2006/8326, K. 2009/8415, T. 02.07.2009, karar için bkz. UĞUR, Mal Bildirimi..., s. 238.

²²⁰ "...3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun 15. maddesindeki «*müebbeten kamu hizmetlerinden yasaklılığa ilişkin güvenlik tedbirinin*», 01.01.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 5. maddesi gereğince uygulanamayacağını gözetilmemesi..." Y. 19. CD., E. 13423, K. 2016/21862, T. 26.10.2016, karar için bkz. <http://emsal.yargitay.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

kından ilgilendiren bir sorundur. Nitekim, yolsuzluğun görüldüğü toplumlarda kaynaklar adil bir şekilde dağıtılamayacağından sosyo-ekonomik adaletten ve eşitlikten söz edilemeyeceği gibi, yolsuzluk sonucu bürokratik yozlaşma da meydana geleceğinden toplumun devlete olan inancı da sarsılacaktır.

Bunun gibi doğrudan veya dolaylı pek çok soruna sebebiyet veren yolsuzluk olgusunun önlenmesi için hemen her devlet ulusal mevzuatlarında, yolsuzluk çatısı altında görülebilecek eylemleri suç olarak düzenleme yoluna gitmiş ve karşılığında ağır cezalar öngörmüştür. Hatta günümüzde bazı ülkelerde, yolsuzluğun cezası olarak idam cezasının tercih edilmesi, aslında söz konusu sorunun devletler tarafından ne kadar ciddiye alındığının da bir göstergesidir²²¹.

Bu bakımdan Türkiye'de de yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesi için 1990 tarihli ve 3628 sayılı "*Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu*" kabul edilmiş ve yolsuzluk ile etkin mücadele etmek adına Türk Ceza Kanunu'nun yanında ceza hükümleri ihtiva eden özel bir kanuna da yer verilmiştir. Söz konusu Kanun ile artık 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da yer alan soruşturma usulleri terk edilmiş ve 389 sayılı Bankalar Kanunu'nda yazılı suçlarla, irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarından veya bu suçlara iştirak etmekten sanık olanlar hakkında izin usulü uygulanmadan doğrudan soruşturma yapılmasına imkan tanınmış ve 3628 sayılı Kanun'da sayılan kişilere malvarlıklarında bulunan aktif ve pasif değerleri ilgili

²²¹ Söz gelimi Vietnam'da Hanoy Halk Mahkemesi, 4 gün süren yargılama sonunda, devlete ait büyük bir nakliyat firmasının eski yöneticileri olan Mai Van Phuc ve Duong Chi Dung'ın zimmetlerine 476 biner dolar geçirmekten suçlu bulmuş ve her iki sanığı da idam cezasına çarptırmıştır. Haber için bkz. <http://www.kibristime.com/dunya/yolsuzluga-idam-cezasi-h26050.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2017); Keza Çin'in kuzeydoğusundaki Heylongciang eyaletinde orta mahkemeye çıkarılan Yü isimli kömür maden firmasının üst düzey bir yetkilisi, 306,8 milyon yuen (yaklaşık 45 milyon dolar) rüşvet aldığı gerekçesiyle hakkında idam cezası öngörülmüştür. Haber için bkz. <http://www.trthaber.com/haber/dunya/cinde-yolsuzluk-idama-goturdu-278403.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2017); yine 2016 yılında şirketleri üzerinden satılan petrolü İran Merkez Bankası'na eksik yatırmak ve bu sayede 2.7 Milyar dolardan fazla parayı zimmetine geçiren İranlı iş adamı Babek Zencani hakkında da mart ayında idam cezası kararı verilmiş ve İran Yüksek Şurası ilgili kararı onamıştır. Haber için bkz. <http://www.bbc.com/turkce/38194517> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

mercilere bildirme zorunluluğu getirilerek, yolsuzluk ile mücadelenin en etkili silahlarından olan şeffaflık sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu getirilerinin yanı sıra, 3628 sayılı Kanun birçok noktadan eleştirilebilir. Öncelikle söz konusu Kanun, teknolojik gelişmeler ve küreselleşen dünya karşısında yeni bir boyut kazanan uluslararası yolsuzluk kavramını ele almadığı gibi, pek çok uluslararası sözleşmenin ortaya çıkmasından önce kabul edilmiştir. Bu bakımdan son gelişmeler göz önüne alınarak yenilenmesi gerekmektedir. Bu eleştiri, ilgili Kanunun yalnızca ülke içerisinde gerçekleşen ve belirli kişilerin faili olabileceği suçları ve bunların soruşturma özelliklerini düzenlediği, dolayısıyla uluslararası yolsuzluğu ele almasına gerek olmadığı şeklinde cevaplanabilir. Ancak ifade etmek gerekir ki, teknolojinin karşı konulamaz yükselişi ve küreselleşmenin ulusal devletleri birer siyasi blok haline dönüştürmesi gibi hususlar yolsuzluk olgusuna ivme kazandırmakta ve Türk hukukunda kanun başlığında "*yolsuzluk*" ifadesi geçen tek kanun olan ilgili kanunun da bu dönüşüme ayak uydurması gerekmektedir.

İkinci eleştiri olarak, söz konusu 3628 sayılı Kanun'un ulusal meselelere uygulanacak ve birtakım usûli ve cezai hususları düzenlediği, bundan dolayı uluslararası yolsuzluk kavramını düzenlenmesinin gerek olmadığını düşünelim. Bu halde dahi, 3628 sayılı Kanun'unun ceza hükümleri kısmının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2004 tarihinde kabul edilmesi sonrası, ceza hükümleri içeren diğer özel ceza yasalarının ilgili kısımlarının, genel kanun teşkil eden Türk Ceza Kanununa uygun hale getirilme çalışmaları yapılmış ve bu açıdan birçok kanun Türk Ceza Kanununa uygun hale getirilmiştir. Her ne kadar TCK'nun 5 inci maddesi uyarınca böyle bir düzenleme yapmaya gerek olmadığı ileri sürülebilecek ise de, yukarıda defalarca ifade ettiğimiz üzere devletler açısından bu denli önemli bir sorun teşkil eden yolsuzluk olgusunun yeniden ele alınarak ve genel kanuna uygun hale getirilerek düzenlenmesi elzemdir.

Ayrıca 3628 sayılı Kanuna karşı ileri sürülebilecek diğer bir eleştiri de, çalışmanın konularından birini oluşturan haksız mal edinme suçu ile bağlantılı Kanun'unun 4. maddesidir. İlgili maddeye göre; kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar, bu Kanunun uygulanmasında haksız mal edinme sayılacak ve bu durumda ilgili kişi veya

kişiler hakkında 13. madde uygulama alanı bulacaktır. Kanunu'nun 4. maddesi öğretide de ifade edildiği üzere ispat yükünü sanığın omuzlarına yüklemekte ve kişinin edindiği malları kanuna veya genel ahlaka aykırı olarak edinmediğini ispat etme yükümlülüğü altına sokmaktadır. Bu hususta haklı olarak, Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele sözleşmesinde benzer bir hükmün bulunduğu veya yolsuzlukla mücadele açısından ispat mevzuunu çok kolaylaştırdığı ileri sürülse de, yukarıda da önemle belirttiğimiz üzere böyle bir düzenleme hem Anayasa'ya hem de ceza muhakemesinin genel ve uzun uğraşlar sonucu kazanılmış temel ilkelerine aykırılık teşkil edecektir. Nitekim ilgili düzenlemenin bir neticesi olarak haksız bir mal edinmediğini ispat etmek ile yükümlü olan kişi, Anayasa'nın 38. maddesinin 5. fıkrasında düzenlenen ve kişinin kendisini ve yakınlarını suçlandırıcı açıklamalarda bulunmama ve bu yolda delil göstermeye zorlanamayacağı ilkesinden, daha dar bir anlatımla susma hakkından yararlanamayacaktır. Keza kişiye ispat külfeti yüklemek onun en başından itibaren suçlu olarak görülmesi sonucunu doğuracağından, şüpheli veya sanığın önemli haklarından biri olan masumiyet karinesinden yararlanma hakkı da ihlal edilmiş olacaktır. Kanundaki düzenlemenin olumlu yönlerini görmek ile beraber, getirdiği olumsuz sonuçların vahametinden dolayı ilgili maddenin de yeniden düzenlenmesinde yarar vardır.

Son olarak belirtmeliyiz ki, yolsuzluk; ne karşılığında idam cezasının öngörülmesi ile ne de son derece iyi hazırlanmış kanuni bir düzenleme ile önlenemez. Ayrıca öğretide ifade edildiği gibi yolsuzluğun tam olarak bitirilmesi de söz konusu değildir; ancak gelişmiş demokrasilerde olduğu gibi yolsuzluk azaltılabilir ve yolsuzluk faileri hakkında etkili soruşturmalar yürütülebilir. Yolsuzluğun azalması ise ancak toplumda bu hususta bir bilinç oluşturulması ve bürokratik şeffaflığın sağlanması ile mümkün olabilir. Kamu görevlisi sıfatını haiz kimseler bir noktadan sonra en güçlü yapı olarak devletin yetkisini kullandıklarından yoldan çıkmaları ve yozlaşmaları söz konusu olabilir. Kendi görev ve yetkilerini maddi veya manevi bir çıkar uğruna kötüye kullanabilirler. Bu durumda toplumun her kesiminin devlet aygıtının bir görünümü olan ve onun temsilcisi sayılan bu kişileri denetleme hak ve görevi ortaya çıkacaktır. İşte bundan dolayı, şeffaflığın sağlanması oldukça önemlidir. Halk ancak bu şeffaflığın kendisine sağlanması durumunda denetleme görevini layığıyla yerine getirebilecek ve ekonomik yahut siyasal yolsuzluğun önüne geçebilecektir. Bundan dolayı, 1990

tarihli 3628 sayılı Kanun'un ilk görüşmeleri sırasında teklif edilen ve oy çokluğuyla kabul edilmeyen "*mal bildirimlerinin aleni olması*" teklifinin²²² yeniden gözden geçirilmesi kanaatindeyiz. Aksinin kabulü halinde tam olarak bir şeffaflıktan söz edilemeyecek ve yolsuzluğu denetleyecek kişileri kim denetleyecek (*Quis custodiet ipsos custodes?*²²³) sorunu ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- ACKERMAN, Susan Rose, "*Corruption, Organized Crime, and Money Laundering*", World Bank Roundtable on Institutions, Governance and Corruption, Montevideo, May 26-27, 2016
- ACKERMAN, Susan Rose, "*The Political Economy of Corruption*", Institute for International Economics, https://piie.com/publications/chapters_preview/12/2iie2334.pdf
- ACKERMAN, Susan Rose, "*When is Corruption Harmful*", in: *Political Corruption – Concepts&Contexts*, Third Edition, Arnold J. Heidenheimer, Michael Johnston (Ed.), Transaction Publishers, New Brunswick and London, 2002
- AÇIKGÖZ, Aslı, Basın Yoluyla Gerçekleşen Kişilik Hakkı İhlallerinin Unsurları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009
- AKBULUT, Berrin, "*Bağlılık Kuralı*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Sayı:1, Y. 2010
- AKYÜREK, Güçlü, "*5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yeni 252. Maddesi ve Özel Sektörde Rüşvet*", Bahçeşehir Üniversitesi- Kazancı Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 99-100, 2012
- AKYÜREK, Güçlü, *Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası*, Ankara, 2014
- ALTUN, Şafak, *Rüşvet'ten Özelleştirmeye Yolsuzluğun Yüzyıllık Tarihi*, agorakitaplığı, İstanbul, Eylül 2014
- ARSLAN, Zühtü, "*Temel Hak Ve Özgürlüklerin Sınırlanması: Anayasa'nın 13. Maddesine Üzerine Bazı Düşünceler*", Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt: 19, 2002
- ARTUK, E. Mehmet/ GÖKCEN, Ahmet/ ALŞAHİN, M. Emin/ ÇAKIR, Kerim, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı*, Ankara, 2017
- AYDIN, Ömer, "*Türkiye'de Yolsuzluk ve Organize Suç Örgütleri*", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014

²²² Bkz. dpt. 107.

²²³ Lat. "Gözetleyenleri kim gözetleyecek" ya da "koruyuculardan kim koruyacak".

- AYDIN, Süleyman/ YILMAZER, Yakup**, Yolsuzluk ve Mali Suçlar, Ankara, 2014
- BAŞAK, Cengiz**, "*Uluslararası Örgütlerin Yolsuzlukla Mücadeledeki Rolü*", Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 10 (2), 2008
- BAYINDIR, Sinan/ APIŞ, Özge**, "*Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi*", TBB Dergisi, Sayı: 91, Yıl: 2010
- BAYTEMİR, Erdal**, "*5237 Sayılı Türk Ceza Kapsamında Rüşvet Suçu*", TBB Dergisi, Sayı: 88, 2010
- BERKMAN, Ümit**, Az Gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, TODİE Yayınları, No: 203, Ankara, 1983
- BİRTEK, Fatih, AİHM**, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Ankara, 2016
- CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, Eylül 2017
- CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 6. Bası, İstanbul, 2010
- ÇAĞA, Tahir**, "*Özel Hüküm Genel Hüküm Daima Bertaraf Eder Mi?*", TBB Dergisi, Sayı: 3, Yıl: 1991
- ÇAĞLAR, A. Atilla**, "*Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası İşbirliği ve Örgütler*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007
- DEĞİRMENCİ, Olgun**, "*Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları*", TBB Dergisi, Sayı:77, 2008
- DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara, (Eylül) 2017
- DOĞAN, Pınar Bahar**, "*Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı*", Ankara Barosu Dergisi, 2014/4
- ELİAÇIK, Elif**, "*Yolsuzlukları Önlemede Uluslararası Deneyimler ve Türkiye Uygulaması*", Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2009
- EREM, Faruk**, "*Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*", Cilt: 25, Sayı: 1, Yıl: 1968
- ERKENCİ, Hüseyin**, "*Memurün Muhakemat-ı Hakkında Kanunu Muvakkat Üzerine Düşünceler*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:1, 1999
- GÜLTEKİN, Nil Melek**, Kişisel Verilerin Ceza Hukuku Yönünden Korunması, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Mayıs 2012
- HAKERİ, Hakan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara, 2014
- HASDEMİR, İsmail**, "*Sosyolojik Bakış Açısıyla Yolsuzluk Olgusu*", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006

- HLEIFER, Andrei; VISHNY, W. Robert**, "*Corruption*" The Quarterly Journal of Economics, August, 1993
- İÇEL, Kayıhan**, Kitle İletişim Hukuku, İstanbul, 2015
- İLKİZ, Fikret**, "Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar", Türk Ceza Kanununun 2 Yılı-Teori ve Uygulamada karşılaşılan Sorunlar, İstanbul, Nisan 2008
- İPEKÇİOĞLU, Pervin Aksoy**, Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, 1. Baskı, Ankara, Mart 2009
- KABOĞLU, Ö. İbrahim**, Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 10.Baskı, İstanbul, 2015
- KAHRAMAN, Seden**, "*Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukla Mücadelede Hukuki ve İdari Düzenlemelerin Etkisi*", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2010
- KALABALIK, Halil**, İnsan Hakları Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, Ekim 2015
- KARAKAŞ, Mehmet/ ÇAK, Murat**, "*Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü*", Maliye Dergisi, Sayı: 153, Temmuz-Aralık 2007
- KARAKAŞ, Tülay Fatma**, "*Karın Kavramı, Kanuni Karineler Ve Varsayımlar*", AÜHFD, 62 (3) 2013
- KAYIHAN, İçel**, "*Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri Ve Yeni Türk Ceza Kanunu*", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008
- KLITGAARD, Robert**, Controlling Corruption, University of California Press, London, 1988
- KOCA, Mahmut**, "6222 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçlar ve Kabahatler", Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanunu, (Kolokyum Kitabı) Editörler: Cumhuriyet Şahin, İzzet Özgenc, İlhan Üzülmez, Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku ve Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜRK-CE-MER), Ankara, 2012
- KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara, 2010
- KÜZECİ, Elif**, Kişisel Verilerin Korunması, Ankara, Haziran 2010
- MANAV, A. Eda**, "*İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Sayı: 2, 2015
- MASON, Patrycja Szarek**, The European Union's Fight Against Corruption (The evolving policy towards Member States and candidate countries), Cambridge University Press, 2010
- NİŞANCI, Dilaver**, "*Yolsuzluk Ve Yolsuzluğun Önlenmesine İlişkin Olarak OECD Rüşvetle Mücadele Sözleşmesi'ndeki Denetim Süreci*", TBB Dergisi, Sayı: 114, 2014
- NYE, J. S.**, "*Political Corruption; a Cost-Benefit Analysis*", in: A.J. Heidenheimer, M. Johnston and V. Levine (Ed.), Political Corruption (Handbook), New Brunswick, 1989

- OĞAN, Ali Mehmet**, "Görev Suçlarında İlk Soruşturma", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:3, 1981
- OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe**, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, 2014
- ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar/ TEPE, İlker**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara, Ekim 2016
- ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar/ TEPE, İlker**, Ceza Muhakemesi Hukuku (KHK ile getirilen Değişiklikler, Güncel Yargıtay Kararları, AİHM ve Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuruya İlişkin Kararları İşlenmiş), 8. Bası, Ankara, Ekim 2016
- ÖZÇELİK, Özer/ ODABAŞI, Yavuz/ ÖNDER, Hüseyin**, "Üçüncü Dünya Ülkelerinin Yolsuzluk Düzeylerini Açıklamakta CPIA Endeksi Değişkenlerinin Kullanılması", Maliye Dergisi, Sayı: 159, Temmuz-Aralık, 2010
- ÖZÇETNİK, Ümit**, "Türkiye'de Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2014
- ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Bası, Ankara, Eylül 2017
- PAMUK, Gülfem**, Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Makamı Olarak Yeri, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2012
- PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer**, Açıklamalı – İçtihatlı Özel Ceza Yasaları Uygulamasında Ekonomik ve Ticari Suçlar, Ankara, 2005
- PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer**, Açıklamalı – İçtihatlı Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması, Cilt II, İstanbul, 2005
- PHILIP, Mark**, "Defining Political Corruption", Political Studies, XLV, 1997
- SORABJEE, J. Soli**, "Yolsuzluk", (Çeviren: Murat AN), Ankara Barosu Dergisi, Yıl:54, Sayı:2, 1997
- T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, Cilt: 44, 104. Birleşim, 18.04.1990 (Çarşamba)
- TANZI, Vito**, "Dünya Çapında Yolsuzluk Nedenleri, Sonuçları, Boyutları, Çözüm Yolları", (Çeviren: Gamze KÖSEKAHYA), Maliye Dergisi, Sy: 136, 2001
- TARHAN, R. Bülent**, Yolsuzlukla Mücadele Mevzuatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010
- TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, R. Mustafa/ÖNOK, R. Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 14. Bası, Ankara, 2017
- TOPKAYA, Hatice/ TOPKAYA, Ahmet**, "Yolsuzlukla Mücadelede Etkin Bir Araç: BM Sözleşmesi Çerçevesinde Yolsuzluk Kaynaklı Mal Varlıklarının Geri Alınması", Sayıştay Dergisi, Sayı: 74-75, Temmuz-Aralık 2009
- TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa**, Özel Ceza Yasalarında Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Ceza Davaları, Ankara, 2008,

- TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa**, Özel Ceza Yasalarında Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Ceza, Ağır Ceza ve İcra Ceza Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010
- TOSUN, Kerim/ ARTUÇ, Mustafa**, Türk Hukukunda Suçlar ve Kabahatler ile Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Özel Ceza Yasaları, Cilt II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008
- TOSUN, Kerim/ARTUÇ, Mustafa**, Türk Hukukunda Suçlar ve Tüm Özel Ceza Yasaları, Cilt II, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007
- UĞUR, Hüsamettin**, "3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na Eleştirel Bir Bakış ve Çözüm Önerileri", TBB Dergisi, Sayı: 76, 2008
- UĞUR, Hüsamettin**, "Türkiye'nin Yolsuzlukla Mücadele Enstrimanları", TBB Dergisi, Sayı: 98, Yıl: 2012
- UĞUR, Hüsamettin**, Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu & Ulusal ve Uluslararası Boyutta Yolsuzlukla Mücadele, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010
- UYGUN, Murat**, Avrupa Birliğinin 95/46 Sayılı Veri Koruma Yönergesi Işığında Kişisel Verilerin Korunması, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010
- ZAFER, Hamide**, "Savınma Hakkı ve Sınırları", Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, Yıl: 2013
- ZAFER, Hamide**, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m. 1-75) Ders Kitabı, 6. Bası, İstanbul, Eylül 2016
- ZAFER, Hamide**, Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması (TCK m. 132-134), Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, Haziran 2010

İnternet Kaynakları

- <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/corruption>
- <http://emsal.yargitay.gov.tr>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0317&from=EN>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1997:0192:FIN:EN:PDF>
- http://www.au.int/en/sites/default/files/treaties/7786-file-african_union_convention_preventing_combating_corruption.pdf
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf>
- http://www.oas.org/en/sla/dil/docs/inter_american_treaties_B-58_against_Corruption.pdf
- <http://www.seffaflik.org/yolsuzluk/yolsuzluk-nedir/>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.582c386197aa29.82136629

http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1255423114r6531.Birlesmis_Milletler_Yolsuzlukla_Mucadele_Sozlesmesi.pdf

<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor02.htm#note1>

https://www.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler/kanun_4518.pdf

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4800.html>

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5065.html>

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss610m.htm>

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc087/kanuntbmmc087/kanuntbmmc08704852.pdf

<https://www.transparency.org/declaration/>

www.kazanci.com

